

Araştırma Makalesi/ Research Article

Londra Basınına Göre 1821'de "Yunan" Kimdir ve "Yunanistan" Neresidir?

Oğuz Satır*

(ORCID: 0000-0002-7700-6166)

Makale Gönderim Tarihi
22.11.2024

Makale Kabul Tarihi
16.12.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Satır, O., "Londra Basınına Göre 1821'de "Yunan" Kimdir ve "Yunanistan" Neresidir?", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10/1 (Mart 2025): 933-995.

APA: Satır, O. (2025). Londra Basınına Göre 1821'de "Yunan" Kimdir ve "Yunanistan" Neresidir?. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 933-995.

Öz

1821'de Osmanlı topraklarında üç ayaklanma gerçekleşti: Alexander İpsilanti liderliğinde Boğdan'da başlayan "Rum İsyanı," Tudor Vladimirescu önderliğindeki Eflaklı Pandurları tarafından Eflak'ta çıkarılan "Eflak İsyanı" ve Mora'da başlayan "Yunan İsyanı." Mora'daki ayaklanma başlangıçta, esas Rum İsyanı'nın devamı niteliğindedeyken, Eflak'taki ayaklanma Filiki Eterya ile bağlantılı olmasına rağmen yerel hedeflere sahipti. Ancak Türkçe literatürde bu üç ayaklanma çoğunlukla tek bir başlık altında, "Rum İsyanı" veya "Yunan İsyanı" olarak ele alınmaktadır. İngilizce kaynaklarda ise *Greek Insurrection of 1821* veya *Greek War of Independence* olarak geçmektedir.

İngilizcede "Rum" ve "Yunan" ayrımının olmaması, bu ayaklanmaları aynı terimle (*Greek*) ifade etmeye neden olmakta ve ayaklanmaların farklı amaç ve

---

* Arş. Gör. Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, oguz.satir@marmara.edu.tr.

Res. Assist., Marmara University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Türkiye.

nedenlerinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Bu çalışma, ayaklanmaların dönemin Londra gazetelerinde (*The Times*, *Morning Post* ve *Morning Chronicle*) nasıl ele alındığını inceleyerek, *Greek* ve *Greece* terimlerinin o dönemde İngiliz kavram dünyasında neye tekabül ettiği analiz edecektir. 1821 olaylarını tek bir isyan olarak ele alan yaklaşıma alternatif olarak, birbirine bağlı ama “üç farklı ayaklanma” tezi ileri sürülecek ve bu doğrultuda Türkçe ve İngilizce olarak yeni adlandırma önerileri yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 1821 Rum İsyanı, 1821 Yunan İsyanı, 1821 Eflaklı İsyanı, Rum, Yunan, Londra Basını.

Who is “Greek” and Where is “Greece” According to the London Press of 1821?

Abstract

In 1821, three uprisings occurred within Ottoman territories: the "Greek Insurrection" led by Alexander Ypsilanti in Moldavia, the "Wallachian Insurrection" initiated by Tudor Vladimirescu and the Pandurs in Wallachia, and the "Hellenic Insurrection" in the Morea. Initially, the Morea uprising was a continuation of the main Greek Insurrection, while the Wallachian uprising, though associated with the Filiki Eteria, had local objectives. In historical literature, these three uprisings are generally analyzed under a single heading, such as the *Rum İsyanı* or *Yunan İsyanı*, while English sources refer to them as “the Greek Insurrection of 1821” or “the Greek War of Independence.”

The absence of a distinction between *Rum* and *Yunan* in English has led to the use of the same term, "Greek," for all these uprisings, which obscures their distinct causes and objectives. This study examines how these events were represented in leading London newspapers of the time (*The Times*, *Morning Post*, and *Morning Chronicle*), analyzing the conceptual understanding of the terms "Greek" and "Greece" in early 19th-century British thought. As an alternative to viewing the events of 1821 as a single uprising, this study proposes that they be recognized as "three interconnected uprisings," thereby suggesting a new framework for classification in Turkish and English.

Keywords: Greek Insurrection of 1821, Hellenic Insurrection of 1821, Wallachian Insurrection of 1821, Greek, Hellen, London press

Giriş

1821 yılında Osmanlı İmparatorluğu tebaası olan Rum-Ortodoks mezhebine bağlı bütün topluluklar etnik köken farketmeksizin “Rum”

şeklinde adlandırılıyorlardı. İngilizcede ise Rum tabirinin karşılığı *Greek* idi. Bu kavramsal bağlamda o tarihte Rumlar arasında çıkan birbirine bağlı olsa da imparatorluğun muhtelif bölgelerinde farklı amaçlarla çıkan ya da ileriki aşamalarda farklı amaçlar edinen üç ayaklanma meydana gelecekti: Esas ayaklanma, Filiki Eteryay Cemiyeti'nin Boğdan'da başlattığı "Rum İsyanı," Eflak'ta zaten örgütlü bir şekilde harekete geçmiş olan yerli Pandurların çıkardığı "Eflak(lı) İsyanı" ve Mora'da bölgenin yerlisi Mainotlar başta olmak üzere etnik Yunanlıların başlattığı "Yunan İsyanı."

Alexander İpsilanti önderliğinde Filiki Eteryay Cemiyeti'nin Boğdan'da 21 Şubat'ta başlattığı isyan, hedefleri açısından devrin yerleşik anlayışına uygun olarak etnik farklılıkları göz ardı eden Osmanlı İmparatorluğu tebaası olan bütün Rumlara hitap etmek ve onları imparatorluktan kopartmak üzere planlanmıştı. Ayaklanma merkezi olarak Boğdan'ın seçilmesinin nedeni ise hem Eteryay'nın merkezi olan Rus topraklarındaki Odessa'ya yakınlığı hem de ayaklanmanın lideri Alexander İpsilanti'nin Rus ordusunda görevli bir subay ve Rus Çarı I. Alexander'ın yaveri olması hasebiyle Rus desteğinin bu bölgede kolaylıkla sağlanabileceği düşüncesi idi. Aynı zamanda Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı-Rus antlaşmalarıyla belirlenen özel statüsü de Osmanlı müdahalesini zorlaştıran ve dahi Rus müdahalesini kolaylaştıran önemli bir unsurdu. Dolayısıyla Eteryay'nın isyan vizyonu, imparatorluğun Rum nüfusu baskın olan Avrupa'daki eyaletlerinin tamamını kapsayacak tek bir "Rum İsyanı" şeklindeydi. Rum nüfusun yoğun olduğu diğer eyaletlerde çıkacak ayaklanmalar da esas isyanın amacına hizmet edecek bir nevi destekleyici hareketler olacaktı. Ancak Eteryay'nın beklediği, diplomatik ve askeri destek Rusya'dan gelmeyince ve hatta isyan patladığı sırada, Avrupa'daki devrim hareketlerine karşı statükoyu korumak üzere Laybach'ta toplanan Kutsal İttifak'ın önde gelen hükümdarı Çar Alexander tarafından bu isyan açıkça kınanıp derhal sona erdirilmesi istenince genel bir Rum İsyanı tasarısı suya düşecekti. Bu durumda Eteryay ile irtibatlı olarak çoktan (30 Ocak'tan itibaren) harekete geçmiş bulunan Tudor Vladimirescu önderliğindeki Eflaklı Pandurların isyan hareketi, sınırlı yerel amaçları haiz bölgesel bir ayaklanma şeklinde tezahür edecekti. Bizzat Alexander İpsilanti'nin, Rum İsyanı'nı genişletmek için Mora'ya gönderdiği kardeşi Dimitri İpsilanti'nin bölgedeki Yunanlı lider ve gruplarla beraber 6 Nisan'da

başlattıkları ayaklanma da Eteryâ'nın ana isyanı Boğdan'da çökünce etnik Yunanlıların "anavatanı" (antik Yunanistan [ancient Greece]) üzerinde kapsamı bakımından bölgesel ve amaçları açısından da ulusal bir isyana dönüşerek farklı bir hal alacaktı. Fakat Osmanlı Avrupa'sında birbiri ardına patlayan bu ayaklanmalar, devrin kavramsal zihniyeti gereği etnik veya bölgesel veyahut ayaklanmaların birbirleriyle olan bağları göz önüne alınarak tek bir isyan gibi ele alınacaktı. Dahası, Boğdan ve Eflak'taki iki ayaklanmanın bölgesel yakınlığı ve birbiriyle olan yakın ilişkisi, Vladimirescu ayaklanmasının farklı sebep ve hedeflerini İpsilanti ayaklanması içinde eriterek literatürde görünmez kılacaktı. Ayrıca Mora'daki ayaklanmanın esas isyan olarak 1829'a kadar devam etmesi de söz konusu hadiseye bakışı, bu minvalde değiştirecekti.

Ne var ki, 1821'in başında meydana gelen bu isyan hareketlerinin, kısa süre içerisinde birbirleriyle irtibatlı bir şekilde gerçekleşmeleri ve hem devrin kavramsal zihniyetine hem de modern dönemin ele alış tarzına göre olayları algılama ve adlandırma konusundaki istikrarsızlıklar nedeniyle Türkçe ve İngilizce tarih yazımında bir takım tutarsızlıklara sebep olmuştur. Bu bağlamda, modern tarih yazımında bu ayaklanmaların, kavramsal açıdan muğlaklık arz edecek şekilde, özellikle İngilizce literatürde "Greek Revolution¹ [Rum/Yunan Devrimi]" veya "Greek War of Independence² [Rum/Yunan Bağımsızlık Savaşı]" şeklinde

¹ Örn. bkz. Thomas Gordon, *History of the Greek Revolution*, 2 cilt, Londra, 1844; George Finlay, *History of the Greek Revolution*, 2 cilt, Oxford, 1877; Samuel G. Howe, *An Historical Sketch of the Greek Revolution*, New York, 1828; Theophilus Christopher Prousis, *Russian Society and the Greek Revolution*, DeKalb, Illinois, 1994; Edward Blaquiére, *The Greek Revolution*, Londra, 1824; Douglas Dakin, "The Origins of the Greek Revolution of 1821", *History* 37(131) (1952), s. 228-35; Mark Mazower, *The Greek Revolution: 1821 and the Making of Modern Europe*, New York, 2021.

² Örn. bkz. Richard Clogg (ed.), *The Struggle for Greek Independence*, Londra, 1973; Richard Clogg, *The Movement for Greek Independence 1770-1821*, Londra, 1976; "Charles W. Crawley, *The Question of Greek Independence*, Cambridge, 1930; William St Clair, *That Greece Might Still Be Free: The Philhellenes in the War of Independence*, Oxford, 1972; Nina Athanassoglou-Kallmyer, *French Images from the Greek War of Independence 1821-1830*, New Haven, 1989; Christopher Montague Woodhouse, *The Greek War of Independence*, Londra, 1952; David Brewer, *The Flame of Freedom: The Greek War of Independence, 1821-1833*, Londra, 2001; H. Şükrü İlıcak (ed.), "Those Infidel Greeks" *The Greek War of Independence through Ottoman Archival Documents*, Leiden, 2021; Paschalis Kitromilides (ed), *The Greek Revolution in the Age of Revolutions (1776-1848)*, Londra, 2022.

adlandırılmaları, kavramların tarihi kesinliğini yakalamak noktasında karışıklığa yol açmaktadır. Türkçede ise bu muğlaklık veya gevşek kullanım, dini köken için "Rum" etnik köken için ise "Yunan" tabirlerinin var olması hasebiyle aşılabilir durumdadır. Ancak hadiseye çoğunlukla Osmanlı kaynakları ve perspektifinden bakan Türkçe literatürde 1821 ayaklanmalarının, ya ayaklanmaları tek bir isyan gibi ele alıp devrin kavramsal zihniyetine uygun olarak "Rum İsyanı" veya ayaklanmaların sonucunda Yunan ulus-devletinin kurulmasını ön plana alarak "Yunan İsyanı" şeklinde adlandırılması da benzer bir sorun teşkil etmektedir.³ Dolayısıyla 1821'de Osmanlı Devleti'ne karşı isyan bayrağını kaldıranlar için "Rum" mu yoksa "Yunan" tabiri mi kullanılmalıdır?⁴ Ayrıca

³ Örn. bkz. Meral Bayrak, *1821 Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı*, Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir 1999; Meral Bayrak, "Osmanlı Arşivleri Işığında Rum İsyanı Sırasında Avrupa Devletlerinin Tutumu", *Osmanlı*, II, Ankara, 1999, s.71-86. Mübahat Kütükoğlu, "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986, s.133-161; Ali Fuat Öreç, "1821 Rum İsyanı Sonrası Sisam Adası'na Verilen Yeni Statü" *Tarih Dergisi*, 36, İstanbul, 2000, s.335-346; Yücel Özkaya, "1821 Yunan (Eflak-Buğdan) İsyanları ve Avrupalıların İsyan Karşısındaki Tutumları", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986, s.114-130; Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Yunan İhtilali ve II. Mahmud'un Politikaları", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 2004, s.49-56; Hamiyet Sezer, "Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı (1821-1829)", *Osmanlı*, II, Ankara, 1999, s.87-93; Fikret Sarıcaoğlu, "Örfi Paşa'nın Rum İsyanı'nda Ege Adaları'na Dair Çalışması:Coğrafya-yı Örfi", *Prof. Dr. Mübahat Kütükoğlu'na Armağan*, (ed. Z.T. Ertuğ), İstanbul, 2006, s.155-168; Salahi Sonyel, "Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora'daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?", *Bellekten*, LXII/233, 1998, s.107-135; Arzu Yoğurtçu, *Rum İsyanı ve Yunanistan Devletinin Kuruluşu (1821-1830)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

⁴ Literatürde bu soruyu farklı bağlamlarla olsa da soran iki çalışma zikredilebilir. Edhem Eldem, *Türk Tarih Yazımında Yunanistan ve Rumlar/Yunanlıların nasıl ele alındığını irdelediği İngilizce yazdığı makalesinde Greek teriminin tam olarak neye tekabül ettiği sorununa da değinmektedir. Eldem, bir sempozyumda sunulan bildirinin yazıya dökülmüş hali olan bu çalışmanın (kendi tabiriyle deneme) konusuyla alakalı düşüncelerini ifade ederken birden o da tarihsel süreç içerisinde farklı manalara gelen Greek tabirinin İngilizcenin azizliğine uğradığını belirterek söz konusu farklı anlamların İngilizce metinde "oldukça düz bir 'Greek' teriminin ardında kaybolduğunu" ifade etmektedir. Bu durum şayet makalesini Türkçe yazmış olsaydı Türkçedeki Yunan ve Rum terimlerinin varlığı sayesinde Greek terimiyle neyin kastedilmek istediğinin açıkça ortaya konacağından "bu karışıklık önlenmiş olacaktı." Buradan hareketle Eldem, Rum tabiri için *Greeks of the Empire*, Yunan ya da Helen tabiri için de *Greeks of Greece* karşılığını kullanmaktadır. Fakat inanca, kültüre, dile ve vatandaşlık temelinde politik ve ideolojik imalara sahip olarak bu terimler, tam anlamıyla "kimin nereye ait olduğuna" cevap vermez. Ona göre teleolojik veya anakronik bakış açılarından muzdarip bu adlandırma*

makalemizin odaklandığı İngiliz gazetelerinin kullanımı bağlamında İngilizce literatür için *Greek* tabiri 1821 şartlarında nasıl bir kavramsal karışıklığa yol açmaktadır? Bundan başka o tarihte yine İngiliz gazeteleri üzerinden *Greece* [Yunanistan] neresidir? Bu soruların cevabını vermek veya Rum/Yunan İsyanı ya da Rum/Yunan Bağımsızlık Savaşı başlıklarının kavramsal çerçevesini daha net bir biçimde çizmek için hem hadiselerin nasıl cereyan ettiğini hem de bu süreçte söz konusu adlandırmaların nasıl yapıldığını tahlil etmek son derece önemlidir. Bu amaca ulaşmak üzere, olayları yaşandığı tarihte periyodik şekilde aktaran gazetelere müracaat etmek ufuk açıcı olacaktır. Bu konuda, bilhassa devrin İngiliz gazetelerine başvurmak, yukarıda bahsedildiği gibi, hem İngilizce-Türkçe adlandırma meselesindeki fark ve imkânları bakımından mukayeseyi doğrudan yapabilmek hem de tarihi sürecin nereye varacağı henüz meçhul iken tercih edilen kavramları tespit etmek, hadise ile kavramları arasındaki arzu edilen dakikliği yakalamayı sağlayacaktır. Böylece adlandırma noktasında modern tarih yazımının içine düştüğü “Whiggism” tuzağı ve ironik bir şekilde bu makalenin ana kaynağı olan İngiliz gazetelerinin olayları aktarırken kısmen İngilizcenin azizliği, kısmen de olayların bağlamını isabetle tespit edememekten kaynaklı tabir ve terimlerin “anakronik” kullanımı vurgulanmaya çalışılacaktır.

Bu doğrultuda, tarih yazımında kavram ve tabirlerin isabetli kullanımı hakkında gazetelerin önemi mevzusunu biraz daha açmak faydalı

---

meselesi, tarihçiler tarafından ele alınmayı beklemektedir. Bkz. Edhem Eldem, “Greece and the Greeks in Ottoman History and Turkish Historiography” *The Historical Review/La Revue Historique*, 6, 2009, s. 27–40. Diğer çalışma ise Victor Roudometof’un, Rum Milleti’nden Yunan Ulusu’nun inşa sürecini “Osmanlı Balkan Toplumu” üzerinden incelediği makalesidir. Yazar, İngilizce yazdığı makalesinde *Greek* teriminin muğlaklığından kurtulmak için Türkçe *Rum* tabirini kullanmaktadır. Ayrıca “Osmanlı Balkan Toplumu” [Ottoman Balkan Society] olarak ifade ettiği Osmanlı’nın Ortodoks cemaatini ifade eden Rum kimliğinin, Aydınlanma devrinde ve özellikle Fransız Devrimi’nden sonra antik Yunan’dan esinlenen etnik Yunanlı aydınların bu dini kimliği sekülerleştirerek Yunan veya Helen kimliği inşa etmeleridir. Bu süreç Rum manasındaki *Greek* tabirinin seküler bir etnik kimliği imler hale gelmesidir. Bu nedenle *Rum milleti* ayırmış, sadece etnik Yunanlıları kapsayan bir Yunan halkı/ulusu ortaya çıkmıştır. Victor Roudometof, “From *Rum Millet* to Greek Nation: Enlightenment, Secularization, and National Identity in Ottoman Balkan Society, 1453–1821”, *Journal of Modern Greek Studies*, 16 (1998), s.11-48. Ancak Roudometof makalesinde, İngilizcedeki sorundan bahsetmez. Bu sorunu, Türkçeye başvurup “Rum” terimini alarak aşmaya çalışır.

olacaktır. Zira gazeteler yaşanan tarihi olayları her şey olup bittikten sonra değil günü gününe yazmakta, dolayısıyla tarihi bir hadisenin gidişatı hakkında ihtimaller okyanusunda gezinerek muhayyel tahminlerde bulunabilmektelerdir. Böylece söz konusu hadise, bizatihi yaşanır veya gerçekleşirken yazılan, “aktüel tarih” olarak ifade edilebilecek periyodik gazete haberlerinde olaylar, hadise gerçekleştikten sonra tarih yazımının bir nevi zorunluluğu olan geçmişe “sadakat” ilkesi gereğince ele alınmadan muhayyel bir geleceğin sonsuz ihtimallerinin verdiği serbestlikte değerlendirilmektedir. Bu da hadisenin gerçekleştiği ve olayların nihayete erdiği bir gelecekte bakan bize, tarihi hadisenin yaşanmakta olduğu zamandaki çağdaşlarınca ne surette algılandığını anlamamız açısından çok daha ayrıntılı veriler sağlamaktadır. Yani, 1821’de patlayan “Rum/Eflaklı/Yunan” ayaklanmalarının safahatını o devirde yaşayanların bakış açısından günü gününe takip etmek fırsatını vererek bu günün tarihçisini, o günkü hadisenin müşahidi haline getirmektedir. İşte bu çerçevede, 1821 yılında önde gelen Londra gazetelerinden *The Times* (merkez), *Morning Chronicle* (Whig/liberal) ve *Morning Post* (Tory/muhafazakâr) üzerinden Rum/Yunan İsyanı’nı takip etmek hem bahsedilen aktüel tarih ufkunu yakalamaya hem de farklı -ideolojik- bakış açılarından isyanı periyodik bağlamda okumaya imkân tanımaktadır.

Bu maksatla, öncelikle İpsilanti ve Vladimirescu’nun Boğdan ve Eflak’ta çıkardıkları ayaklanmaların tarihsel seyirinin, kronolojik olarak Londra basınına nasıl yansıdığı ve zikredilen gazetelerin bu ayaklanmaları kamuoyuna ne şekilde aktardıklarından bahsedilerek adlandırma hususunda tercih ettikleri tabir ve terimlere odaklanılacaktır. Daha sonra ise yine aynı şekilde Mora’ya sıçrayan isyan ateşi ele alınarak 1821 ayaklanmalarının adlandırılmasıyla ilgili gazeteler üzerinden *Greek-Greece* tabirlerinin o tarihteki İngiliz zihniyetinde, İngilizcenin imkânları çerçevesinde ne manaya geldiği örneklerle gösterilmeye çalışılarak buradan hareketle de 1821 hadisesinin hem kavramsal hem de tarihsel açıdan adlandırılmasıyla alakalı öneriler sunulacaktır.

İpsilanti ve Vladimirescu: Boğdan ve Eflak Ayaklanmaları ya da “Rum İsyanı” Anlatısı

Filiki Eterya Cemiyeti, Çar'ın yaveri ve Fenerli bir soylu olan Alexander İpsilanti'nin liderliğinde Osmanlı Devleti'ne karşı isyanı, Rus sınırındaki Boğdan bölgesinde başlatma kararı almıştı. 21 Şubat 1821'de harekete geçen İpsilanti, Eterya mensuplarıyla birlikte Prut'u aşım Boğdan'a girdi. Önce İbrail'e sonra Mart ayı başında Yaş'a saldırarak isyanı fiilen başlattılar. 12 Mart'ta ise Eflak'a geçim 9 Nisan'da Bükreş önlere geleceklerdi. Fakat İpsilanti'nin umduğu gibi Rus yardımı gelmeyip bölgede bekledikleri yerel desteği elde edemeyince üzerlerine gönderilen Osmanlı kuvvetleri karşısında tutunamayacaklar ve İpsilanti Avusturya'ya kaçarak sığınma talep edecek ancak Avusturya hükümeti 26 Haziran'da İpsilanti'yi tutuklayacaktı.⁵

Tudor Vladimirescu'nun liderliğindeki Pandurların çıkarttığı Eflak ayaklanması ise, Eterya'nın isyan hareketiyle irtibatlı olarak hemen hemen aynı zamanda Eflak'ın batı kısmı olan Oltenya'dan başlayarak eyalet merkezi olan Bükreş'e doğru genişleyecekti. Ancak Eterya'nın Eflaklı isyancılara vadettiği Rus desteğinin, Çar Alexander'ın aynı tarihlerde devam etmekte olan, Avrupa'daki devrimci liberal ayaklanmalara karşı 1815'te Viyana'da kurulan devrim karşıtı Avrupa statükosunu korumak üzere toplanmış Laybach Kongresi'nde İpsilanti'nin hareketini kınaması neticesinde gelmeyeceği anlaşılınca Vladimirescu, Eterya ile olan anlaşmasını bozarak ayaklanmanın hedefini, Türk karşıtlığından Eflak'ın idaresini elinde bulunduran Fenerli yönetimine, yani Rum karşıtlığına çevirecekti. Bunun sonucunda da Vladimirescu ile İpsilanti karşı karşıya gelecek ve Vladimirescu Mayıs ayının sonunda Eterya tarafından yakalanıp öldürülecekti. İsyanı bastırmak için Eflak'a giren Osmanlı ordusunun harekâtı neticesinde de Eflak ayaklanması çökecekti.⁶

İngiliz gazetelerine, İpsilanti önderliğinde Boğdan'da başlayan Rum İsyanı'nıyla ilgili ilk haber, Mart ayının sonunda ulaşacaktı. İlk olarak 30 Mart'ta, *The Times*'in Kıta'dan gelen haber mektuplarının yayınladığı başlıkta "Rum [Greek] vilayetlerinin bir kısmında Türklere karşı bir ayaklanmanın meydana geldiği bildirilmektedir. İsyanın Eflak ve

⁵ Ali Fuat Örenç, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, İstanbul: Babiâli Kültür Yayıncılığı, 3. baskı, 2020, s.29-31.

⁶ Radu Florescu, "Lord Strangford and the Problem of the Danubian Principalities, 1821-4," *The Slavonic and East European Review*, c.39, no. 93, (1961), s.473-474.

Boğdan'da başladığı söyleniyor"⁷ şeklinde kısaca İngiliz kamuoyuna duyurulan isyan haberi, ertesi gün muhalif Whig gazetesi *Morning Chronicle*'da da aynı ifadelerle yer alıyordu.⁸

Morning Chronicle, 31 Mart'taki isyan duyurusundan bir hafta sonra 6 Nisan'da bu sefer, Tepedelenli Ali Paşa meselesi etrafında İyon Denizi'ndeki Yedi Ada'da çıkan karışıklıklara karşı bölgedeki Rum ahalinin olası bir Rus müdahalesine yol açmak için ayaklanması ihtimaliyle ilgili ayrıntılı bilgi veren ve gazetenin editoryal yorumunu da içeren bir yazı yayımlıyordu. İç politikada Lord Liverpool başbakanlığındaki Tory hükümetine (1812-1827) karşı Whig muhalefetinin en etkili sesi olan gazete, dış politikadaki hemen her meseleyi de Tory hükümetini yıpratmak amaçlı olarak kullanmakta ve Kıta'daki hadiseleri, ideolojik bakımdan Avrupa'nın "muhafazakâr" güçlerini Tory hükümetiyle özdeşleştirerek Whig/liberal yaklaşımın penceresinden tarafsız bir tavır takınmaktaydı. Bu doğrultuda, muhafazakâr Tory hükümetini müttefiki olduğu, Kıta'nın en muhafazakâr ve otokrat devleti Rusya'nın faaliyetleri üzerinden vurmaya çalışıyordu. Bu itham ve iddialara Tory hükümetinin gayri resmi yayın organı olarak görülen *Morning Post* editörünün karşılık vermesi suretiyle iki editör arasında başlayan polemik takip etmek son derece mühimdir. Zira bu polemik, olayların değerlendirilmesindeki ideolojik farklılıkları ortaya koyarken aynı zamanda taraflar için kullanılan tabir ve terimler ile yapılan tarihi benzetmeler dolayımında editörlerin tarihsel referans ve kavramsal arka planlarını gözler önüne sermektedir.⁹

⁷ *Paris Papers* başlıklı Paris gazetelerinden alınan Kıta haberleri 28 Mart tarihlidir. *The Times*, 30 Mart 1821, s.3.

⁸ *Morning Chronicle*, 31 Mart 1821, s.2.

⁹ "Çok önemli bir olayı duyurmak zorundayız. Dün Korfu'dan gelen mektuplarda, Yunan Adaları'nda [Greek islands] çok çetin bir ayaklanmanın patlak verdiği ve bunun için uzun süredir gizli hazırlıkların yapıldığı bildiriliyordu. İsyanlılara Odessa'dan her türden savaş malzemesi sağlandığı ve çok sayıda subayın Rus pasaportu aldığı anlaşılmaktadır. Adalara geçmek için Rus pasaportları aldıkları ve girişimi ilerletmek için ciddi bir maddi güce sahip oldukları da anlaşılmaktadır. Rumların [Greeks] Rusya ile birlikte hareket ettiğinden ve her yetenekli devlet adamının öngördüğü şeyin hızla gerçekleşeceğinden şüphe yoktur. İmparator Alexander, Rumların kurtuluşunu [emancipation of Greeks] İstanbul'a saldırmak için bir bahane haline getirecek ve büyük olasılıkla bu, İtalya'nın Avusturya tarafından boyunduruk altına alınmasını kabul etmesinin karşılığı olacaktır. O

Yazıda da görüldüğü üzere, muhafazakâr İngiliz ve Fransız hükümetlerinin “pusulasızlığı”ndan istifade eden Rusya’nın, Osmanlı tebaası olan Rum ahalisini kendi siyasi emellerine alet ederek Osmanlı Devleti’ni yıkmak için “bahane” olarak kullandığı şeklinde yorumlanıyordu. Ayrıca *Chronicle*, Rusya’nın gadrine uğrayan Osmanlı Devleti’nin de Rus destekli bir Rum ayaklanması karşısında mağdur durumda olduğunu üstü kapalı ifade etmiş oluyordu.

Chronicle’ın 7 Nisan’daki editoryal makalesinde ise Rusya’nın kışkırtacağı Rum ayaklanması ihtimalini önemsiz gören ve Torylerin önde gelen gazetesi ve bir bakıma hükümetin sesi olan *Morning Post*’a (diğer adı “The Courier”) sert bir cevap veriliyordu. Editöre göre Rum meselesini kaşıyan Rus tehdidi, harekete geçmiş vaziyette ve son derece ciddiydi. “Avrupa Türkiyesi”ne yönelik Rus saldırısı, Rum ayaklanmasıyla birlikte başlayacaktı. İngiliz hükümeti ise eli kulağındaki Rus harekâtı karşısında büyük bir aymazlık içerisindeydi:

“*The Courier* [Morning Post], Yunanistan'daki [Greece] ayaklanma tehdidi konusunda son derece şakacı ve küstahtır; bu ayaklanma olduğu gibi kışkırtılmış ve tüm Rusya İmparatoru'nun meşru gücü tarafından desteklenmiştir! Evrensel bir savaşı tehdit eden komplo, *The Courier*'nin editörüne sadece ahlaksız ve terbiyesiz bir neşe konusu sunuyor. Sanki patronları gerçeklerden habersizmiş gibi -Odessa'daki ajanlarından ya da İstanbul'daki elçilerinden hiçbir haber almamışlar gibi ve sanki İyonya'daki Rus elçilerinin tüm gizli hareketlerinden habersizlermiş gibi- ayrıntılar istiyor. Ancak, belirttiğimiz gerçekler hakkında daha fazla

---

halde, bize yüksek makamların mektuplarıyla iletilen bu haber doğrulanırsa, bu Despotların dizginlenemez hırslarına boyun eğmeye ve Türk egemenliklerinin, İyonya Adaları'nın, Malta'nın, İtalya'nın ve Sicilya'nın sessizce onlara teslim edildiğini görmeye istekli olmadığımız sürece, dahil olmaktan kaçınamayacağımız bir savaşın başlangıcına şahit oluyoruz. Hükümet Gazetelerinin, halkın kendi işlerinin idaresini düzeltmek için gösterdiği sakin çabalardan ne kadar soğukkanlı ama kin dolu bir düşmanlıkla bahsettiğini gördük. Şimdi, bir halkı Efendilerine karşı kışkırtan, örgütleyen ve silahlandıran mutlak hükümdarların sinsi davranışlarına hangi terimleri uygulayacaklarını göreceğiz. Biri kesinlikle diğerinden daha alçaktır; ama hem İngiltere'nin hem de Fransa'nın pusulasızlığı öylesine büyüktür ki, bu iki ülke, Kutsal İttifak'ın dünya barışına karşı komplosunun devasa gücünü birleştirmesine ve bu yıkımdan kaçınmak için gösterdiğimiz tüm çabaları etkisiz hale getirmesine seyirci kalmışlardır.” *Morning Chronicle*, 6 Nisan 1821, s.3. Gazete haberleri ve yazılarının Türkçe tercümesi bağlama göre yapılarak vurgulanmak istenen terimlerin orijinal halleri köşeli parantezle gösterilecektir.

bilgiye sahip olduğunu söylemek zorundayız. Bilindiği gibi, Alexander'ın politikası Odessa'daki Rumları [Greeks] teşvik etmek olmuştur. Odessa'nın başlıca nüfusu Rumlardan oluşmaktadır ve bu şehir, komponun fuayesi olmuştur, orada beslenmiş ve şimdi olgunluğa erişmiştir. Planları artık gizlenmiyor. İsyancılara şehrin Rum sakinleri tarafından bağışta bulunmuş ve son bildirilerin gönderildiği 9 Mart'a kadar 300.000 ruble bağışlanmıştır. Yunanistan'ın kurtuluşunu [liberation of Greece] gerçekleştirme kararlılığını ortaya koyan bir bildiri basılmış ve ertesi Pazar günü Rum Kilisesi'nde halka okunacaktı, ancak bu şimdilik Vali tarafından engellendi, ancak sakinlere, buluşma yeri olarak belirlenen ve Rus subaylarının onları alay etmeye ve disipline etmeye hazır olduğu Yaş yakınlarındaki Kershmar'a gitmeleri için pasaportlar serbestçe verildi. 200.000'den fazla Rus askeri Karadeniz sınırlarında fiilen toplanmıştır ve Rumların ayaklanması, Rusya'nın *Tuna'daki Türk vilayetlerine* saldırısıyla eşzamanlı olacaktır. Haberler böyle diyor! Eğer bu doğru çıkarsa, bunun ne anlama geldiğini biliyoruz. Neyse ki dünya için, artık devletlerarası anlaşmalar diye bir şey kalmadı. Biliyoruz ki, Avrupa'nın tüm hükümdarları arasında, nerede olurlarsa olsunlar özgürlükten kurtulmak için varılan ortak anlaşmadan bağımsız olarak, kabinelerinin değişmez, daimi politikasını oluşturan belirli hedefler vardır. Avusturya'nın İtalya'nın tamamını istediği bir sır değildir. İskit Çarı'nın [Scythian Czar] da tüm Polonya'yı, tüm Boğdan'ı ve tüm Eflak'ı istediği bir sır değildir. "Mütekabiliyet ilkesi" İttifak üyeleri tarafından bir kez terk edilirse, İttifak'ın kutsal olduğu kadar uyum içinde devam edemeyeceği de bir sır değildir. Avusturya, Napoli sorunlarında (bilindik bir tabiri kullanmak gerekirse) bir tür Tanrı vergisine sahipti ve şimdi Rusya, Türk komşusunun içinde kopardığı fırtınanın rüzgârları arasında içeri girecek. Bununla birlikte, Tomris'in halefi [Rus Çarı], çeşitli projelerini hazırlayan önlemler konusunda, en azından görünüşte, sırdaşı Hun Kralı'na [Avusturya İmparatoru] üstün gelmiştir. Rusya, Osmanlı Babıâlisi ile yaptığı son anlaşmayı [1812 Bükreş Antlaşması] hiçbir zaman tam olarak uygulamamıştır. Türkiye'yle yaptığı antlaşmalarda ya da bu antlaşmaların uygulanmasında, zamanı ve mevsimi geldiğinde düşmanlıklara yeniden başlayabileceği önemsiz bir noktayı geride tutmak her zaman onun politikası olmuştur ve neredeyse tamamen kendisiyle aynı mezhepten Hıristiyanların yaşadığı bölgelerde, bu tür noktalar her zaman gündeme getirilebilir. Avusturya'nın, biraz da heyecanının yardımıyla, Napoli'yle çatışmak zorunda kaldığını gördük. İskit'in Türkiye ile kavgası da hazırdır. Son üç ay içinde, İstanbul'dan gelen raporlar, büyükelçisi ile Türk Hükümeti arasında zaman zaman öfkeli görüşmeler yapıldığını gösteriyor. Şimdi, eğer bu elçi kendisini

Yedikule'ye göndermeyi başarabilirse, efendisi yazdan önce Roma [Greek] İmparatoru Konstantin olarak kendisini taçlandırabilir. Avusturya buna razı olmalı. Fransa, Taç'ın meşru verasetini güvence altına almak uğruna gerçek Kıta politikasını terk etti ve İngiltere meselenin tamamen dışındadır. İngiltere bu konuda hiçbir şey yapamaz. İtiraz bile edemez. Avam Kamarası'nda her gün konuşulan "üstün konumu" ve "uluslar arasındaki yüksek rütbesi" vs. vs. hakkındaki saçmalıklar, Sir Thomas Lethbridge'e [Tory milletvekili] bile değil, hiç kimseye bir şey ifade etmiyor. İngiltere, şimdiki yöneticilerinin idaresi altında, kesinlikle hükümsüzdür ve eğer Rusya, Avrupa Türkiye'sine sahip olmayı seçerse, hükümsüzlüğünün sonuçlarına boyun eğmek zorundadır. Ama kim buna üzülebilir ki? Hükümet daha düşük hangi bedelle desteklenebilir ya da Lord Sidmouth [İçişleri Bakanı] mutlu edilebilir?"¹⁰

Chronicle editörünün *Post* editörüne yönelik bu uzun yazısında, Boğdan'da başlayan ayaklanmacıların kimliğini belirtmek üzere "Greek" tabiri kullanılıyordu. Türkçeye "Rum" veya "Yunan" şeklinde çevrilebilecek bu tabirin gönderimi bağlam içinde belirlenmeliydi. Zira Türkçede Ortodoks mezhebine mensup Osmanlı tebaası anlamına gelen Rum terimiyle, etnik gönderimi olan Yunan terimini karşılayacak tek tabir bugün olduğu gibi o zaman da "Greek" idi. Dolayısıyla Boğdan'daki ayaklanmacılara "Greek" demek, aynı anda hem bütün Ortodoksları kapsayacak bir ayaklanmanın olduğunu ifade etmek ya da hadiseyi, etnik Yunanlıların çıkarttığı bir ayaklanma gibi sunmak anlamına gelebilirdi. Yani editörün bu kullanımına göre bütün Osmanlı Ortodoksları (Rum) "Greek" olarak adlandırılıyordu. Bu kullanım, devrin anlayışına göre "Greek" tabiri, Osmanlı anlayışındaki mezhep veya dinlerine göre birbirinden ayrılan imparatorluk unsurları için düşünülen kullanıma da uygundu. Ancak mesele, başka etnisitelerden olan Ortodoks halkları tanımlarken karışıyordu. Boğdan'ın yerli Ortodoks halkı, yani Türkçe tabirle "Boğdan Rumları" etnik olarak "Yunan" olmadığından buradaki ayaklanma ya bölgenin adıyla Boğdan İsyanı [Moldavian Insurrection] ya da ayaklanmacılar buranın Ortodoks ahalisi olduğu için "Rum İsyanı" olarak adlandırılmıyordu. İngilizcede bu nüans bulunmadığından söz konusu fark, ancak bağlamdan yakalanabilirdi. Bu durum da hem o tarihte hem de modern dönem tarih yazımında

¹⁰ *Morning Chronicle*, 7 Nisan 1821, s.3.

Boğdan'da başlayan "Rum İsyanı"yla Mora'da çıkan "Yunan İsyanı" arasındaki mahiyet farkını, adlandırma noktasında özellikle İngilizce literatürde kavram kargaşasına yol açacaktı. Türkçe literatür açısından ise terimsel anlamda bu sorunun aşılması daha kolayken bu sefer iki ayaklanmanın amaçları ve referans noktaları arasındaki farkların ihmal edilmesi, yani sürecin tek bir isyan gibi ele alınmasıyla ya "Rum İsyanı" ya da "Yunan İsyanı" şeklinde ele alınacaktı.

Bundan başka makalede geçen *Greece* [Yunanistan] tabiri de modern Yunanistan'ın buradan çok farklı bir bölgede kurulmuş olması nedeniyle editör tarafından aynı şekilde Rum-Ortodoksların yaşadığı ve isyan çıkarttıkları bölge anlamında kullanılıyordu. Aynı zamanda, henüz bir Rum/Yunan [Greek] devleti var olmadığı için editörün zihninde *Greece* [Yunanistan] doğal olarak muhayyel bir ülkeydi. Bu nedenle, "Yunanistan'ın kurtuluşu" [liberation of Greece] ifadesiyle de ayaklanma bölgesi olan "Boğdan'ın kurtuluşu" kastediliyordu. İsyanın arkasında Rusya'yı gören editör "aynı mezhepten Hıristiyanlar" diyerek Ruslar ile Yunanlıları Rum-Ortodoks çatısı altında birleştirirken aralarındaki mezhepdaşlığın bilincinde olduğunu göstermiş oluyordu. Dahası, isyanın başarılı olması halinde Rus Çarı Alexander'ın, İstanbul'u kuran İmparator Konstantin'e atfen, "Roma İmparatoru Konstantin" [Greek Emperor Constantine] olarak kendisini taçlandırabileceğini söylerken de bu sefer, *Greek* tabirini Roma/Bizans anlamında kullanarak bu terime bir anlam daha atfediyordu. "İngilizcede Türkçedeki Rum ve Yunan terimleri için tek bir terimin bulunması bütün bu dini, etnik ve hatta idari farkların mefhumlarının isabetle karşılanmasını zorlaştırarak bağlam bağımlı hale getiriyordu. *Post* editörü de *Chronicle* editörüne verdiği cevapta söz konusu terimleri aynı şekilde kullanıyordu.¹¹

¹¹ "Meslektaşlarımızdan biri, çok sevdiği bir spekülasyona geri döndü ve Rusya'nın İyonya Adaları'nı ele geçirme, Rumları özgürleştirme [liberation of Greeks] ve tüm bunları İstanbul'un fethiyle taçlandırma yönündeki muazzam planını bir kez daha kamuoyuyla paylaştı. 1815'ten bu yana her yıl en az bir ya da iki kez hızla girişileceği söylenen bu önemsiz girişimin, sonunda, şimdi, derhal uygulamaya konulacağından eminiz. Hayır, fiilen devam ediyor. Yunan adalarında [Greek islands], 'uzun süredir gizli hazırlıkları yapılan çok korkunç türden bir ayaklanmanın' patlak verdiği söyleniyor. İsyançılara Odessa'dan her türden savaş malzemesi sağlandığı, çok sayıda subayın adalara geçmek için Rus pasaportu aldığı ve girişimi ilerletmek için hatırı sayılır bir maddi güce sahip olduğu da ekleniyor. 'Rumların [Greeks] Rusya ile birlikte hareket ettiğinden

Makalede *Chronicle* editörünün Rus Çarı için “İskit Çarı” ve İskitlerin meşhur hükümdarı Tomris’e atfen “Tomris’in halefi” gibi yakıştırmalar yapması ve aynı zamanda Avusturya İmparatoru için de “Hun Kralı” ifadesini kullanması, Kıta’daki muhafazakâr hükümdarları, Avrupa’yı tedhiş eden eski çağ göçebe ya da Avrupalı zihniyetine göre -genellikle Türkler için kullanılan- “barbar” hükümdarlarıyla özdeşleştirilmesi de liberal bir İngiliz gazetesi editörünün tarihsel arka planını yansıtmaları bakımından ilginçti. Bu bakımdan Türkler, yani Osmanlıların barbar hükümdarların tehdidi altında gösterilmesi de ironikti.

9 Nisan’da 25 Mart tarihli Viyana’dan gelen bir mektuba dayanan haberde hem *Chronicle* hem de *Post*, Eflak ve Boğdan’daki isyanın ciddiyet kesbettiğini, söz konusu isyanın “Rumların kendilerini Osmanlı egemenliğinden tamamen çıkarmak için tasarladıkları bir planın parçası” olduğunu, isyana “Prens İpsilanti”nin liderlik ettiğini ve Avusturya ile

---

ve her yetenekli devlet adamının öngördüğü şeyin hızla gerçekleşeceğinden şüphe yoktur. İmparator Alexander, Rumların kurtuluşunu İstanbul’a saldırmak için bir bahane haline getirecektir; büyük olasılıkla bu, Avusturya’nın İtalya’ya boyun eğdirmesine razı olmasının karşılığı olacaktır.’

Bütün bunların Korfu’dan gelen mektuplara dayandığı söylenmektedir, ancak bunların ne zaman yazıldığı belli değildir, çünkü üstlerinde tarih yoktur, zaman görünmezdir ve sonuç olarak ikinci görüşün en uzun mesafesinin ötesindedir. Ayaklanmanın tam olarak gerçekleştiği yer de aynı ihtiyatlılıkla geçiştirilmiştir; ancak küçük öneme sahip pek çok durum, yazarın harika bir dikkat ve doğruluk derecesine işaret eden bir titizlikle detaylandırılmıştır. İsyancılara hangi kaynaklardan silah sağlandığını, Rus elçi ve konsololar tarafından hangi pasaportların verildiğini, bu girişimi ilerletmek için ne kadar para sağlandığını biliyor ve bize çekinmeden söylüyor. Rumların, Rusya ile birlikte hareket edeceğinden, onların özgürleştirilmesinin İstanbul’a saldırı için bir bahane oluşturacağından ve Avrupa Türkiye’sinin İtalya’nın Avusturya tarafından boyunduruk altına alınmasına eşdeğer olacağından kuşku duymuyor. Yine de, eğer gerçekse, kötü sonuçlarını düzeltebilmemiz için, ölüm gerçeğini tespit etmekle en çok ilgilenen bizlere, bu ‘korkunç ayaklanmanın,’ antlaşmalara olan inancın bu kadar büyük bir ihlali ve Avrupa’da bu kadar büyük bir devrimin işaretinin hangi adada gerçekleştiğini söylemeyecektir. Bu kadar çok şey bilen ve bu kadar az şüphe duyan bir yazarın, bilgisinin yararlı olacağı tek noktaya bu kadar uzak durması gerçekten vatanseverce değildir. Ancak kendisi son derece cömertçe konuşmuştur. Hatasını ya da ihmali telafi etmek için acele edeceğini ve bir sonraki mesajında isyancılara ‘yerel bir yerleşim yeri ve bir isim’ vereceğini ve ayrıca Rusya’nın Yunanistan’da [Greece] ve Konstantinopolis’te bu tür harikaları hangi orduyla gerçekleştirdiğini bize nazikçe söyleyeceğini umalım, çünkü 1812’de Türkiye ile bir barış antlaşması imzaladığından beri Karadeniz’deki garnizonlarına tek bir asker eklediğini bilmiyoruz.” *Morning Post*, 7 Nisan 1821, s.3.

özellikle Rusya'nın Babiâli'yi isyana karışmayacaklarına temin" ettiğini yazıyordu.¹² Bu haberle, Rum İsyanı'nın lideri olan Alexander İpsilanti'nin adı ilk defa İngiliz basınında geçiyordu. İki gazete editörü de isyan haberini aynı şekilde mektuptan iktibas edip iki farklı yorumda bulunuyorlardı. *Post* editörü, "Rusya'nın sadece eyaletlere değil, Türkiye'nin başkentine yönelik girişimlerine ilişkin hayalleri, öncekiler gibi duman olup uçacak olan meslektaşımız için oldukça talihsiz bir durumdur" diyerek Rusya'nın teminatını *Chronicle*'ın işgâl iddialarına karşı tatmin edici buluyordu.¹³ *Chronicle*'ın editoryal köşesinde yapılan değerlendirmede ise, "Rumların gözüne kestirdiği tek güç Babiâli midir?" ve Avusturya ile Rusya'nın verdikleri güvence hakkında da "bu güvencelere kim inanır?" soruları soruluyor ve ardından doğrudan *Morning Post* editörünü hedef alıp kendisini "Hükümetin yazarı" olarak niteledikten sonra Eflak ve Boğdan'da çıkan isyanın istihbaratının doğru olduğunu, bunu hükümet nezdinde soruşturursa öğrenebileceğini ve her ne kadar hükümetten bu haberi ciddiye almaması talimatı almış olsa da "8 Mart'ta, tam da Boğdan'da patlak verdiği gün, Konstantinopolis'te Rumların ayaklandığını, hükümetin bu kargaşa hakkında bilgi aldığını ve eğer isterlerse partizanlarına bu konuda doğru bilgi verebileceğini" yazıyordu.¹⁴

¹² *Morning Chronicle*, 9 Nisan 1821, s.2.

¹³ *Morning Post*, 9 Nisan 1821, s.3.

¹⁴ "Eflak ve Boğdan'daki ayaklanma, Perşembe günkü Paris gazetelerinde Viyana'dan gelen bir mektuba dayanarak bahsedilmektedir. Orada bunun ciddi bir nitelik taşıdığı ve Rumların kendilerini Osmanlı Babiâlisi'nden azat etmek için oluşturdukları genel bir planla bağlantılı olduğu söyleniyor. Bu tür genel bir planda Rumların gözüne kestirdiği tek güç Babiâli midir? Ancak Rusya ve Avusturya'nın Babiâli'ye bu işle hiçbir ilgileri olmadığına dair ciddi güvenceler verdiği söyleniyor. Bundan zerre kadar kuşumuz yok; ama bu güvencelere kim inanır? Daha önemli konulara ayırabileceğimiz yerimizi, *The Courier*'nin alaycı üslubunu uzun uzadıya irdeleyerek boşa harcamayacağız. Editör, tüm alaycılığına rağmen, Yunanistan'da devrim için bir komponun olgunlaştığı gibi önemli bir gerçeği inkâr etmedi. İstihbaratımızın bize, Parlamento'daki bakanlarını Rusya'nın sinsî planları konusunda uyarmayı görev bilen cesur bir subaydan geldiğini varsayıyor. Ülkesinin refahı için onurlu bir gayretle hareket ettiğini bildiğimizden, bu cesur subayın herhangi bir zamanda bize lütfedeceği her türlü haberi minnetle karşılız, ancak Hükümet yazarını temin ederiz ki bu haber bize başka bir yerden geldi ve soruşturduğunda bakanların yaklaşan fırtınanın tüm ayrıntılarından tamamen haberdar olduğunu öğrenecektir. Kendisine ayrıca şunu da söyleyeceğiz, her ne kadar bu meseleyi etkilenmiş bir ciddiyetsizlikle ele alması talimatı verilse de, 8 Mart'ta, tam da Boğdan'da

Vienna Court Gazette'in 29 Mart'ta yayınladığı Laybach Kongresi'nden 25 Mart tarihli istihbaratı muhteva yazı, 11 Nisan'da İngiliz basınında neşrediliyordu. *Times*, *Chronicle* ve *Post*'ta bu kaynaktan alınarak yayınlanan haberlerde, ilk defa Eflak'taki ayaklanmanın başında bulunan Pandurların şefi Tudor Vladimirescu'nun adı veriliyordu. Eflak'taki durum hakkında bilgiler veren haberde, Memleketeyn'deki isyan sürecinin Eflak'taki Pandurların harekete geçmesiyle başladığı, sonra Boğdan'ın karıştığı bildiriliyor¹⁵ ve Memleketeyn'de başlayan Rum isyanı hakkında Rus Çarı'nın resmi açıklamasını da ihtiva ediyordu. Çar, açıklamasında isyanın arka planına değiniyor ve Memleketeyn'deki karışıklığın nedenlerinden bahsettikten sonra İpsilanti'nin isyan girişiminin nasıl geliştiğini değerlendiriyordu. Nihayetinde de Çar, dört maddelik bir bildiriyle isyana karşı olduğunu beyan ediyordu. Mezkûr gazetelerde haberin devamında bu açıklama aynen yayınlanarak *Chronicle* ve *Post* gazeteleri arasında isyan ile ilgili süregelen polemik kaldığı yerden devam ediyordu.¹⁶ Haberde bahse

---

patlak verdiği gün, Konstantinopolis'te Rumların bir ayaklanması oldu. Bakanlar bu kargaşa hakkında bilgi aldılar ve eğer isterlerse partizanlarına bu konuda doğru bilgi verebilirler." *Morning Chronicle*, 9 Nisan 1821, s.2.

¹⁵ "Frankfurt, 2 Nisan., 29 Mart tarihli *Vienna Court Gazette*'in haberini içeren aşağıdaki istihbaratı, ekspres olarak aldık: Laybach, 25 Mart. Prens Alexander Suzzo'nun ölümünden kısa bir süre sonra, Eflak'ta bir ayaklanma patlak verdi ve bu ayaklanmanın başında Theodore [Tudor] adında bir yerli vardı; bu kişi Rus hizmetinde gönüllü olarak çalışmış, subay rütbesine terfi etmiş ve daha sonra Wladimerisco [sic] adını almıştı. Sadece Pandurların ve Arnavutların katıldığı ve liderlerinin kendi beyanlarına göre Babıâli'ye karşı değil, ülkenin boyarlarına ve kamu görevlilerine karşı yöneltilen bu ayaklanma, yeni prens gelene kadar geçen dönemde [interregnum] o kadar geniş bir alana yayıldı ki, Theodore, Küçük Eflak [Oltenya] (Karayova civarındaki bölge) olarak adlandırılan bölgenin önemli bir kısmını serbestçe dolaştı ve daha sonraki operasyonları konusunda belirsizlikler bulunuyordu. Bununla birlikte, yeni atanan Eflak Hospodarı Prens Callimachi'nin yaklaşan gelişinin bu karışıklıklara bir son vereceği umuluyordu; aniden Boğdan'da çok daha önemli sorunlar patlak verdi." *Morning Chronicle*, 11 Nisan 1821, s.3 ve *Morning Post*, 11 Nisan 1821, s.3

¹⁶ "[...]Bu ayın 6'sında. Eski Boğdan Hospodarı'nın oğlu ve Rus ordusunda Tümgeneral olan Prens Alexander İpsilanti geçen bir yıl boyunca fiili hizmetten uzak kaldı, Besarabya'dan Yaş'a çok sayıda Arnavut'tan [Arnouts] oluşan maiyetiyle ilerledi ve kendisini Türk Hükümeti'nin boyunduruğundan Rumların [Greeks] kurtarıcısı olarak ilan etti. Aynı akşam, Yaş'da bulunan ve sayıları otuz kadar olan Türkler silahsızlandırılıp görünüşe göre katledildi. Prens İpsilanti'nin gelişinden üç gün önce Galacz'da [Galata] kanlı bir ayaklanmanın meydana geldiği, kaçarak kendilerini kurtaramayan şehirdeki tüm Türklerin katledildiği ve şehrin neredeyse küle döndüğü kesindir. 7 Mart'ta Prens

konu İpsilanti'nin "Boğdan ve Eflak sakinlerine ve Türk imparatorluğunun eyaletlerindeki Rum milletine [Greek nation] yönelik çok sayıda bildiri yayınladı" cümlesinde görüleceği üzere isyana teşvik amacını haiz olan bildiride seslenen *Greek nation* ibaresinden kastın Osmanlı tebaası olan bütün Rum-Ortodokslar olduğu ve ayrıca

---

İpsilanti, Boğdan ve Eflak sakinlerine ve Türk imparatorluğunun eyaletlerindeki Rum milletine [Greek nation] yönelik çok sayıda bildiri yayınladı.

En yüce şiir diliyle kaleme alınan ve binlerce vatandaşı tarafından kurtuluşlarını üstlenmeye çağrıldığı ilan ettiği bu bildirimlerde, tüm Rum kabilelerinin/kavimlerinin [Greek tribes] ayaklanması, uzun zamandır kararlaştırılmış -gizli vatansever Cemiyetler tarafından uzun yıllardır hazırlanmakta olan- ve şimdi her yerde icra edilmek üzere olgunlaştırılan bir devrim olarak tanımlanıyor ve aynı şekilde, girişimin büyük bir komşu gücün güçlü desteğini beklemesi gerektiği açıkça iddia ediliyor.

Aynı zamanda Prens İpsilanti, Majesteleri Rusya İmparatoru'na aynı tarzda kaleme alınmış bir dilekçe göndererek, bu yüce hükümdardan Rum Milleti'ne ve özellikle de büyük bir tehlikeye maruz kalan iki Prenslük'e güçlü desteğini esirgememesini talep etti. Önceki haber Laybach'a ulaşır ulaşmaz, İmparator Alexander, Prens İpsilanti'nin bu girişimini sadece içinde bulunduğumuz zamanı karakterize eden huzursuz ruhun ve bu genç adamın deneyimsizliğinin ve ciddiyetsizliğinin bir çabası olarak değerlendirebileceğini beyan etmekten memnuniyet duydu; ancak aynı zamanda Majesteleri aşağıdaki şekilde karar verdi:

1. Prens İpsilanti Rus hizmetinden çıkarılmıştır.
2. Majesteleri İmparator'un, girişimini tamamen onaylamadığı ve bu konuda Rusya'dan hiçbir şekilde destek beklememesi gerektiği kendisine bildirilmiştir.
3. Prut ve Besarabya'daki Rus birliklerine komuta eden General Kont Wittgenstein'a, Boğdan ve Eflak prensliklerinde patlak veren sorunlarda en katı tarafsızlığı gözetmesi ve hiçbir bahaneyle doğrudan ya da dolaylı olarak bu sorunlarda yer almaması için açık emirler verilmiştir.
4. Bu kararlar, Babiâli'ye iletilmesi ve Eflak'taki son ayaklanma vesilesiyle kendisine verilen açık ve samimi güvencelerin teyit edilmesi emriyle İstanbul'daki Rus Büyükelçisine iletilmiştir. Baron von Strogonoff [Rusya'nın İstanbul büyükelçisi, Grigory Alexandrovich Stroganov], Majesteleri İmparator'un politikasının, her ne olursa olsun, herhangi bir ülkenin huzurunu tehdit edebilecek her türlü entrikaya karşı olduğunu, böyle bir kargaşaya katılmanın Majesteleri İmparator'un dürüst ilkelerine aykırı olacağını ve İmparator'un Babiâli ile ilişkilerinde, iki Güç arasında var olan antlaşmaların sürdürülmesi ve zamanında uygulanmasından başka hiçbir amacı ve isteği olmadığını açıkça beyan eder.

Aynı şekilde, Hükümetimiz tarafından İstanbul'daki Avusturya İmparatorluk Elçiliği'ne de, kendisini aynı şekilde ifade etmesi ve Babiâli'ye, Majesteleri İmparator'un, Antlaşmalara dokunulmaz bir şekilde uyarak, Avusturya ile Babiâli arasında şu anda mevcut olan barış ve dostluk ilişkilerini sarsılmadan sürdürme konusundaki samimi arzusunu en dostane terimlerle belirtmesi için emirler verilmiştir." *Morning Post*, 11 Nisan 1821, s.3; *Morning Chronicle*, 11 Nisan 1821, s.3 ve *The Times*, 11 Nisan 1821, s.2.

gazetelerde *Greece* olarak tabir edilen bölgenin de söz konusu Rum tebaanın yaşadığı bütün Osmanlı eyaletleri olduğu anlaşılıyordu. Üstelik, ayaklanması beklenen “bütün Rum kabileleri/kavimleri” [Greek tribes] için de *tribe*, yani “kabile” tabirinin kullanılması dikkate şayandı. Zira yine günümüz Türkçesinde olduğu gibi “ulus” ve “millet” şeklinde iki kelimeyle karşılanabilecek olan İngilizce *nation* tabirinin karşılığı devrin kavramsal zihniyetine göre “aynı din veya mezhebe mensup halk” manasında “millet” kavramına tekabül ederken, “kabile” anlamındaki *tribe* tabiri ile aynı din, yani millet içerisinde olan farklı etnik unsurlar yani “kavimler veya uluslar” ifade edilmek isteniyordu.

Bu haberden başka aynı günün *Times* gazetesinde, Flandre postasından gelen haber de aktarılıyordu. *Times*'ta, isyan münasebetiyle Rum meselesine dair yapılan yorumda, Osmanlı yönetimi Hıristiyan tebaasına karşı bir “tiranlık” [tyranny] olarak tanımlanıp Rum isyanının bugüne kadar çıkmamış olmasının hayret verici olduğu ifade edilerek, *Chronicle*'in “Rus komplosu” şeklinde değerlendirdiği olayların “yabancı hükümetlerin entrikalarına atfetmeye zorlayacak kadar garip ya da doğal olmayan hiçbir şey olmadığını düşünüyoruz” diyerek mesele, dini veçhesini ön plana çıkartmak suretiyle Osmanlı kötü yönetimi altında ezilen Hıristiyan tebaanın isyan etme hakkı açısından ele alınıyordu. Son olarak Rusya ve Avusturya'nın mesele karşısındaki pozisyonlarını da Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülmesinden kazançlı çıkmayı düşünmekten ziyade kendileri gibi “despotik” bir idareyi destekleyen devletler olarak görülüyordu.¹⁷

¹⁷ “Rumların, Türkiye'nin prangalarından kurtulmak için kurdukları iddia edilen bu komplonun kökenine gelince, bundan sonra ne ortaya çıkarsa çıksın, ki bunu tahmin etmek hiçbir şekilde bizim işimiz değildir, bu girişimde bizi yabancı hükümetlerin entrikalarına atfetmeye zorlayacak kadar garip ya da doğal olmayan hiçbir şey olmadığını düşünüyoruz.

Türklerin yüzyıllar boyunca Rum tebaalarını köleleştirdikleri ve bunun karşılığını her Rum'un kalbinde tiksintiye varan bir nefretle ödedikleri bilinmektedir.

Türk İmparatorluğu'nun durumunu ve barbar ve kısıktıcı zulmünün Hıristiyan tebaası üzerindeki etkilerini gören ve aynı şekilde bu tebaanın sayısal olarak Avrupa Türkiyesi'ndeki Müslümanlara eşit olduğunu düşünen herkes, Rumların ayaklanmak ve özgürlüklerini geri almak için ilk fırsatı değerlendireceklerini yıllardır bekliyor olmalıdır. Bu koşullar altında hayret edilecek şey, bu girişimin en sonunda denenmiş olması değil, bu kadar uzun süre gecikmiş olmasıdır. Ve bize öyle geliyor ki, bu kadar olası bir olayın

Bu bağlamda ana akım üç Londra gazetesinin Yunan isyanına ilişkin ilk haberlere getirdikleri yorumlar esasında söz konusu gazetelerin iç politikada benimsedikleri editoryal çizginin bir bakıma yansıması olarak okunabilir. Zira hem İngiltere'deki muhafazakâr/Tory hükümetine hem de Kıta'daki muhafazakâr/despotik devletlere karşı olan Whig/liberal tandanslı *Morning Chronicle* meseleyi iktidar-muhalefet karşıtlığının Kıta'daki yansıması olarak değerlendirirken iktidara yakın muhafazakâr gazete *Morning Post*, *Chronicle*'ın ele aldığı çizgiden İngiliz hükümetini koruma amaçlı reaktif bir yaklaşım sergiliyordu. *Times* ise "tarafsız" muhalif/liberal olarak nitelenebilecek editoryal çizgisini koruyarak Rum meselesine daha ziyade Osmanlı yönetimi ve bu yönetim altında yaşayan Hıristiyan halkların sorunları zaviyesinden bakarak *Post* ve *Chronicle*'dan farklı bir yayın tarzını tercih ediyordu. Haberler ve yorumlarda her ne kadar iki isyan bölgesinden malumat düzenli olarak aktarılıyor olsa da kullanılan kavramların muğlaklığı ve İngilizcenin bu husustaki elverişsizliği yüzünden ciddi bir kavram kargaşası yaşanıyor.

12 Nisan'da *Times*'ta yayınlanan haberde Eflak isyanının lideri Tudor Vladimirescu, bu sefer "Sırp" [Servian] olarak ifade ediliyordu. "Komplo" [conspiracy] ve bir alt satırda "devrim" [revolution] olarak adlandırılan ayaklanmanın, "tüm Rum eyaletlerine" [all Greek provinces] sirayet ettiğinden ve ayaklanmacıların hedefinin "yeni bir Rum/Roma İmparatorluğu" [new Greek Empire] kurmak olduğu bildiriliyordu. Ayrıca Eflak ve Boğdan'ın yanı sıra "Bulgaristan" [Bulgaria] da bahsedilmesi, aslında İngiliz basınında Osmanlı eyaletlerindeki hakim etnik unsura göre bölgesel adlandırma yapılabildiğini göstermesinden hareketle, *Greece* tabirinin ayaklanmacıların kurmak istedikleri "yeni Rum/Roma İmparatorluğu"nun tıpkı "Osmanlı İmparatorluğu" için

---

nedenlerini, nefret edilen bir tiranın giderek artan embesilliğinden ve onun zulmünden acı çekenlerin birikmiş yanlışlarının ve artan gücünün bilincinden daha fazla araştırmak oldukça gereksizdir.

Herhangi bir toprak kazanımı, egemenlikleri zaten belki de gereğinden fazla geniş olan ülkeler için kârlı sayılabildiği sürece, Rusya ve Avusturya belki de Türk İmparatorluğu'nun çözülmesinden kazançlı çıkabilir, ancak her ikisi de yabancı despotizmi savunmakta, onun ganimetlerini paylaşmaktan daha yakın bir çıkarları olduğunun anlaşılmasını istiyor gibi görünüyorlar." *The Times*, 11 Nisan 1821, s.2-3.

“Türkiye” denmesiyle aynı maksada sahip bir kullanım olduğu çıkarımına olanak sağlanıyordu.¹⁸

İlk olarak *Times*’ın 12 Nisan’daki sayısında muhtevastından özetle bahsedilen İpsilanti’nin meşhur isyan bildirisini, 14 Nisan’daki *Post*’ta tamamının tercümesi neşrediliyordu. 7 Mart tarihinde Boğdan’ın başkenti Yaş’ta ilan edilen bu bildiri de İpsilanti, isyanın nedenlerini ve esas amacını açıklıyordu. Fransız Devrimi ve aydınlanma devrinin kavramlarına sıkça başvuran bu bildiri de İpsilanti, aynı zamanda bütün Rumları birleştirme gayesine uygun olarak dini atıflara da yoğun bir şekilde başvuruyordu. Uygur-barbar karşıtlığı ile Haç-Hilal karşıtlığını aynı potada eritiyordu. Bunların yanı sıra, doğrudan doğruya “klasik Yunanistan toprakları” [classic land of Greece] vurgusu yaparak da hem aydınlanmacı Avrupa’nın antik kökenlerinin dayandığı toprakların Rumların tarihî “anavatanları” olduğunu hatırlatıyor hem de “modern Yunanistan”ın çok daha geniş bir alana, yani bütün Rumların yaşadığı topraklara yayıldığını ifade ederek isyanının yeniden Rum İmparatorluğu’nu kurmak olduğunu ima ediyordu.¹⁹ Rum kavimlerine

¹⁸ “Eflak’ta, Sırp Theodore 6.000 ya da 7.000 adam topladı, Türklere saldırdı ve şimdi Bükreş’i tehdit ediyor. Bu olayların nedeninin Konstantinopolis’teki Rum Patriğinin başının kesilmesi olduğu söyleniyor. İyi bilgilendirilmiş kişiler, komplonun tüm Rum eyaletlerine [Greek provinces] yayıldığını ve hedefin yeni bir Rum/Roma İmparatorluğu [Greek Empire] kurmaktan başka bir şey olmadığını iddia etmektedirler. Not: Devrim [revolution] tüm Boğdan [Moldavia], Eflak [Walachia] ve Bulgaristan’ı [Bulgaria] kapsamaktadır. Birçok Türk dağlara sığındı. Bazıları Arnavutlar [Arnouts] tarafından takip edildi ve öldürüldü. Yeni Rum ordusu [Greek army] için askere alma çalışmaları her yerde devam ediyor. Yaş’ta birkaç bin kişi toplanmış durumda; bunların büyük bir kısmı Rus [Russian].” *The Times*, 12 Nisan 1821, s.3.

¹⁹ “Prens İpsilanti’nin Rumlara Bildirisi.

Ülkemiz [Country] ve Dinimiz [Religion] için Silaha Sarılın.

Vakit geldi, yiğit Rumlar [Greeks]! Uzun zamandır hakları ve özgürlükleri [rights and liberties] için savaştan Avrupa halkı, bizi de kendilerini takip etmeye davet etti. Onlar, neredeyse özgür olmalarına rağmen, tüm güçleriyle özgürlüklerini ve dolayısıyla mutluluklarını arttırmaya çalıştılar. Kardeşlerimiz ve dostlarımız her tarafta hazır. Sırp [Serbians], Suliotlar [Suliot] ve tüm Epir, silahlanmış olarak bizi bekliyorlar. Coşkuyla birleşelim, ülkemiz bizi çağırıyor. Avrupa’nın bakışları üzerimizde ve sükunetimiz karşısında hayrete düşmüş durumda. O zaman savaş borularımızın sesi bütün dağlarda yankılsın, vadiler silahlarımızın korkunç gürültüsünü tekrar duysun! Avrupa yiğitliğimize hayran kalacak, titreyen ve aşağılanmış düşmanlarımız önümüzden kaçacak.

dini, Yunan kavmine ise ayrıca seküler bir üslupla hitap eden bildirinin İngilizce tercümesinde, metnin seküler ve dini söyleminin iç içe geçmesi neticesinde *Greek* tabirinin mana ve mefhumunun algılanması son derece zorlaşıyordu.

Toplanın, yiğit ve cömert Rumlar! Bırakın vatansız lejyonlar [patriotic legions] kendilerini göstere, milli birlikler [national phalanxes] oluşsun ve göreceksiniz ki Despotizmin eski devleri muzaffer sancaklarımızın önünde yıkılıp gidecekler. Borazanımızın sesine, İyonya [Ionia] ve Ege [Egean] denizlerinin tüm kıyılarından yankılar cevap verecektir. Barış zamanında ticaret yapmayı, savaş zamanında ise savaşmayı bilen Yunan gemileri [Greek ships], Tiran'ın [Tyrant] tüm limanlarına ateş ve kılıç, terör ve ölüm saçacak. Hangi Rum kardeş ülkesinin çağrısına kayıtsız kalabilir ki? Roma'da Sezar'ın bir dostu, Tiran'ın kanlı giysisini göstererek halkı coşkuya sevk etti. O zaman siz ne yapacaksınız, Rumlar? Giysilerinden soyunmuş ülkesi yaralarını gösteren ve kırık bir sesle yardım ya da çocukları için yalvaran sizler! Sevgili yurttaşlarımız, talihsizliklerimizde acıyan Tanrı, işleri öyle birleştirdi ki, az bir zahmet ve çabayla, özgürlükle birlikte her türlü mutluluğu elde edebileceğiz. Eğer affedilmez bir kayıtsızlıkla bunlardan yararlanmazsak, öfkelenen Tiran gücünü artıracak ve biz de bütün milletlerin [nations] en zavallısı olacağız. Gözlerinizi çevirin yurttaşlarımız [fellow-citizens] ve içler acısı durumumuzu gözlemleyin; tapınaklarımızın kirletildiğini, çocuklarımızın barbar zorbalarımız tarafından utanç verici zevkleri için kucagımızdan alındığını; evlerimizin yağmalandığını; ambarlarımızın harap edildiğini; hepimizin aşağılık köleler olduğumuzu görün. Dayanılmaz bir boyunduruğu kıranın, ülkemizi kurtarmanın; Hilal'i yüksekliğinden aşağı atmanın; hâlâ zafer kazanabileceğimiz sancak olan Haç'ı yükseltmenin ve böylece Ülkemizin ve Kutsal Dinimizin intikamını barbarların saygısızlığından ve alaylarından almanın zamanı geldi.

Sevgili Yurttaşlar! Birlik, Kutsal Dinimize saygı, Yasalara ve Şeflere itaat, asil bir cesaret ve kararlılık, bize zaferi garanti eder. Kahramanca çabalarımızı defne yapraklarıyla taçlandıracaktır. Gelecek nesillere örnek olması için isimlerimizi Ölümsüzlük Tapınağı'na silinmez harflerle kazıyacaktır. Ülke, sesine itaat eden gerçek çocuklarını şan ve şerefle ödüllendirecektir. Ama onun çağrısına sağır ve itaatsiz kalanları gayrimeşru ve Asyalı piçler [Asiatic bastards] olarak azarlayacak, isimlerini hainlerinki gibi gelecek nesillerin lanetine terk edecektir. Cesur ve cömert Rumlar, klasik Yunanistan topraklarının [classic land of Greece] özgürlüğünü; Marathon ve Thermopylae savaşlarını hatırlayalım; bizi özgür bırakmak için savaşan ve ölen atalarımızın mezarları üzerinde savaşalım. Tiranlarımızın kanı, Thebalı Epaminondas'ın, otuz Tiran'ı fethedip yok eden Atinalı Thrasybulus'un, Pisistratus'un boyunduruğunu kıran Harmodius ve Aristogiton'un, Timoleon'un kanı kadar değerlidir, Korint'e ve Siraküza'ya özgürlüğü geri getiren Miltiades'in, Themistokles'in, Leonidas'ın ve barbar Perslerin acımasız ordusundan kendi sayılarının kat kat fazlasını katleden üç yüz kişinin, daha barbar ve daha iğrenç olan ardılarını yok etme zamanı geldi. Ya bunu yapalım ya da yok olalım. O halde silahların dostlarımız, Ülkenizi çağırıyor. 7 Mart, (İmza) Alex İpsilanti." *Morning Post*, 14 Nisan 1821, s.2.

Morning Post aynı sayısında Eflak ve Boğdan'daki iki ayaklanmanın detaylarını verirken hadiseyi tek bir isyan gibi sunuyordu. İsyanı önce Eflak'ta "meçhul lider Eflaklı [Wallachian] Theodore [Tudor]" başlatmıştı ancak daha sonra onun yerine isyan bayrağını "Rumlar arasında eşit derecede seçkin ve onurlu bir isim olan genç İpsilanti" devralmıştı. Bu anlatıya göre ortada tek bir Rum İsyanı vardı ve Tudor Vladimirescu'nun Eflak'ta başlattığı bu isyan²⁰ daha sonra İpsilanti marifetiyle Boğdan'a kadar uzandığı ve şimdise "İmparatorluğun Müslüman olmayan tüm ülkelerine" [all non-Muslim countries] genişlemesinin söz konusu olduğu ifade ediliyordu. Hemen ardından da isyanın amacının ne olduğu sorusunun "tüm Rum eyaletlerini [all Greek provinces] Osmanlı hâkimiyetinden ayırma planının bir sonucu" olduğu cevabı veriliyordu. Ayrıca isyanın yeni ve genç lideri Prens İpsilanti'nin de isyan etmek için birisi şahsi olmak üzere iki hedefi bulunuyordu: Babiâli tarafından öldürülen dedesinin ve sürülen babasının intikamını almak ve "hepsinden önemlisi, bütün Rum milletinin [all Greek nation] kaderini değiştirmek."²¹ Hadiseyi, tek bir isyanmış gibi kurgulayan *Post*'un anlatısında, hem Eflak'taki "Eflaklı" ayaklanmacıların yerel veya bölgesel kimlikleri siliniyor hem de isyanın din/mezhep üzerine kurulu olduğundan hareketle "Müslüman olmayan bütün ülkelere" sirayet

²⁰ *Post* ve *Times*, sonraki günlerde Eflak ayaklanmasının ne zaman, nerede ve kimler tarafından başlatıldığı detayını verecekti: "Eflak'taki isyancıların Theodore Studzier [Tudor Vladimirescu] ve Demetrius Mudekouski adlı iki şef tarafından komuta edildiği söylenmektedir. Operasyonlarına 30 Ocak'ta sadece 40 kişilik bir kuvvetle Tismann manastırını ele geçirerek başladılar." *Morning Post*, 16 Nisan 1821, s.3 ve *The Times*, 16 Nisan 1821, s.3.

²¹ "...Osmanlı hükümeti zaten pek çok yükün altında ezilirken, Eflak'ta bir ayaklanma patlak verdi; başlangıçta hızla bastırılacağı umuluyordu, ancak şimdi Boğdan'a kadar uzandığını ve İmparatorluğun Müslüman olmayan tüm ülkelere [all non-Muslim countries] yayılma tehdidinde bulunduğunu ve bunun tüm Rum eyaletlerini [all Greek provinces] Osmanlı hâkimiyetinden ayırma planının bir sonucu olduğunu öğreniyoruz. İsyan bayrağını ilk yükselten meçhul lider Eflaklı Theodore'un yerine, Rumlar arasında eşit derecede seçkin ve onurlu bir isim olan genç İpsilanti geçti ve uzun süre Rusya'da mülteci olan Hospodarlardan biri, gençliğinin baharındaki bir Prens'in iki amacı olabilir: ve beraber kaçıp sürgün cezasını paylaştığı bir babanın uzun süren sürgününün intikamını almak ve yaşlılığında Boğaz'daki inzivasından koparılan ve neredeyse tüm ailesinin ortasında, zincirlere vurulan, malları elinden alınan ve Babiâli tarafından insanlık dışı bir şekilde öldürülen dedesinin kanının davasını gütmek ve hepsinden önemlisi, Tüm Rum milletinin [all Greek nation] kaderini değiştirmek. Böyle bir düşman Babiâli için çok zorlu olabilir..." *Morning Post*, 14 Nisan 1821, s.3.

edecek ve bütün Rumların katılacağı bir "Rum İsyanı" şeklinde tasvir ediyordu. Bir tarafta imparatorluğun Müslüman yönetimi ve halkı, diğer tarafta ise bunların dışında kalan ve *Greek* diye adlandırılan Hıristiyan tebaa, yani "Rumlar" vardı. Amaç da tekti: Müslüman olmayan tüm ülkelerin, yani Rum eyaletlerinin imparatorluktan kopartılarak bir "Rum İmparatorluğu" [Greek Empire] kurmak. Dolayısıyla Eflak ayaklanması, büyük Rum İsyanı içerisinde eritilmiş oluyordu.

Post editörü bu haberin devamında yaptığı yorumda Osmanlı Devleti'nin genel durumunu değerlendirerek bu isyana karşılık nasıl hareket edebileceğini tartışıyordu. Meseleyi tıpkı isyan anlatısındaki gibi dini bir zeminde ele alan editör, hadiseyi Müslüman-Rum karşıtlığı üzerinden okuyordu. Dolayısıyla aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde iki temel unsurun olduğunu, bunların da Müslümanlar ve Rumlar şeklinde adlandırıldıklarını söylemiş oluyordu. Tıpkı Avrupa'nın zihin dünyasında Türk kavramının da "Müslüman" kavramıyla özdeşleşmesi gibi Ortodoksluk veya Doğu Hıristiyanlığı da aynı anda "Yunan" manasına gelen *Greek* kavramıyla ifade ediliyordu.²²

---

²² "Ayrıca, şu anda üstünlüğünü ancak yarı yarıya tanıyan Eflak ve Boğdan'ın, onu, tüm eylem araçlarını felce uğratabilecek derecede bir çekingenlikle hareket etmeye zorlayabileceğini ve böylece bu eyaletlerdeki sorunların imparatorluğun kaderi için en ölümcül sonuçları doğurabileceğini düşünmek için her türlü neden vardır. Bu kadar çok neden bir araya gelerek Şark'ta önemli olaylara yol açabilir. En azından Divan'ı her zamanki ilgisizliğinden uyandırmaya ve politikasının tüm kaynaklarını ve emrindeki askeri gücün büyük kısmını tedarik etmesine neden olmaya yeter de artar bile. Osmanlı gücünün Avrupa'nın çıkarları açısından çok hafif bir öneme sahip olduğuna dair genel kabul gören görüşe göre Müslüman gururunu ve dinini rencide edebilecek her şeyle doğrudan çatışarak bile olsa, Osmanlıların tüm enerjisini ve gücünü tek bir odakta toplayabilecek herhangi bir durumun ortaya çıkması imkânsızdır.

Bu varsayımına göre, Hilal İmparatorluğu'nun [Empire of Crescent] çeşitli bölgelerinde bir anda patlak veren sorunları bastırmak için güçlerinin harekete geçirilip geçirilmemesi önemsiz görünebilir. Bize en yakın Hıristiyan güçler, askeri güçlerinin büyük bir bölümünü Doğu ülkelerinden uzak tutacak bir yön vermek zorunda olduklarına karar verdiklerinden, Babîli bu yolu daha güvenli bir şekilde izlemektedir. Fakat Babîli'nin bu durumunun sonucu ne olacaktır? Güçlü bir el, koşulların zorluğundan yararlanarak devletin temellerini tehdit mi edecek, yoksa dönüşümlü olarak Avrupa eyaletlerindeki yenicilerinin Asya'daki isyancılarla savaşmaya çağrıldığını ve imparatorluğun bu kıyıdaki sadık eyaletlerdeki Avrupalı isyancıları bastırmak için harekete geçtiğine mi şahit olacağız? Kısacası, İmparatorluğun çöküşüne zemin hazırlamak amacıyla, birbirlerini yok etmek için, gizli ajanlar gibi, kendi topraklarında karşı karşıya

Ayaklanma haberlerinin basına yansıdığı günden bu yana olayları önemsiz gösteren ve Rusya'nın meseleye dahlini inkâr eden *Post* editörünün kendisini eleştiren yorumlarına karşı *Chronicle* editörü, İpsilanti ile Vladimirescu liderliğindeki, Memleketeyn merkezli Rum ve Eflak İsyanlarının büyümesiyle beraber *Post*'u hükümetin talimatıyla kamuoyunu, yanlış yönlendirmeye çalışmakla itham ediyordu. 16 Nisan'da *Post*'un yayınladığı isyan istihbaratı haberlerini alıntılıyarak en başından beri olayların *Chronicle*'in kamuoyuna aktardığı şekliyle geliştiğini ifade ediyor ve *Post*'un da artık bunu kabul etmek zorunda olduğunu söylüyordu.²³ *Post* ise isyanın genişlemesi üzerine Osmanlı Devleti'ne karşı bir tavır sergileyerek Osmanlı'nın "aşağılık tiranlığına" karşı isyanın başarılı olmasını dilemek gerektiğini ve *Chronicle*'in liberalliğine alaycı bir göndermeyle "saf demokrasi"nin de bu demek olduğunu ileri sürüyordu.²⁴

---

gelen Müslümanları ve Rumları [Muslims and Greeks] mı göreceğiz? Bunu ancak zaman bilebilir." *Morning Post*, 14 Nisan 1821, s.3.

²³ "Okuyucularımız, *Courier*'nin bu ayaklanmayla ilgili ilk haberimizi nasıl bir ciddiyetsizlikle ele aldığını ve haberin doğruluğunu nasıl bir küstahlıkla tartışmaya devam ettiğini unutmamıştır. Haberlerin bize bu kadar çok ve bu kadar çeşitli kanallardan geldiği otoriteye direnmek artık Hükümet yandaşlarının gücünde değildir ve bu, kamuoyuna, Bakanların partizanlarının, bazı çevrelerde despotizmlerine karşı ulusların kendi meselelerini düzenlemelerini engellemek için birleşirken, diğerlerinde gizlice insanları efendilerine karşı kıskırtan ve koruyan Kıta Güçleri ile ülkeyi karıştırma tehdidinde bulunan tüm olayları kamuoyunun bilgisinden saklama arzusunun yararlı bir örneğini verebilir. Bu çirkin sistemin, sonuçlarına bizi de dahil etmeden sürdürülmesi mümkün değildir." *Morning Chronicle*, 16 Nisan 1821, s.2.

²⁴ "İçinde bulunduğumuz anın, Rum isyancıların eylemleri için elverişli olduğuna şüphe yok. Babiâli'nin askeri zayıflığı, Ali Paşa'yı tedip girişiminin başarısızlığa uğramasıyla ortaya çıkmıştır; ve bu cesur Şef ile Eflaklı İsyanlılar arasında bir iletişim kurulursa, Yunanistan'ın geri kalanı [rest of Greece] büyük olasılıkla bu hareketi takip edecek ve Türk boyunduruğunu atmamak için kitlesel olarak ayaklanacaktır. Bu konuyla ilgili olarak, şu anın Türkiye'de hüküm süren aşağılayıcı tiranlığın bile yıkılmaya çalışıldığını görmeyi arzulayacağımız bir an olmadığını belirtmeyi gerekli görüyoruz; ancak girişim başlatıldıysa ve bize ulaşan haberlerde belirtilen geniş ölçekte ise, dünyada daha kötü bir baskıya sahip olan bir despotizmin daha da güçlenmesiyle sonuçlanmasından ziyade başarılı olmasını dilemeliyiz – 'saf bir demokrasi.' Belki de Avrupa'nın bölgesel dengesinin bozulmasını şu anda özellikle endişe verici kılan ulusların iç huzursuzluğu, hükümdarlara yeni bir denge kurmada itidal ve dürüstlük politikasını öğütleyerek tehlikelerini gerçekten azaltabilir." *Morning Post*, 16 Nisan 1821, s.3.

10 Nisan tarihli Hamburg'dan gelen haberlerde Rum İsyanı'nın, Fransız Devrimi'ne öykünen "gizli cemiyetlerin kapsamlı bir komplosu" olduğu ve Fransız devrimcileri gibi üç renkli kokartlar taşıdıkları bildiriliyordu. İsyanın ardındaki Filiki Eteryâ Cemiyeti'nin ismi ise İngiliz basınında henüz bilinmiyordu. İmparatorluğun "tüm Rum nüfusunu" Türk boyunduruğundan kurtarmak amacıyla Boğdan'da ayaklanmayı başlatan "bu gizli Rum cemiyetinin, Yunanistan'ın farklı eyaletlerini" (Teselya, Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk, Mora, Rumeli ve Adalar Denizi'ndeki adalar) de ayaklandırmak üzere birbiriyle irtibatlı olarak "kapsamlı bir komplo" organize etmişlerdi.²⁵ Ayrıca iki gün sonraki *Post*'ta ise yine Hamburg postasından alınan habere dayanılarak Tepedelenli Ali Paşa'nın da ayaklanmaya katıldığı ve Hıristiyanlığa geçtiği bilgisi yer alıyordu. Bir habere göre Ali Paşa, "Alexander," diğer haberlere göre ise "Constantin" adını almıştı. Ali Paşa'nın da katıldığı ayaklanma, bütün Osmanlı Rum-Ortodoks milletinin geneline sirayet etmiş gibi görülüyordu.²⁶

9 Nisan'da Viyana'dan gelen haberlere göre ise kapsamlı komplo diğer "Rum eyaletlerine" de sirayet etmeye başlamış gibiydi. Zira bu amaçla "isyancı şefler" anlaşmışlardı. Vladimirescu Niğbolu'yu almak için Tuna'ya doğru yürüyor, İpsilanti ise Rus vilayetlerindeki Rumlarla iletişim sağlamak için Karadeniz kıyısına, Silistre'ye doğru ilerliyordu. 19 Mart tarihli Yaş'tan gelen istihbarata göre İpsilanti emrindeki "20.000 Arnavut [Arnouts], Boğdanlı [Moldavians] ve Yunanlıdan [Greeks] oluşan bir birliğin başında 15 parça topla yürüyüşe geçmişti." Burada ilk defa olarak isyancı ordunun hangi unsurlardan müteşekkil olduğuyla ilgili detay veriliyordu. Ordu mevcudu içerisinde Arnavutlar, Boğdanlılar ve bu sefer *Greek* tabiri, "Yunanlı" manasına gelecek şekilde yine kullanılıyordu.²⁷ Vladimirescu grubu, isyanı Sırbistan'a [Servia] yaymak üzere propaganda yapmaya gitmişlerdi. Niş civarında bir Sırp birliğinin örgütlendiği ve Makedonya ahalisinin de karıştığı iddia ediliyordu.

²⁵ "Boğdan'dan gelen haberlere göre bu eyaletteki ayaklanma, Türk boyunduruğundan kurtulmak amacıyla Türk İmparatorluğu'nun tüm Rum nüfusu [all Greek population] arasında genel ve kapsamlı bir komployla bağlantılıdır ve gizli cemiyetler tarafından desteklenmektedir. Ayın 11'inde ayından sonra Yaş'ta üç sancak takdis edildi. Yeni Rum bayrağı/kokartı siyah, beyaz ve kırmızıdır." *Morning Chronicle*, 17 Nisan 1821, s.1.

²⁶ *Morning Post*, 19 Nisan 1821, s.3 ve *Morning Chronicle*, 19 Nisan 1821, s.3.

²⁷ *Morning Chronicle*, 26 Nisan 1821, s.3.

Bunların yanında geçen seneden beri Babîlî'ye karşı isyan halinde bulunan Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa'nın da söz konusu tek ve büyük Rum İsyanı'yla irtibat halinde hareket ettiği ileri sürülürken bu iddiayı güçlendirmek üzere Ali Paşa'nın Hıristiyanlığı kabul ederek "Alexander" adını aldığı tekraren belirtiliyordu.²⁸

Chronicle editörü bu haberleri yine, *Post* editörüyle olan polemliğini devam ettirmek ve onun isyanın gidişatıyla ilgili yanlış değerlendirmelerde bulunduğunu kamuoyuna göstermek üzere kullanacaktı: "Ne tarihlere ne de yerlere dikkat eden bazı meslektaşlarımızın bu istihbaratla ilgili yorumları elbette yeterince gülünçtür." Editör, *Post* editörünün yeterli bilgi elinde olmadan isyanın kapsamı ve gücünü, önemsiz gösteren tavrını eleştiriyordu.²⁹ Tam bu noktada editör, "Avrupa Türkiyesi" [European Turkey] hakkında İngiliz basınının malumat açısından ciddi eksiklikleri olduğunun farkına vararak bir bakıma bu durumu itiraf ediyordu. İngiliz basını için "Avrupa Türkiyesi," büyük ölçüde "bilinmez bir bölgeydi [*a terra incognita*]" ve "Greek" kelimesi de "gevşek bir şekilde" kullanılıyordu:

"Avrupa'nın Türkiye'deki büyük bölümü bizim için hâlâ büyük ölçüde bir *terra incognita*dır ve bu konuda sahip olduğumuz bilgiler ne kesin ne de doğrudur. Örneğin, Greek kelimesinin kullanımındaki gevşeklik nedeniyle çok fazla karışıklık yaşanmaktadır. Bununla bazen Yunan dilini

²⁸ *Morning Chronicle*, 25 Nisan 1821, s.2 ve *The Times*, 25 Nisan 1821, s.2.

²⁹ "Örneğin *The Courier*, Yaş'tan gelen 12 Mart tarihli istihbaratı alıp şu gözlemde bulunuyor: 'Beklenebileceği gibi, Rum isyancıların sahip olduğu insan, cephanesini vb. ile ilgili abartılı tahminler ortadan kalkmaya başladı. Şimdi bize Prens İpsilanti'nin sadece 3.000 kişiyle Tuna'ya doğru yola çıktığı ve yeni Rum ordusunun sadece iki topa sahip olduğu söyleniyor.' Sağduyu adına soruyorum, Prens İpsilanti'nin Türk Moldavyası'ndaki [Boğdan] toplanma yerine ulaştığında yayınladığı bildiri tarihinden yalnızca bir ya da iki gün sonra yazılan bir makaleden Rum kuvvetlerinin durumuyla ilgili nasıl bir sonuç çıkarılabilir? Rus Moldavyası [Besarabya] boyunca ilerlemesi ve büyük bir ordu ve güçlü bir topçu birliğiyle Prut'u geçmesi kesinlikle beklenemezdi. Ayaklanmanın kapsamı ve ilerleyişi hakkında henüz kesin bir bilgiye sahip değiliz, ancak daha şimdiden en müthiş nitelikte olduğuna şüphe yok. Avrupa'nın her yerindeki Rumlar mücadeleye katılmak için ülkelerine koşuyorlar." *Morning Chronicle*, 26 Nisan 1821, s.3. *Post* editörü, isyanın son derece başarılı bir şekilde bütün eyaletlere sirayet ettiğini büyük bir iştiaikle kamuoyuna aktarırken aynı anda özellikle muhalif gazetelerde isyanın Rus yayılmacılığının bir eseri olarak ele alınmasına karşı da meseleyi küçük göstermeye çalışıyordu.

konuşan bir kişi, bazen de Rum Kilisesi'ne mensup bir kişi kastedilmektedir."³⁰

İsyanın hemen başında Rum meselesinin gündemde önemli bir yer tutmaya başladığı henüz o tarihte kavram kargaşasına yol açan sorunu dile getiren *Chronicle* editörünün bu konudaki farkındalığı takdire şayandır. O da dış haberlerin bir numaralı gündem maddesi olan bu hadisenin faillerini adlandırmakta İngilizcede var olan terim ve kavramların yeterli gelmediğini anlayarak *Greek* tabirinin anlamlarını okuyucuya açıklamak durumunda hissetmiştir. Şayet bu izahat yapılmazsa, isyanın tarihi manasını kavramak mümkün olamayacağından kamuoyu yanlış bilgilendirilebilirdi. Editör makalesinde, *Greek* kelimesinin tanımlarını yaptıktan sonra Alman coğrafyacı ve istatistikçi Georg Hassel'e (1770-1829) dayanarak Avrupa Türkiye'sindeki etnik Yunanlar ile "Yunan dinine" mensup olan nüfusla ilgili istatistikler üzerinden Rumları etnik ve dini olarak ayırıyor ve daha net bir adlandırma yapıyordu:

"Alman istatistik yazarı Hassel, en iyi ve en yeni verilere dayanarak Türkiye'nin Avrupa'da 9.482.000 nüfusa sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nüfusun üçte birini bile Türkler oluşturmaz ve sadece Yunanlılar [Greeks] yaklaşık 5 milyondur. Ancak Yunan dinine [Greek religion] mensup nüfus 5 milyondan çok daha fazladır. Örneğin, Bulgarlar [Bulgarians], yaklaşık 1.8 milyonluk bir Slav halkıdır [Slavic people] ve kısmen Yunan ve kısmen de İslam dinine [Mahomedan religion] mensuptur. Yaklaşık 960.000 Sırp [Servians] ve diğer Slav halklarının tamamı Yunan dinine mensuptur. Yaklaşık 850.000 Boşnak [Bosnians] da Yunan dinine mensuptur. Arnavutlar, Slavca ve eski İliya dilini konuşurlar ve kısmen Yunan kısmen de İslam dinine mensupturlar. Hassel'e göre 1.230.000, Mr. Wilkinson'a göre ise yaklaşık bir buçuk milyon olan Eflaklılar [Walachians] ve Boğdanlılar [Moldovians] da sadece dini anlamda Yunan'dırlar."³¹

³⁰ "The greatest part of European Turkey is still in a great measure a *terra incognita* to us, and the information we possess respecting it is neither definite nor accurate. Much confusion, for instance, has been occasioned by the loose way in which the Word Greek is used. Sometimes by a Greek is meant a person speaking the Greek language, and at other times a person belonging to the Greek Church." *A.g.e.*

³¹ *A.g.e.* Editör bu pasajda Türkçede var olan Rum-Yunan ayrımını İngilizcede ifade etmek için, Yunan teriminin karşılığı olarak *Greek*, Rum teriminin karşılığı olarak ise "Yunan dinine mensup olan nüfus" anlamındaki *the population professing the Greek*

Chronicle'da yer alan İngiliz basınına kelime tercihi konusunda uyarı mahiyetindeki bu editör makalesi, okuyucuya da kullanılan terim ve kavramlar üzerinden tarihi bağlamı yakalama şansı veriyordu. O halde devam etmekte olan isyanın failleri kimlerdi? Editör, Avrupa Türkiyesi'nin etnik ve dini istatistiksel panoramasını çizdikten sonra halihazırdaki isyanın faillerini tespit etmeyi değil, isyanın muhtemel ve müstakbel failleri hakkında tahminde bulunmayı tercih ediyordu: "Avrupa Türkiyesi'nin Yunan dinine mensup nüfusunun tamamının Türklere karşı ortak hareket etmesi kuvvetle muhtemeldir. Türkler, Avrupa'da nüfusun çok küçük bir bölümünü oluşturmalarına rağmen, her zaman asıl güçlerini aldıkları Asya'da çok kalabalıktırlar. Afrika'dan ise şu anda herhangi bir yardım almaları mümkün değildir."³² Bu yoruma göre Avrupa Türkiyesi'nin beşeri coğrafyası, her ne kadar etnik kimliklerin bilincinde olursa da devrin zihniyetine uygun olarak dini kimlikler üzerinden ele alınarak, "Yunan dinine mensup olan nüfus"un, yani Rumların lehine olduğundan kuvvetle muhtemel bu coğrafyadaki bütün Rumlar birlikte hareket edeceklerdi. Özetle İngiliz basının algılamasına göre bölgedeki ayaklanmalar, bir "Rum İsyanı" idi.

İngiliz basınının tek bir Rum İsyanı anlatısına uygun olarak gelişmeler kamuoyuna aktarılmaya devam ediyordu. 1 Mayıs tarihli *Morning Post*, *Morning Chronicle* ve *Times*'ta yer alan haberlerde "Rum İsyanı'nın ilerleyişiyle ilgili olarak" İpsilanti'nin 6 Nisan tarihli yeni bildirisinde

---

religion ifadesini kullanıyor. Aynı zamanda Ortodoks Hıristiyanlığı için de "Yunan dini" olarak çevrilebilecek *Greek religion* ibaresini öneriyor. Editörün gevşek kullanımdan kaçınmak üzere verdiği bu çabadan, İngilizcede, *Greek* kelimesinin, Türkçede "Rum" manasına gelecek şekilde kullanmak için ne kadar uzun bir ibareye ihtiyaç olduğu görülecektir. Dolayısıyla bu makaleden sonra da adlandırma konusundaki kavram kargaşası *Chronicle* dahil İngiliz basınında devam edecek ve kastedilen manayı yakalamak okuyucunun kavrayışına kalacaktır. *Chronicle*'ın bu hassasiyetine karşın *Post*, daha ileri bir tarihte "yabancı gazetelerden" iktibasla Avrupa Türkiyesi'nin nüfus karşılaştırmasını etnik veya bölgesel kimlikleri ihmal ederek yapacaktı. Dini mensubiyete göre "Rum [Greek] ve Türk" şeklinde yapılan tasnifte eyaletlere göre Osmanlı nüfusu şöyleydi: "(Trakya ve İstanbul da dahil) Makedonya 724.000 Rum, 244.000 Türk; Teselya 579.000 Rum, 89.000 Türk; Arnavutluk 691.000 Rum, 363.000 Türk; Mora 300.000 Rum, 35.000 Türk; Bulgaristan 620.000 Rum, 170.000 Türk; Eflak 360.000 Rum, 18.000 Türk; Boğdan 225.000 Rum, 30.000 Türk; Sırbistan 780.000 Rum, 160.000 Türk; Bosna ve bağluları [dependencies] 420.000 Rum, 140.000 Türk. Toplam 5.228.000 Rum, 1.592.000 Türk." *Morning Post*, 28 Temmuz 1821, s.3.

³² A.g.e.

kendisini "İmparatorluk Prensi" [Prince of the Empire] ilan ettiği bilgisi paylaşıyordu. Önceki haberlerde zikredildiği gibi bir "Rum/Roma İmparatorluğu" kurmak hedefinde olan Rum İsyanı, böylece İpsilanti'nin kendisini bütün Rumların lideri olarak göstermesi veya Eflak ve Boğdan'da sürmekte olan iki ayaklanmanın da başında gibi sunmasına paralel şekilde kurgulanmaya devam ediliyordu. Fakat aynı zamanda, Eflak'taki diğer ayaklanmanın gidişatı hakkında gelmeye devam eden istihbarattan da Vladimirescu'nun başka bir isyan gündemi olduğu yavaş yavaş anlaşılmaya başlanıyordu. Daha doğrusu, "Theodore'un belli bir plana göre hareket etmediği görülüyor" ifadesiyle Vladimirescu'nun harekât tarzı konusunda belirsizliklerin olduğu zikrediliyordu.³³

23 Mart tarihli Odessa'dan gelen istihbaratta İpsilanti'nin, Boğdan'ın kontrolünü isyana katılan Boğdan Voyvodası Michael Suzzo'ya bıraktıktan sonra Eflak'a yöneldiği ve Vladimirescu grubuyla Bükreş'te birleştikleri bilgisi veriliyordu. Daha sonra ise, İpsilanti'nin buradan Tuna'ya doğru indiği ve "herhangi bir engelle karşılaşmadan Bulgaristan'ın başkenti [capital of Bulgaria] Tırnova'ya girerek Mart'ın başından beri silahlarına sarılmış olarak hazır bekleyen Bulgarlarla [Bulgarians] buluştuğu" bildiriliyordu.³⁴ Aynı gün yayınlanan bu haberlerle, farklı tarihlerde farklı yerlerden alınan malumatın arka arkaya aktarılması nedeniyle isyancıların faaliyetlerinin tutarlı bir şekilde takip edilmesini zorlaştırarak hadiseyi kavramak açısından sorunlara yol açıyordu.

Times'in 8 Mayıs'taki sayısında ise isyan haberleri geldikçe İngiliz gazetelerinin, kavram ve terimleri daha isabetli bir şekilde kullanmaya ve Memleketeyn'deki ayaklanmaların mahiyetini daha iyi kavramaya başladıklarını gösteriyordu. Örneğin "Moldavya Sınırları" başlıklı 2 Nisan'da gönderilen haberde, Boğdan'daki isyancı ordu, "Yunan-Moldavyalı ordusu" [Greco-Moldavian army] olarak niteleniyor ve bu ordunun, "Yunanistan'ın farklı bölgelerinden" [different parts of Greece] gelen gönüllülerden oluştuğunu ifade ediyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumlarla meskûn coğrafyasını mutat olduğu üzere, *Greece* şeklinde adlandırılan gazete, aslında Paskalya günü çıkartılması planlanan fakat planın ifşa olmasıyla 6 Nisan'da başlatılan Mora

³³ *Morning Post*, 1 Mayıs 1821, s.3 ve *The Times*, 1 Mayıs 1821, s.2.

³⁴ *Morning Chronicle*, 1 Mayıs 1821, s.3 ve *The Times*, 1 Mayıs 1821, s.2.

ayaklanmasını da 7 Nisan'da Ragusa'dan gönderilen haberde, "Yunanistan'ın bu bölgesinin isyanı" [that part of Greece] diye tanımlayarak bütün Yunanistan'a şâmil Rum İsyanı'nın bir parçası olarak sunuyordu. Ayrıca *Times*, Mora'daki ayaklanmacıları ise spesifik olarak bölgenin güney ucundaki Mani yarımadasının sakinleri olan Mainotlar [Mainotes] şeklinde adlandırıyordu.³⁵

Haberin devamında bu sefer 24 Nisan'da Viyana'dan ulaşan malumata dayanarak Memleketeyn'deki iki ayaklanmacı liderin, Bükreş'te buluştuktan sonra yayınladıkları bildirilerde "çok farklı görüşler ifade ettikleri" bildiriliyordu. Vladimirescu'nun 17 Mart tarihli bildirisinden alıntılar yapan gazete, iki ayaklanma arasındaki gündem ve amaç farkını ilk defa olarak dile getiriyordu. Vladimirescu'nun açıklamasına göre Eflaklıların isyan nedeni ve amacı şöyleydi:

"Bu prenslik, en yüksek ve güçlü imparatorluğun lütfuyla verilmiş, ancak Boyarların kendi çıkarları için yeni atanan her Hospodar'a verdikleri imtiyazlarla ortadan kaldırdıkları önemli ayrıcalıklara sahiptir. Halk, yalnızca bu ayrıcalıklarını geri almak için ayaklandı. Bükreş'te, Babî'î'nin, acıklı durumumuzu incelemek, haklarımızı ve iyi idari düzenimizi [our good constitution] yeniden tesis etmekle görevli komiserlerinin gelişini bekleyecekler."³⁶

Vladimirescu'nun beyanatını yorumlayan *Times* editörü, "bundan anlaşılıyor ki, Theodore tarafından yönetilen hareket, Osmanlı İmparatorluğu'nun ayrıcalıklı eyaletlerinde zaman zaman meydana gelen ve amaçları her zaman yerel özgürlüklerini geri kazanmak ya da genişletmek olan, ancak imparatorluğu asla devirmek olmayan diğer birçok kısmi ayaklanmaya benziyor" diyerek Eflak ayaklanmasını, İpsilanti'nin ayaklanmasından ayırıyordu. Böylece yeni gelen istihbarat ve beyanatlar ışığında İngiliz basını için, birbiriyle irtibatlı ve zaman zaman ortak düşmana karşı birlikte hareket edilmiş olsa da bölgede iki farklı ayaklanma olduğu ortaya çıkmış oluyordu.

Editör, İpsilanti'nin beyanlarıyla ilgili olarak ise, iki ayaklanmayı amaçları bakımından mukayese etmeye ve olayların bundan sonra nasıl gelişebileceğini tahmin etmeye girişiyordu:

³⁵ *The Times*, 8 Mayıs 1821, s.3.

³⁶ *The Times*, 8 Mayıs 1821, s.3.

“İpsilanti ise tam tersine oldukça farklı bir dil kullanmaktadır. Yunanistan'ın [Greece] yeniden canlandırılabilceğini ve Osmanlı birliklerinin kovulabileceğini ya da boyun eğdirilebileceğini düşünen Avrupalıların üslubuyla konuşuyor. Ancak Bükreş'te yayınlanan bildiri sadece Boyarların ya da Soyluların kaçıyla ilgili şikâyetler içeriyor. Eflak'ı eski Daçya [Daecia] olarak adlandırıyor ki bu, hitap ettiği insanlar için pek anlaşılır değildir. Görünüşe göre Theodore [Tudor Vladimirescu], İpsilanti'nin bildirilerinin yayınlanmasına karşı çıkmadı; ancak ona iltifat da etmedi. Şefler arasındaki bu amaç farklılığı, ayaklanmaya verilen önemi büyük ölçüde azaltmaktadır. Eğer Babîâli Theodore'la anlaşır ve Hospodarların zorbalıklarına sınır koyarsa, Eflak sakinleşecek ve İpsilanti, Boğdan'da kendini koruyamayacaktır. Bu iki prensliğin, zengin hediyelerle Hospodarlık makamını satın alan ve bu görevlerinden son derece zengin olarak dönen Fener'in [Fanari] (Konstantinopolis'in mahallesi) Yunan [Greek] prensleri için altın madenleri olduğu hatırlandığında, doğal olarak Yunanlılar [Greeks] ile Theodore arasında bir anlaşma olasılığının çok az olduğu sonucuna varılacaktır, çünkü Theodore'un imparatorluğa olan düşmanlığı Hospodarların tiranlığından [tyranny] daha azdır.”³⁷

Editörün bu yorumunda, Vladimirescu'nun Eflak'ta Osmanlı hâkimiyetini yıkmak amacını gütmeyeceği ve sadece yönetici kesime karşı daha iyi bir idare talebinde bulunan sınıfsal karakterli ve yerel bir ayaklanmanın lideri olduğunu tespit ettikten sonra İpsilanti'nin ise “Yunanistan'ın yeniden canlandırılmasını,” yani Roma İmparatorluğunu hedeflediğini belirtiyordu. Zaten en başından beri hem İpsilanti'nin motivasyonu hem de bölgeden gelen haberlere dayanarak İngiliz basınının anlatısı da söz konusu amaca sahip “tek bir Rum İsyanı” idi. Ancak şimdi İpsilanti'nin bu hedefiyle Eflak'taki durum birbiriyle uyuşmuyordu. Hatta İpsilanti'nin, Eflak'ı antik zamandaki adı olan “Daçya” olarak adlandırarak Eflaklılarla, Yunanlılar arasında dindaşlık, yani Rumluk bağının ötesinde tarihi bir bütünlük hissiyatı yaratma çabasının da bölge halkında hiçbir karşılık bulmadığı anlaşılıyordu. Neticede iki ayaklanma liderinin amaç farklılığı, “ayaklanmaya” yani Rum İsyanı'na “verilen önemi büyük ölçüde azaltmakta” idi. Editör, iki ayaklanma arasındaki farkları vurguladıktan sonra *Greek* terimini “Yunanlı” manasına gelecek şekilde kullanıyordu. Zira “Rum” olmak bakımından *Greek* olarak adlandırılan bu iki grup, bu noktada İpsilanti-

³⁷ *The Times*, 8 Mayıs 1821, s.3.

Vladimirescu veya Eterya-Pandur karşıtlığında “Yunanlılar ile Eflaklılar” şeklinde birbirlerinden ayrılıyordu. Osmanlı hâkimiyetinden ziyade “Hospodarların tiranlığından” muzdarip Eflaklı isyancılar ile amaçları doğrudan doğruya Osmanlı İmparatorluğu’nu yıkarak bir Rum İmparatorluğu kurmak olan Eteryalı Yunanlı isyancıların anlaşması mümkün görünmüyordu.

Times’ın bu haberinden bir gün sonra yine *Times* ve *Post*’ta yayınlanan 12 Nisan tarihli Eflak’tan (yani önceki günkü haberden -24 Nisan- 12 gün önce) gelen haberler, kronolojik bir karmaşa yaratıyordu. İpsilanti’nin Bükreş’e girdiği ve onu Tudor Vladimirescu ve Eflak’ın önde gelen boyarları karşıladığı bildiriliyordu. “Bu giriş gerçek bir zaferdi.” Eflak halkı, iki liderin birlikteliğinden son derece memnundular. Birleşik Rum İsyan Ordusu’nun ihtiyaçlarını karşılamak için Bükreş’te bir “konsey” kurulmuştu. Bu konsey de elindeki bütün imkânları, “Yunan-Eflaklı” [Greek-Walachian] liderlerinin emrine vermişti.³⁸ Öncekilerde olduğu gibi bu haberde de Rum İsyanı anlatısı devam ediyordu. Bunun nedeni de ya gazete editörlerinin yaşananları isabetle kavrayamaması ya da gazetelerin eline haberlerin kronolojik olarak sırayla geçmemesi veyahut da ideolojik olarak Rum İsyanı’nın başarısından yana olmalarıydı. Yani gazete sayılarının kronolojisiyle aktarılan haberlerin kronolojisi birbirini tutmuyordu. Bir sonraki gün, bir önceki gün verilen haberden daha önceki bir tarihte yollanan istihbarat yayınlanabiliyordu. Bu da gazete okuyucusu için ciddi bir kafa karışıklığına sebep oluyordu.

Bu duruma başka bir örnek de 16 Mayıs’ta Paris’ten gelen haberleri 18 Mayıs’taki sayısında yayınlayan *Post* gazetesi ile Boğdan’dan 18 Nisan’da gönderilen istihbaratı, 23 Mayıs’taki sayısında aktaran *Times* gazetesinin haberleriydi. *Post*’un iki gün önce aldığı “taze” haberlerde, Avusturya ve Rusya İmparatorları tarafından Rum İsyanı’na [Greek Insurrection] karşı yapılan tarafsızlık açıklamaları üzerine Boğdan Voyvodası Michael Suzzo’nun Yaş’tan kaçtığından “Eflak ve Boğdan sakinlerinin Türk Hükümeti’nin gücüne bırakıldığını düşünmek için büyük nedenler olduğu anlaşılıyor” deniyordu. Ayrıca boyarların da Babîlî’ye eski görevlerine dönmek için başvuruda buldukları ifade edilen haberde İpsilanti ve Vladimirescu’nun Bükreş civarındaki

³⁸ *The Times*, 9 Mayıs 1821, s.3 ve *Morning Post*, 9 Mayıs 1821, s.3.

mevzilerini terk ettikleri de bildiriliyordu.³⁹ *Times* ise *Post*'un haberinden beş gün sonra Rus Çarı Alexander'ın, Rum birliklerinin Eflak ve Boğdan'dan çekilmeleri ve Rus tebaası olan Rumların da ülkeye geri dönmeleri için yedi günlük süre tanıdığı ve bu müddetin 16 Nisan'da dolmasına rağmen "emre uyma yönünde hiçbir adım atılmadığı" ve Eflaklıların da affedilmeleri halinde Vladimirescu başta olmak üzere "karışıklık çıkaranları teslim etmeye hazır olduklarını" bildirdikleri aktarılıyordu.⁴⁰ Aslında İngiliz kamuoyu, bu haberden bir ay sonra Eflak ve Boğdan'daki ayaklanmaların çökmek üzere olduğunu beş gün önce *Post* gazetesinden öğrenmişti.

İngiliz gazetelerindeki söz konusu kronolojik karmaşanın yanı sıra gelişmelerle ilgili isyan bölgelerinden gelen istihbaratla özellikle İngiliz basının Kıta haberlerini çoğunlukla takip ettiği Paris gazetelerinden ulaşan malumat arasında da büyük farklar bulunabiliyordu. Bölgeden gelen haberler yaşananları daha isabetle bildirirken Paris gazetelerinden gelen haberler ise daha geç tarihli olmalarına rağmen büyük olasılıkla ideolojik nedenlerle ayaklanmaların başarıya ulaşmasını arzulayan bir yaklaşımın eseri olarak daha olumlu bir tablo çiziyordu.

Örneğin *Post*'un 25 Mayıs tarihli sayısında, bir gün önce Paris'ten gelen malumata dayanarak verilen haberlerde "Eflak önde gelen şeflerinin, İpsilanti lehine ve tabii ki Babiali'nin aleyhine hareket edeceklerini ilan ettiklerini öğreniyoruz" deniyordu. İpsilanti'nin ordusunun 36.000 mevcuda ulaştığı ve bunun yanı sıra, "başta Yunan ulusundan [Greek nation] olmak üzere gönüllülerin her yönden sürekli olarak ona katıldığı ve Akdeniz kıyısındaki tüm eyaletlerde Rum isyancıların [Greek insurgents] sayısının her geçen gün arttığı" belirtiliyordu. Öte yandan yine, Tepedelenli Ali Paşa'nın da "Rum dinini" benimseyerek "İpsilanti'nin emrine girdiği" iddia ediliyordu. Ayrıca İpsilanti'nin, Boğdan ve Eflak boyarlarına "bu eyaletlerde devrim [revolutinizing those provinces] yapma niyetini fiilen reddettiği bir bildiri yayınladığı," fakat girişimlerinin "Yunanistan'ın kurtuluşu" [deliverance of Greece] amacına yönelik olduğu ve "şimdiye kadar bu iki eyalette ikamet eden önemli sayıda Rum'un, ülkelerinin kutsal topraklarını almak için silahlandığını" ifade ettiği aktarılıyordu.

³⁹ *Morning Post*, 18 Mayıs 1821, s.3.

⁴⁰ *The Times*, 23 Mayıs 1821, s.2.

Dolayısıyla “yerli Eflaklılar ve Moldavyalıların” [native Wallachians and Moldovians] onlardan korkacak bir şeyleri olmadığını, sadece “Yunan birliklerinin [Greek troops] Eflak’tan geçmesi gerektiğinden, güzergahları boyunca onlara erzak ve kalacak yer sağlamanın kesinlikle gerekli olduğunu” söyleyerek yerli halkı temin ve teskin etmeye çalıştığı belirtiliyordu.⁴¹

Paris gazetelerinin Rum İsyanı’nın gayet iyi gittiğini iddia eden haberlerine karşın yaklaşık bir ay önce (28 Nisan) ayaklanma merkezi Bükreş’ten gönderilen istihbarat da ise 14 Nisan’da Boğdan Voyvodası Suzzo’nun “Yaş’tan kaçtığı” ve İpsilanti’nin de burayı terk ederek “dağlara çekildiği” bildiriliyordu. Vaadettiği Rus desteğinin gelmeyeceği anlaşılan İpsilanti, “tarafdarlarını Rusya’nın gizli korumasından emin olduğuna ikna etmeye” çalışıyordu. Fakat “aklı başında herkes bunun tersine ikna olmuş durumda” idi. Vladimirescu da Bükreş’i terk ederek buraya yakın Kotrozeng’e gitmişti. İpsilanti’nin birlikleri Bükreş’te büyük karışıklıklar çıkartarak şehri yağmalamaya kalkmışlardı. Vladimirescu da bu olaylar nedeniyle 18 Nisan’da İpsilanti’yi tehdit eden bir mektup yazmıştı.⁴²

Gazetelerin gelişmelerle ilgili iki farklı tablo sunmalarının sebebi, bu gazetelerin sadece ellerine ulaşan haberleri yorumsuz paylaşımlarından dolayı değildi. Özellikle *Morning Post*’un hükümete yakın olması hasebiyle iç politikadaki ideolojik duruşuna yarayacak şekilde haberleri çıkarlarına uygun olarak “seçerek” yayınladığı anlaşıyordu. Zira liberal-Whig muhalefeti *Morning Chronicle* vasıtasıyla muhafazakâr Tory hükümetini, dış politikada Avrupa’nın en muhafazakâr veya en despot devleti olan Rusya’nın yanlısı olmakla itham ediyor ve Rum İsyanı’nın arkasında Rusya’nın Osmanlı İmparatorluğu aleyhine genişleme emellerinin yattığını öne sürüyordu.⁴³ Buna karşın *Post* ise esas

⁴¹ *Morning Post*, 25 Mayıs 1821, s.3.

⁴² *The Times*, 26 Mayıs 1821, s.3.

⁴³ Örneğin “Bir Rum İsyanı [Greek Insurrection] ancak Rus yardımı ile başarılı olabileceğinden, başarılı bir ayaklanmanın etkisi sadece Rum Eyaletlerini [Greek Provinces], Rusya’nın kollarına atmak olacaktır. Ancak [İngiliz] Bakanların tiksindikleri sadece Anayasal Hükümetlerin kurulması için yapılan Ayaklanmalardır ve aşırı büyümüş bir Askeri Despotizmi güçlendirme eğiliminde olduklarında onları teşvik etmek isteyebilirler. Eskiden Türkiye’deki Rus üstünlüğünü biraz kıskanırdık; ama bu yeni bir dönemdir. Bununla birlikte, İmparator Alexander, onun hırslı planlarına karşı çıkmaya

despotun Rumlara baskı uygulayan Babiâli olduğu teziyle Rumların yanında yer alıyordu. Bu ortamda, bizzat *Post* editörünün yorumlarından da anlaşılacağı üzere, Rum İsyanı'nın başarılı bir şekilde ilerlediğini ifade eden dış haberleri seçmesi kuvvetle muhtemeldi. *Post*'un bu minvalde aktardığı bir başka haber de 1 Haziran'daki sayısında yer alan Viyana kaynaklı (17 Mayıs) haberi idi. Buna göre Vladimirescu Eflak'a doğru harekete geçen Vidin Paşası'nı 1 Mayıs'ta Crajowa (Karayova) yakınlarında mağlup etmişti. Ayrıca "bütün Sırbistan [all Servia] Bosna ve Belgrad Paşası'na karşı" ayaklanmış ve "Sırlar, Rum isyancıların davasını desteklediklerini ilan ederek Prens İpsilanti'ye bir heyet" göndermişlerdi.⁴⁴ Görüldüğü üzere *Post*'a göre Rum İsyanı diğer eyaletlere de yayılarak güçlü bir şekilde devam ediyordu.⁴⁵

---

istekli olsak bile, bunu yapmak için çok geç olduğunu ve Polonya'nın bölünmesini önleyemediğimiz gibi, şimdi de Türkiye'nin yağmalanmasını önleyemeyeceğimizi düşünebilir. Avusturya onu dizginleyebilirdi; ama Avusturya aynı anda İtalya'yı zapt edip Türkiye'yi gözetemez ve bunu hiç kimse kurnaz Rus otokratından daha iyi bilemez." *Morning Chronicle*, 11 Nisan 1821, s.3; ve *Chronicle* ile aynı imtiyaz sahibine ait haftalık yayınlanan Whig gazetesi *Examiner* da meseleyi aynı şekilde değerlendiriyordu: "...Rus elçisinin talimat almadan hareket etmemiş olma ihtimalini güçlendiren şey, Karadeniz'de büyük bir hızla hatırı sayılır güçte bir Rus filosunun teçhiz edilmiş olması ve Türk sınırındaki birliklerin sayısının sürekli artmasıdır. İpsilanti'nin Eflak'ta sancağını Rus desteğiyle yükselttiğini ilk duyduğumuzda tam da bunu bekliyorduk. Alexander'ın, Laybach'tan hemen bir bildiri yayınladığı ve bu bildiri de Rum isyancıları İtalya'dakiler gibi kınadığı doğrudur, ancak Despot, Tanrı'nın huzurunda barıştan başka bir şey düşünmediğini söylerken, dünya el altından hilelerle savaşı kıskırtmanın kutsal politikasını çok iyi anlıyor. Gerçek şu ki, fetih açgözlülüğü, devrimle ilgili bazı içgüdüsel endişelerin önüne geçmiştir; ve majesteleri, Rumlara, savaşı her iki taraf da tükenene kadar uzatmaya yetecek kadar yardım sağlamayı amaçlamaktadır; o zaman, üstün süngü sayısına göre uygulanabilir görünen eyaletlerin ilhakiyla kendini ödüllendirecektir." *The Examiner*, 22 Temmuz 1821, s.9.

⁴⁴ *Morning Post*, 1 Haziran 1821, s.3. Ayrıca İpsilanti, emrindeki kuvvetlerin mevcudu abartılarak olduğundan çok daha kudretli bir pozisyonda gösteriliyordu: "Sadece İpsilanti'nin gerçek gücünün 12.000 düzenli piyade ve 8000 süvari olduğu, bunların dışında 40.000 kadar düzensiz asker, Pandur ve diğerlerinin onu takip ettiği ve [Eflak] hükümetin[in] ona bol miktarda erzak sağladığı belirtilmektedir." *Morning Post*, 20 Haziran 1821, s.3.

⁴⁵ Hatta aynı haberin devamında 12 Mayıs'ta Trieste'den gönderilen malumata dayanılarak "Patras'tan [Balyabadra] gelen 23 Nisan tarihli haberine göre Mora Yarımadası'nın tamamı Türklerin boyunduruğundan kurtulmuştur. Kaleler ve hisarlar ayın 19'unda Yunanlılara ve Maniotes'e [Greeks and Mainotes] teslim oldu ve tüm ülke silahlandı. Eflak'ta komutanlık yapan Prens İpsilanti'nin kardeşi, bir Yunan gemisiyle

Times ise her ne kadar liberal bir tavırla Osmanlı'nın kötü idaresine karşı isyanı haklı bulup isyancıları desteklediğini ifade etse de hadiseye daha soğukkanlı yaklaşarak göreceli olarak nitelikli bir yayıncılık sergiliyordu. Bu doğrultuda *Times*, çoğunlukla bölgeden gelen haberleri aktarmaya dikkat ediyordu. 21 Haziran'daki sayısında 28 Mayıs tarihli Bükreş'ten gelen istihbarata istinaden "Eflak'ın başkentinin asiler tarafından boşaltıldığı ve Türk ordusunun öncü birliklerinin barışçıl bir şekilde şehre girdiği" haberini aldıklarını yazıyordu. Vladimirescu'nun önderliğindeki Pandurlar, Türklerin gelişini haber alınca 27 Mayıs'ta Bükreş'i aceleyle boşaltmışlardı. 28 Mayıs'ta, 200 mevcutlu bir Türk müfrezesi şehre girmiş ve "disiplinlerini en sıkı bir şekilde koruyarak kendilerini onurlandıran itidalli bir tavır" sergilemişlerdi. "Öyle ki, halk tarafından kurtarıcıları olarak görülüyorlar; zira son zamanlarda başlarına gelen tehlikeler ve yağmalardan tehdit altında yaşıyorlardı." Türklerin bölgeye huzur getirdiğini aktaran *Times*, haberin devamında kaçan Vladimirescu grubunun "Türklerle çatışmaya girmeye cesaret edemeyeceklerinin tahmin edildiğini" bildiriyordu. İpsilanti ise Boğdan'da ilerlemekte olan Türk birliklerine engel olamayarak Tergovişte'de kalmıştı. Yaş'ı terk eden Eteryalılar [Hetaristler] ise "haydutlar gibi yağmaladıkları ve harap ettikleri ülkede dolaşıyorlar" idi. İsyanın bastırılmasının an meselesi olduğu bu tarihte artık *Times*, isyancılar için *Greek* adlandırmasını bırakarak bir nevi "yasadışı örgüt mensubu" izlenimi veren *Hetarist* tabirini kullanmaya başlıyordu. Bu noktada yağma ve talana başvuran bu "haydutlar" haber dilinde adeta Rum milletinden dışlanıyorlardı. Buna mukabil Boğdan'da ilerleyen İbrail Paşası Serasker Yusuf Paşa'nın komutasındaki Türk birlikleri ise "Yaş'a doğru farklı yollardan ilerliyor" ve "göründükleri yerde düzen ve huzur geri dönüyor, çünkü sadece Hetaristleri takip ediyorlar, ülke halkını koruyorlar ve her şey için nakit para ödüyorlar" idi.⁴⁶

Post gazetesi ise Türk karşıtı tavrını sürdürmeye devam ediyordu. 26 Haziran'daki sayısında yine Fransız gazetelerinden iktibas ettiği 23 Haziran tarihli haberlere göre, Türklerin Boğdan'da Galacz (Galata)

Mora'ya geldi" deniyordu. 23 Nisan'da Mora'nın tamamının Türklerden alınması bir yana, ayaklanmanın henüz başlamış olduğu düşünülecek olursa *Post* özelinde bu tarz haberler kaynağın yanlış yönlendirmesinden ziyade arzu edilen sonuca yönelik seçilmiş haberler olduğu daha makul görünmektedir.

⁴⁶ *The Times*, 21 Haziran 1821, s.3.

şehrine saldırarak “korkunç taşkınlıklarda” bulduklarını bildiriyordu. Altı bin civarında Rum nüfus bulunan bu şehri alan Türkler, “Rumların yenilgisinden sonra, kadın ve çocuklar da dahil olmak üzere tüm sakinleri katletmiş ve ardından kasabayı ateşe vermişlerdi.”⁴⁷ *Times*’ın Bükreş kaynaklı haberine ve haber diline kıyasla *Post*’un Fransa kaynaklı yanlı haberleri ve Türk düşmanı üslubu, bu anlatılarda iyiden iyiye açığa çıkıyordu.

Buradan sonra İngiliz basınında isyancıların akıbetiyle ilgili haberler yer alıyordu. *Times*’ın 29 Haziran tarihli sayısında “halen Tergovişte’de bulunan İpsilanti’nin Hacı Ahmet Paşa ile İbraili Yusuf Paşa’nın birleşik kuvvetleri tarafından saldırıya uğramak üzere olduğu” ifade ediliyordu. Alman postasına dayanan bu haberde, Vladimirescu’nun da “İpsilanti’nin bir subayı tarafından tuzağa düşürülerek Eteryaya’ya esir düştüğü ve Tergovişte’deki karargâha götürüldüğü” bildiriliyordu.⁴⁸ Aynı gün yayınlanan *Chronicle* da ise Viyana’dan alınan (16 Haziran) daha ayrıntılı malumat neşrediliyordu. Bir görgü tanığının ifadesine göre, “Tudor Vladimirescu, Pitercht’e varışından kısa bir süre sonra Kaptan Jordali [Eteryaya mensubu] tarafından şaşırtılmış, tutuklanmış ve zincire vurularak, eskort eşliğinde Tergovişte’deki İpsilanti’ye götürülmüştü.” Ayrıca tenkil harekâtı sırasında Türk birlikleri, “silahlı Hetaristleri” çok sert cezalandırmıştı. Yakalanan “siyah üniformalı Hetaristler” idam edilmişlerdi.⁴⁹

Bütün bu haberlere rağmen *Post* gazetesi taraflı yayın çizgisini koruyarak adeta isyanın zorla devam etmesini sağlamaya çalışıyordu. O tarihte Rus toprağı olan Polonya’nın Semlin şehrinden gelen malumata göre, “Sırpların Vidin Paşası’nın Belgrad’a gönderdiği 600 kişilik bir takviye kuvvetine geçit vermeyi reddettiklerini ve hatta yüz kadar Türk’ü öldürdüklerini” bildiriyordu. Eflak’tan gelen isyanın bastırıldığına dair haberlere ise ihtiyatla yaklaşan *Post*, -“...ki bunların doğruluğuna kefil olmaksızın aktarılmaktadır”- Vladimirescu’nun da Türklerin eline düşerek öldürüldüğünü söylüyordu. İpsilanti ise Avusturya toprağı olan Transilvanya’daki Cronstadt’a doğru kaçmıştı.⁵⁰ Eteryaya ile Pandurlar

⁴⁷ *Morning Post*, 26 Haziran 1821, s.3.

⁴⁸ *The Times*, 29 Haziran 1821, s.3.

⁴⁹ *Morning Chronicle*, 29 Haziran 1821, s.3

⁵⁰ *Morning Post*, 30 Haziran 1821, s.2.

arasındaki çatışmayı görmezden gelen gazete son anda bile Rum isyanı'nın bütünlüğünü korumaya çalışıyordu.

Chronicle'ın 6 Temmuz tarihli *Austrian Observer* gazetesine dayanarak aktardığı haberde 2 Haziran itibariyle Memleketeyn'de isyanın sona ermiş olduğu belirtiliyordu. Avusturya sınırında görülen Hetaristlerin ifadelerine göre İpsilanti birliklerini dağıttıktan sonra kaçmıştı. Ancak kaçmadan önce isyanı sürdürmek için "Sırbistan'a gitmeye çalıştığı ama engellendiği" bildiriliyordu.⁵¹ *Chronicle*'ın iki gün sonra yayınlanan sayısında ise bu sefer, İpsilanti'nin akıbetiyle ilgili kesin bilgiler kamuoyuyla paylaşılıyordu.⁵² 24 Temmuz tarihli *Times*'ta da Bükreş'ten alınan 20-21 Haziran tarihli ayrıntılar üzerine *Austrian Observer*'da çıkan, isyan bölgelerinin ahvalini aktaran uzunca bir yazının tercümesi veriliyordu. Eteryá'nın karargâhından Türk valisine hitaben yazılan bir mektupta, isyancıların, "İpsilanti'nin aldatici entrikaları ve baştan çıkarıcı vaatleriyle yoldan çıkarıldıklarını" ifade ederek "itaate geri dönmeye hazır olduklarını" ve "af için yalvardıklarını" beyan ettikleri bildiriliyordu. Silistre Paşası'nın silahları bırakanların affedileceğini ilan ettiğini ve yeni "Hospodar'ın kaymakamının" [Caimacan] eyalette düzeni yeniden tesis etmek üzere işe koyulduğunu ifade ediyordu. Zira "önce Pandur Şefi Theodore'un ayaklanmasıyla, sonra Hetaristlerin ortaya çıkmasıyla ve son olarak da Türk ordusunun ilerlemesiyle" ülke harap olmuştu. "Eskiden çok zengin olan Eflak, halktan ve yerel ilişkilerden habersiz olarak girişilen kötü bir girişimin bu eyalete getirdiği acıları en az 20 yıl" yaşayacaktı. *Austrian Observer*, Eflak'ın bu hale gelmesinin müsebbibi olarak hesapsızca girişilen ayaklanmayı göstermesine karşın "şimdiye kadar Türk ordusunun komutanlarına karşı hiçbir şikâyetle bulunulamaz" diyerek isyanı bastırmak üzere bölgeye giren Türk birliklerinin son derece sorumlu hareket ettiklerini teslim ediyordu. "Zavallı Eflak köylüsü," olayların

⁵¹ *Morning Chronicle*, 20 Temmuz 1821, s.3.

⁵² "Augsburg 16 Temmuz 'Prens İpsilanti, aldığı ciddi yenilgiler sonucunda Avusturya topraklarına ulaştı. Kendisini çok sayıda Rum takip ediyor. Hükümetlerinden bu yönde talimat almış olan yerel yetkililer, bu mültecilere son derece misafirperver bir karşılama yaptılar. Bütün bunların sonucunda Eflak'ta örgütlenmiş olan Rum ordusu tamamen dağılmıştır.' *Journal de Paris.*" *Morning Chronicle*, 26 Temmuz 1821, s.2.

sebeplerinden bîhaber bir vaziyette "Pandur Şefi Theodore'un partizanlarından" en çok zararı gören olmuştu.⁵³

Neticede Vladimirescu, İpsilanti'nin emriyle Eteryalılar tarafından kaçırılıp öldürülmüş ve geri kalan Pandurları da Osmanlı birlikleri etkisiz hale getirerek Eflak ayaklanması bastırılmıştı. İpsilanti ise Avusturya'ya iltica etmek istese de Avrupa'daki statükoyu bozmaya yönelik ayaklanmalara şiddetle karşı olan Avusturya hükümeti tarafından tutuklanıp hapse atılmıştı. Eterya birlikleri de ya Osmanlı ordusunca katledilecek ya da kaçabilenleri Mora'daki ayaklanmaya katılacaklardı. Ayaklanmalar arasındaki görüş ve amaç farkları da böylece açığa çıkınca İngiliz basınında özellikle hükümete yakın muhafazakâr gazete *Morning Post*, son ana kadar "büyük ve birleşik Rum İsyanı" anlatısını sürdürmeye çabalasa da *Times*'in hadiseler yaşandığı merkezlerden aktardığı haberler "gerçekleri" ortaya koyacak ve *Morning Chronicle* da hem *Post*'un hükümeti savunmak amacıyla takip ettiği Rus yanlısı yayın çizgisini ideolojik bir mücadeleyle kamuoyu önünde ifşa edecek hem de ayaklanmacıları daha dakik terimlerle ifade etmeye çalışarak kavramsal farkındalık yaratmaya çalışacaktı. 1821 yazı itibarıyla İpsilanti'nin "Rum İsyanı" ve Vladimirescu'nun "Eflak(lı) İsyanı" çökünce, elde kalan tek ayaklanma Mora ve Adalar'da devam eden "Yunan İsyanı" olacaktı.

1821 Yunan İsyanı

6 Nisan'da Kalavrita'da ayaklanan Yunanlılar, İpsilanti'nin önderliğinde Boğdan ve Eflak'ta başlayan Osmanlı Avrupası'ndaki bütün Rum/Ortodoksları imparatorluktan koparmayı hedefleyen hareketin bir parçası olarak isyanı, etnik Yunanlıların kadim toprakları Mora'ya (Peloponez) taşıyordu. Fakat aynı zamanda Mora'daki isyancı unsurların yerel amaçları da bulunuyordu.⁵⁴ Rum İsyanı'nın Mora'ya sıçramasıyla ilgili Londra basınında ilk haber, neredeyse iki hafta sonra 14 Nisan tarihli Paris gazetelerine atıfla *Times*'in 19 Nisan tarihli sayısında

⁵³ *The Times*, 24 Temmuz 1821, s.2.

⁵⁴ Mora'daki ayaklanmacılar hem dini mensubiyetleri hem de İpsilanti'nin hareketiyle irtibatları bakımından Türkçede "Rum" şeklinde tesmiye edilebilseler de bu bölgedeki ayaklanmacılar etnik olarak "Yunan" olup çıkardıkları isyanın ileriki aşamalarında ulusal bir karaktere evrileceğinden ve hatta Mainotlar örneğinde görüleceği gibi, yerli Yunan toplulukların kendi özel isyan gündemleri de bulunduğundan Mora'daki ayaklanma, "Yunan İsyanı" olarak adlandırılmalıdır.

çıkacaktı. Haberde bu ayaklanma, yine büyük Rum İsyanı'nın bir parçası olarak sunuluyor ve muhayyel "Yunanistan"ın kuzeyinde çıkan ayaklanmayla "aynı ruha" sahip olduğu vurgulanıyordu:

"Aynı 14'ünde Paris'ten gelen bir mektupta, İyonya Adaları'ndan çok yeni tarihli raporlar alındığı ve bu raporlara göre Mora ve Yunanistan'ın güney vilayetlerinin [southern provinces of Greece], Türk gücüne karşı kuzeydekilerle aynı ayaklanma ruhunu sergilediğinin tespit edildiği belirtilmektedir. İngiliz hizmetinde askeri taktikler konusunda deneyim kazanmış olan bazı Yunan subayları [Greek officers], büyük gruplar halinde toplanan isyancıların başındadır."⁵⁵

Mora ve Adalardaki vaziyetle ilgili haberler, yaklaşık bir haftalık kesintiden sonra *Times*, *Chronicle* ve *Post*'un 24 Nisan'da yayınlanan sayılarında yer buluyordu. *Times*'ta 7 Nisan tarihli Malta üzerinden Livorno kaynaklı ticari mektuplardan [commercial letters] gelen haberlerde, "Adaların [Archipelago] ayaklanma halinde olduğu, Girit yerlilerinin bu güzel adanın tüm kalelerini ele geçirdikleri ve İdra'nın [Mora yarımadasının doğu kıyısına yakın Çamlıca adası] bir deniz buluşma noktası olarak belirlendiği" söyleniyordu.⁵⁶ Aynı şekilde *Chronicle* ve *Post* da 9 Nisan tarihli Roma'dan gelen istihbarata dayanarak "Adaların ayaklanma halinde olduğu, Kandiye'nin [Girit] Yunanlıların [Greeks] eline geçtiği ve Adalar'daki bütün Yunanlıların İdra [Çamlıca] Adası'na giderek orada bir tür filo oluşturdıkları" belirtiliyordu.⁵⁷ Çamlıca Adası'nın Yunanlı isyancılar için bir deniz üssü haline getirildiği bilgisinin ardından *Times*, Adalar ticaretinin Yunanlıların elinde olduğunu ve yaklaşık 1.500 gemiye sahip olduklarını ifade ederek isyancıların deniz gücünü aktardıktan sonra Çamlıca Adası'nda toplanan Yunanlılar için "muhtemelen eşzamanlı bir darbe ile tüm ana adaları Müslüman zorbaların elinden almanın zor olmayacağı" tahmininde bulunuyordu.⁵⁸ Bu noktada *Times*'ın Türkler için "Müslüman zorbalar" tabirini kullanması meseleyi, dini perspektiften ele almasının devamı niteliğindedir. Ayrıca *Chronicle* aynı gün, Paris'ten gelen 19 Nisan tarihli, ayaklanma haberi İstanbul'a ulaşır ulaşmaz yeniçerilerin, bazı Rus sefaret mensuplarıyla beraber erkek, kadın ve çocuk bütün

⁵⁵ *The Times*, 19 Nisan 1821, s.3.

⁵⁶ *The Times*, 24 Nisan 1821, s.2.

⁵⁷ *Morning Chronicle*, 24 Nisan 1821, s.2 ve *Morning Post*, 24 Nisan 1821, s.2.

⁵⁸ *The Times*, 24 Nisan 1821, s.2.

Rumları [Greeks] kılıçtan geçirdiklerini ve Paris'te bulunan, aileleri ise İstanbul'da olan Rumların ise büyük bir endişe içinde olduklarını ifade eden hususi bir mektubu neşrediyordu.⁵⁹

28 Nisan'da ise *Times*'ın yayınından on gün sonra *Chronicle* ve *Post*, Paris gazetesi *Constitutionnel*'de yayınlanan haberi aracılığıyla Mora'da başlayan isyan ve katledilen Türklerin haberini veriyordu.⁶⁰ Aynı gün bir başka başlıkta bir önceki gece *Courier Francais*'den alınan mektupta ise, "Mani, Mora'dan (Mainotes'in ülkesi) gelen haberde, Mora'nın en seçkin aileleri korunmak için bizim bölgemize (silahlı Mainotların bölgesi) geldiler. Spartalıların torunları olan bu cesur ulus silahına sarıldı. Korint Kıstağı'nın [Isthmus of Corinth] ötesindeki Sulyotlara [Suliototes] katılmaya hazır" deniliyordu.⁶¹ 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında 1770'te Rus Donanması Amiralisi Alexey Orlov'un Mora'nın güney ucundaki Mani yarımadasında başlattığı isyanla ortaya çıkan Mani sorunu, savaşın ardından bölgenin yerlisi Mainotlara, Kaptan-ı Derya'ya bağlı olarak özerk bir Mani Beyliği'nin kurulmasıyla bölgede istikrar sağlanmıştı. 1821'de Mani Beyi, Mora İsyanı'nda önemli rol oynayacak Mainotların lideri Petrobey Mavromichalis idi. Yaklaşık elli yıldır devam eden bu özerklik neticesinde savaşçı bir Yunan topluluğu olan Mainotların beyliği, Yunan haydutları (kleftler) için bir sığınak olmuştur. Bu bağlamda söz konusu haberde, 1821'de Mora'nın kuzeyinde yer alan Kalavrita'da başlayan isyanın ardından bölgedeki Yunanlıların, Osmanlıların isyana müdahalesinden korunmak üzere Mani

⁵⁹ *Morning Chronicle*, 24 Nisan 1821, s.2

⁶⁰ *Morning Chronicle*, 28 Nisan 1821, s.2 ve *Morning Post*, 28 Nisan 1821, s.2.

⁶¹ *The Times*, 28 Nisan 1821, s.3; *Morning Chronicle*, 28 Nisan 1821, s.3 ve *Morning Post*, 28 Nisan 1821, s.3. Eflak ve Boğdan'daki ayaklanmaları aktarırken yerel unsurları adlandırma mevzusunda oldukça genel tabirler kullanan İngiliz gazeteleri, antik Yunan topraklarına karşı kavramsal ve terimsel açıdan daha net tabirler kullandıkları hemen göze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise, malumat noktasında İngiliz kültürü ve zihin dünyasının, antik Yunan'a olan ilgisinin daha yüksek olması olmalıdır. Bu konudaki bir başka örnek de 2 Temmuz tarihli *Post* gazetesinde yer almaktadır. Gazete, Adalar'daki isyan haberlerini aktarırken Yunan deniz gücünün dört filoya ayrılmış 350 gemiden oluştuğu ve bu filolardan ilkinin "Pelopennesos kıyılarında," ikincisinin "Çannakkale Boğazı'nın [Dardanelles] girişindeki Tenodos Adası [Bozcaada] yakınlarında (3000 yıl önce Truva'yı kuşatmaya hazırlanan Yunanlıların toplandığı yer)" olduğunu belirtirken Yunan filosunun Bozcaada yakınlarındaki toplanma yerini İngiliz zihninde canlandırmak için yine antik Yunan tarihindeki meşhur Truva Savaşı'na gönderme yapıyordu. *Morning Post*, 2 Temmuz 1821, s.3.

yarımadasına gittikleri ifade edilirken isyan çerçevesinde ilk defa Mainotlardan bahsedilmiş oluyordu.

4 Mayıs'ta ise *Times*'ın Trieste ve Livorno'dan gelen ticari mektuplardan elde ettiği Mora'daki durumla ilgili daha ayrıntılı malumat aktarılıyordu. Bu haberde, Mora'daki isyanın aslında planlanandan erken başlatıldığıнын yanı sıra gelişmeler hakkında önemli bilgiler veriliyordu. Bilhassa Memleketeyn ve Mora'yı "Yunanistan'ın kuzey ve güney eyaletleri" olarak telakki eden *Times* editörünün, büyük Yunanistan vurgusu devam ederken iki ayaklanma arasında "mükemmel bir mutabakat" bulunuyordu:

"Çarşamba (2 Mayıs) günü Patras'tan [Balyabadra], Mora'daki Türkler ve Yunanlılar [Turks and Greeks] arasındaki mücadeleye ilişkin bazı ilginç bilgiler geldi. Ayrıntıları doğrudan o yerden gelen mektuplardan ve hem Trieste hem de Livorno'dan gelen ticari mektuplardaki pasajlardan topluyoruz. Yunanistan'ın [Greece] kuzey ve güney eyaletleri arasında mükemmel bir mutabakat olduğu ve kuzeydeki liderler tarafından Mora'da Türklere karşı genel bir ayaklanma için bir gün belirleneceği anlaşılıyor. Bu önemli görevle görevlendirilen iki elçi geçen ayın başında Patras'a ulaşmış ve Yunanlıların liderleri kendilerine iletilen talimatlar sonucunda Türklere ayın 5'inde ya da 6'sında saldırmaya karar vermişlerdi. Ne var ki, gizlilik içinde hareket eden bazı kişilerin ihanetiyle, niyetleri Türkler tarafından öğrenilmiş ve tüm halkın isyancı ruhunun direnişine karşı güçleri yetersiz kalan Türkler, kaleye çekilerek orada kendilerini tahkim etmişlerdir. Şehrin görünürdeki sükunetinden güven kazanarak, kısa bir süre sonra siperlerinden çıkmaya cesaret ettiler ve Türk iktidarını yıkma planlarında göze çarpan bir rol oynadıklarından şüphelenilen sakinlerin evlerine karşı bazı saldırı eylemlerinde bulundular. Bunlar arasında, ateşe verilen ve tahrip edilen psikoposun sarayı da vardı. Bu hakaretler Yunanlıları öfkelenirdi: kalabalık bir şekilde toplandılar ve Türklerin üzerine umutsuzca saldırarak onları önemli kayıplarla kaleye geri püskürttüler. Raporlar geldiğinde şehir bu durumdaydı. Türk garnizonu kaleden şehri topa tutuyordu; Yunanlıların elinde top olmadığı için, Türklere takviye kuvvetler gelmeden önce herhangi bir etki yaratmaları mümkün değildi."⁶²

⁶² *The Times*, 4 Mayıs 1821, s.2.

Aynı gün *Chronicle* ise, Mora'da isyanın patlamasıyla "Mora Paşası'nın [Mora Valisi Hurşid Paşa] Ali Paşa'ya karşı yürüyüşünü" durdurmak zorunda kaldığını bildirdikten sonra İyonya Adaları sakinlerinin de Yunan İsyanı'na sempati duyduklarından şüphe duyulmadığını ifade ediyordu. Ayrıca "Yedi Adalar'daki İngiliz otoritesine herhangi bir düşmanca saldırı yapılacağını" düşünmüyordu. Her zaman olduğu gibi yine bütün bu yaşananlarda Rusların parmağı olduğu iddiasını tekrarlıyordu. Editöre göre aksini düşünen "saf bir mümindir" ve "zaman, bu konudaki görüşlerinin ne muğlak ne de yanıltıcı olduğunu gösterecekti."⁶³

Times'ın 5 Mayıs tarihli sayısında 4 Mayıs'ta yapılan Avam Kamarası görüşmelerinin zabitleri yayınlanıyordu. "Avrupa'nın Durumu" (*State of Europe*) başlıklı görüşmede söz alan Napolyon Savaşlarında generallik yapmış bir asker ve o tarihte Whig milletvekili olan General Sir Robert Wilson (1777-1849), Avrupa'yı sarsan devrimleri değerlendirirken konuşmasında Rum meselesine de değiniyordu. Avusturya ve Rusya bağlamında meseleye temas eden Wilson, "Avusturya'ya 800 millik bir sınır oluşturan Yunanistan'da [Greece] meydana gelen olayları da unutmamız mümkün mü?" diyerek *Times* editörünün kullanımıyla paralel bir şekilde bütün Rumların yaşadığı coğrafyayı "Yunanistan" olarak adlandırıyordu. Dolayısıyla o da Mora'da ulusal bir ayaklanmaya dönüşecek olan söz konusu ayaklanmayı İpsilanti'nin, Rum İsyanı vizyonunun güneydeki ayağı olarak görüyordu. Konuşmasının devamında bir "Avrupa halkı"ndan da bahsediyordu. Bu Avrupa halkıyla İngiliz halkı "tek bir dava ve ortak kaygılar ile ortak sempatiler altında birleşmişti." Bu dava, bir "özgürlük mücadelesi" idi. Liberal ideolojinin tipik özgürlükçü söylemiyle Avrupa'daki durumu ele alan Wilson, bu nokta-i nazardan hareketle Rum meselesiyle ilgili "Şayet Rumlar [Greeks] özgürlüklerine kavuşurlarsa ve gerçekten bu özgürlüğe layık olurlarsa, başarılarına sevinmekten başka çare olmadığını belirtmek istiyorum" diyordu. Ancak tıpkı Whig partisinin sesi *Chronicle* editörü gibi o da Avrupa'daki bu özgürlük mücadelesinin Rum ayağının üzerine bir şerh düşüyordu: Rus tehlikesi. Wilson'a göre Rum İsyanı, bir cihetten liberal bir mücadeleyken diğer bir cihetten, yani Akdeniz'deki İngiliz çıkarları açısından tehlikeli sonuçları olabilecek bir teşebbüstü: "Ancak

⁶³ *Morning Chronicle*, 4 Mayıs 1821, s.2.

bu değişimde [Rum İsyanı'nda], çeşitli düşüncelerden ve özellikle de dini duygulardan kaynaklanan ve Rusya'ya Akdeniz'de üstünlük sağlayacak bir şey var ve Majestelerinin bakanları böyle bir sonuca hazırlıklı olmalı." Böylece konuşmasının sonunda İngiliz ordusunun Avrupa'daki bu ortak dava için kullanılmasını dahi salık verecek olan Wilson, liberal mücadelenin karşıtı olarak gördüğü Rusya'nın parmağı olan bu girişim karşısında İngiltere'nin dikkatli olması gerektiğini ileri sürüyordu. Bu bağlamda, Londra basınında var olan çelişkili ideolojik tutumlar Avam Kamarası'nda da seslendiriliyordu.⁶⁴

8 Mayıs'taki *Times*'ta Mora'daki isyanın neden 6 Nisan'da başladığıyla ilgili 7 Nisan tarihli Ragusa'dan gelen haber paylaşılıyordu. Buna göre isyan hazırlığı "bir Avrupalının ajanları tarafından Türklere ifşa edilmişti."⁶⁵ Ragusa'dan gelen istihbaratta bir Avrupalı diye bahsedilen kişi İstanbul'daki İngiliz büyükelçisiydi.⁶⁶ Mora isyanı, İpsilanti'nin bölgeye gönderdiği kardeşi Dimitri İpsilanti'nin liderliğinde olarak bütün Mora'da 22 Nisan'daki Paskalya gününde başlayacaktı. Babiâli'nin İngiliz büyükelçisinin bilgilendirmesiyle bölgeye Divan-ı Hümayun tercümanı Nikola Moruzi'yi göndermesi ayaklanmanın erkene

---

⁶⁴ "Avusturya'ya 800 millik bir sınır oluşturan Yunanistan'da [Greece] meydana gelen olayları da unutmamız mümkün mü? Bu sınır Avusturya'nın 80.000 askerinden daha azını gerektirmiyordu. Böylece 180.000 asker komşu ülkeleri izlemekle meşguldü ve Avusturya egemenliğinin koşullarını bilen herkes, Avusturya'nın toplamda 300.000 kişilik bir orduya ihtiyaç duyduğunu kabul ederdi. Bu durumda Avusturya'nın zafer kazanması, Avrupa halkının da umutsuzluğa kapılması için hiçbir neden yoktu. Avrupa halkından bahsediyorum çünkü biz onlarla birlikteyiz. Bu tek bir dava ve ortak kaygılar ile ortak sempatiler altında birleştik. Özgürlük mücadelesinde yer almak için can atan inanılmaz kalabalıklara sahibiz. Kendimizi doğanın zapt edilemez kıldığı bir konumda görüyoruz ve bağımsızlık davasında başkalarına yardım etmek için gayretliyiz. Örneğin İspanya, eski Romalıların diliyle ülkelerinin tehlikede olduğunu söyleseydi, bu ülkede kendi davaları uğruna acı çekmeye ve insanlığın özgürlükleri için kurban olmaya hazır binlerce kişi bulurdu. Rumlarla ilgili olarak, eğer özgürlüklerine kavuşurlarsa ve gerçekten özgürlüğe layık olurlarsa, başarılarına sevinmekten başka çare olmadığını belirtmek istiyorum. Ancak bu değişimde, çeşitli düşüncelerden ve özellikle de dini duygulardan kaynaklanan ve Rusya'ya Akdeniz'de üstünlük sağlayacak bir şey var ve Majestelerinin bakanları böyle bir sonuca hazırlıklı olmalı. Askerlerimizin İngiltere'den Avrupa'ya gönderilmeli, ki İngiltere kendi yasalarına göre müdahalede bulunabilin ve İngiliz askerleri Avrupa'nın özgürlüğü için savaşacaklarını kanıtlayabilsinler." *The Times*, 5 Mayıs 1821, s.2.

⁶⁵ *The Times*, 8 Mayıs 1821, s.3.

⁶⁶ BOA, C.DAH. no:1451, aktaran Örenç, a.g.e., s.35 dn.61.

çekilmesine neden olmuştu.⁶⁷ Aynı haberde, yine “Yunanistan’ın bu kısmının isyanı” ifadesi geçiyor, Mainotların da isyana katıldıkları bildiriliyor ve Mainot ordusunun antik dönemde Sparta olarak adlandırılan Mistra’yı kuşatırken diğer kısmının ise Mora’nın merkezi Tripoliçe’ye doğru ilerlediği söyleniyordu.⁶⁸

9 Mayıs’ta *Post* editörü, Rus ordusunun İspanya ve İtalya’daki devrimleri bastırmak üzere harekete geçmeyeceğiyle alakalı İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Castlereagh’ın açıklaması üzerine yaptığı yorumda *Chronicle*’a saldırarak hem Çar’ı savunmaya hem de polemige devam ediyordu. Bu açıklamayı son derece tatmin edici bulan editör, “böylece, iftiranın izin verdiği ölçüde, İspanya’nın işgali, İtalya’nın Avusturya ve Rusya arasında paylaşılması ya da (bunun gerçekleşmemesi halinde) Avusturya’nın İtalya’ya sahip olacağı, Rusya’nın ise İngiltere’den İyonya’yı, Türklerden ve Yunanlılardan Mora’yı koparacağı yönündeki tüm yaygaracı tahminler sona erdi!” diyordu. Rusya’nın, sadece Avusturya’nın talebine iyi niyetle karşılık verdiğini ve bu hareketi dahi “sınırlı sayıda birlikle” icra etmeyi düşündüğünü ve artık buna gerek kalmayınca söz konusu harekâttan vazgeçtiğini ifade ediyordu. Sözlerini alaycı bir üslupla “İngiltere’yi yorucu bir savaştan ve Kıta’yı ticaret karşıtı bir baskıdan kurtarmak için bir araya gelenlerin muhbirleri, şimdi başka yanlış suçlama konuları aramak için ustalıklarını kullanmalıdır” diyerek bitiriyordu.⁶⁹

Chronicle’dan *Post* editörüne cevap, hemen ertesi gün gelecekti. *Chronicle* editörü Laybach’tan gelen Rusya’nın askeri müdahalesiyle ilgili resmi bildiriye şüpheyle yaklaşıyordu. Uzun değerlendirmesinde editör, Rusya’nın liberal ayaklanmalara müdahaleden bu kadar istekliken vazgeçmeyi neden kabul ettiğini sorguluyordu. İngiliz hükümetinin Parlamento’daki tartışmaların seyrine bakarak daha fazla bu girişime ses çıkarmadan duramayacağını hissettiğini ve bu örnekle Parlamento tartışmalarının ne kadar önemli

⁶⁷ Örenç, *a.g.e.*, s.35.

⁶⁸ *The Times*, 8 Mayıs 1821, s.3. Zira İngiliz burjuva kamuoyunun zihninde, Mistra değil, antik Yunan’ın meşhur şehri Sparta bulunuyordu.

⁶⁹ *Morning Post*, 9 Mayıs 1821, s.3.

olduğunun bir kez daha ortaya çıktığını belirtiyordu.⁷⁰ Ardından Rum meselesi hakkında önkilerden daha açık bir şekilde görüşlerini ifade ediyordu. Rumların bağımsızlığına asla karşı değildi. Karşı olduğu, Rusya'nın bu durumu kullanarak Avrupa Türkiyesi'ni ilhak etme gayesiydi:

“...Rumlar [Greeks] bağımsızlıklarını elde etmek için yoğun çaba sarf ediyorlar. Sadece Türk Hükümetine akredite oldukları için tüm konsoloslar Patras'ı [Balyabadra] terk etmek zorunda kalmışlardır. Bütün anlatılanlara göre, Rus ajanları her yerde Rumların zihnini bu ülkeye karşı düşmanlıkla doldurmaya çalışmakta, bizi Türkleri desteklemeye ve onların özgür olmalarını engellemeye kararlıymışız gibi göstermeye çalışmaktadırlar. Avrupa Türkiye'sinin kısmen ya da tamamen Rusya'ya ilhak edilmemesi Avrupa'nın özgürlüğü açısından önemlidir, ancak insanlık bir halkın sonsuza kadar aşağılayıcı bir kölelik durumuna mahkum edilmesi fikrine isyan etse de ne politika ne de genel çıkarlar böyle bir fedakârlığı gerektirmez. Biz Yunanistan'ın bağımsızlığına değil, Rusya'nın güçlenmesine düşmanız ve eğer İmparator Alexander'ın bu konudaki niyetinin dürüstlüğüne dair güçlü bir kaniya sahip olan Lord Londonderry [Lord Castlereagh], Avrupa'yı bu tehlikeye karşı korumayı üstlenirse, Türk gücünün devrilmesi konusunda

⁷⁰ “Özgürlüğe [liberty] ve iyi yönetime saygısı olan herkesi böylesine memnun eden Rus Ordusu ile ilgili resmi bildiri, aynı zamanda bir dereceye kadar şaşkınlığa da neden oldu. İnsanlar, Rusya İmparatoru'nun İspanya'daki yeni düzenle ilgili olarak kullandığı dilden, bu düzeni tanımayı reddetmesinden ve kesin düşmanlık ilanından sonra, o kadar kötülediği ve tehdit ettiği şeyin varlığıyla neden bir anda uzlaşmış görüldüğünü merak ediyor. Laybach ve Viyana'dan gelen, İspanya'yı nelerin beklediğine dair yarı resmi bildiriler ve bazı hükümet gazetelerinde yer alan aynı ruha sahip pasajlar, doğal olarak, insanların yukarıdaki bildirilerin kendilerinde oluşturduğu fikirleri doğruladı. İmparator Alexander'ın İspanya'yı işgal etmeyi gerçekten düşündüğüne ve bu niyetinden isteyerek vazgeçmediğine dair çok az şüphe olduğuna inanıyoruz. Duyduğumuza göre, Bakanların çok hoşuna giden bir durumu memnuniyetle ifade ediyoruz: Rusya ve Avusturya İmparatorları ile Prusya Kralı tarafından dile getirilen tiksindirici ilkeler konusunda Parlamento'da her iki tarafın bağımsız kesiminin duygularının ifade edilmesinden sonra, Müttefiklerin planlarına karşı gelemeğe daha fazla gecikemeyeceklerini hissettiler. Eğer durum böyleyse, bu, Bakanlar zaman zaman ne kadar ucuza mal ederlerse etsinler, Parlamento'da bu tür konuların tartışılmasının ne kadar büyük bir avantaj sağladığının bir başka kanıtıdır. Bu ülkenin Hükümeti bu olayda Fransa tarafından desteklenmiştir; çünkü Ultra Kralcı partinin Rus birliklerinin bu ülkeye girmesine isteyerek razı olacağına şüphe olmasa da, anladığımız kadarıyla Fransız Hükümeti, halkın bu girişimi denemeyi güvenli kılabacak kadar acınacak derecede alçalmadığına tamamen ikna olmuş durumda.” *Morning Chronicle*, 10 Mayıs 1821, s.3.

uzlaşmaya varmayı çok kolay bulacaktır. Tanrı korusun ki, Avrupa'nın en güzel bölgesini neredeyse bir çöl haline getiren böylesine korkunç bir kötü yönetimden muzdarip bir halkın bağımsızlığını elde etmesini engellemeye yönelik herhangi bir girişimi asla tavsiye etmemeliyiz.”⁷¹

Böylece *Chronicle* editörü en nihayetinde, meseleye ve Osmanlı idaresine bakışını açıkça ortaya koyarak ideolojik bakımdan çelişkili tavrının sebebinin izah ediyordu. Onun için “Avrupa özgürlüğü” [*European liberty*], ideolojik bir amaç olarak her şeyin üstündeydi ve her ne kadar Osmanlı idaresi korkunç derecede kötü olsa da Rusya'nın bu amaca karşı teşkil ettiği tehdit karşısında daha kabul edilebilir bir mahiyetteydi.

Editörün Rumların bağımsızlığına düştüğü şerh, 16 Mayıs'taki *Chronicle* sayısında da tekrar ediliyordu. İsyanla ilgili kısa ama genel bir değerlendirme yapan editör, Osmanlı Rumlarının [Greeks] Osmanlı Devleti'nin hemen hemen her eyaletinde sorunlar ve ayaklanmalarla boğuştuğu bu tarihi “moment”te, başkenti İstanbul olan eski devletlerini yeniden kurmaları için “uygun bir zaman” olduğunu dile getiriyordu. Üstelik, ona göre şayet bu hedefe Rusya'nın eline düşmeden ulaşırsa her liberal bundan mutlu olmalıydı.⁷² Dolayısıyla şayet isyanın Rus bağlantısı kopar ve despotik bir idare altında ezilen mazlum bir ulusun isyanına, yani “Rum İsyanı”ndan “Yunan İsyanı”na dönüşürse, böyle bir davayı desteklememek için hiçbir sebep kalmayacaktı.

Mora ve Adalar'daki Yunan İsyanı tüm hızıyla devam ederken *Times* editörü, özellikle Yunanlıların denizdeki üstünlüğünün altını çizerek bu

⁷¹ A.g.e.

⁷² “...Tuna'yı geçen Prens İpsilanti'ye karşı koymak için Babiâli tarafından büyük hazırlıklar yapılıyor, ancak Türkler isyancıları karşılayabilecek bir ordu kurulana kadar harekete geçemeyeceklerdir. Bütün uzak eyaletleri ya açık bir isyan ya da gizli bir hoşnutsuzluk halinde olduğu için bunu başarmak kolay olmayacaktır. Osmanlı İmparatorluğu daha önce hiçbir dönemde bu kadar güçsüz ve dikkati dağınık olmamıştı. Eğer Rumlar uzun süren köleliklerinin aşağılayıcı sonuçları yüzünden enerjileri tükenmemiş olsaydı, bağımsız bir krallığın başkentini İstanbul'da kurmaları için uygun bir zaman olurdu ve kısa sürede eski güçlerine kavuşurlardı. Tüm Rum nüfusuyla birlikte Avrupa topraklarının Rusya'nın eline geçmemesi koşuluyla, Türkiye'nin korkunç gücünün yıkıldığını görmek her liberal kalbi sevindirmelidir.” *Morning Chronicle*, 16 Mayıs 1821, s.3.

isyanın başarıya ulaşma ihtimalinin yüksek olduğu yorumunu yapıyordu. Ancak editörün başarıdan kastı bu sefer “Rum İsyanı” anlatısında olduğu gibi Avrupa Türkiye’si’ni kapsayan “bütün Yunanistan”ın bağımsızlığı değildi. Artık hedef küçülmüş ve “Yunan İsyanı”na dönüşmüştü. Buna uygun olarak da Adalar Denizi’ndeki adaların [Archipelago] “özgürlüğüne kavuşturulması [liberation] yakında gerçekleşmesi muhtemel bir olay” idi ve bu bir kez gerçekleştiğinde, “bütün Yunan kıtasının [whole Greek continent] hızla özgürlüğüne kavuşmasını çok güçlü bir şekilde destekleyecekti” şeklindeki değerlendirmesinde “bütün Yunan kıtası” olarak Yunan etnisitesinin anavatanı olan Mora Yarımadası’nı kastediyordu. Yorumun devamında, denizdeki Yunan galibiyetlerinden sonra İstanbul’daki “Rumlara” yönelik eylemlerden bahsederken ilk defa olarak *Greek Christians* tabirini kullanması da ulusal karakterli Mora ayaklanması bağlamında, Rum ile Yunan terimlerini ayırt etme ihtiyacı hissetmesinden kaynaklanıyordu.⁷³

Mora’daki isyanla ilgili haberler yayınlanmaya devam ederken⁷⁴ büyük bir kaos ortamı yaşanan İstanbul’daki vaziyet hakkında ise, Londra gazetelerinde hemen hemen her gün Rumlara karşı işlenen katliamların ve hatta büyükelçilere kadar varan şiddet eylemlerinin haberleri veriliyordu. Bu haberlerin yarattığı etkiyle *Chronicle* ve *Times*’in dili de iyiden iyiye Türk aleyhtarlığında *Post*’un üslubuna

⁷³ *The Times*, 23 Temmuz 1821, s.3. Buna benzer keskin bir kullanım ihtiyacına da İpsilanti’nin kaçmasıyla alakalı olarak diğer Rum kavimlerinden Yunanlıları ayırmak için *Times*’ın 4 Ağustos’taki sayısında şahit olunmaktadır: “İpsilanti kuvvetlerinden bir kısmının utanç verici bir şekilde kaçmasının Yunanlılara [Greeks] bağlanmaması gerektiği anlaşılıyor. Kaçanlar Arnautlar [Arnauts] ve Eflaklılardı [Walachians]: Hattın merkezini oluşturan Yunanlılar yerlerinde durdular ve cesurca öldüler.” *The Times*, 4 Ağustos 1821, s.2. Görüldüğü gibi Rum İsyanı bastırılınca *Greek* tabiri, “Rum” değil, “Yunan” kastiyle kullanılmaya başlanmıştı.

⁷⁴ “Rum isyanıyla ilgili anlatılanlar son derece önemlidir; Trieste’den gelen raporlara göre Mora’nın neredeyse tamamı Türk boyunduruğundan kurtarılmıştır; hatta Yunan şefinin kardeşi Dimitri İpsilanti’nin, [Tepedelenli] Ali Paşa’nın kalesini uzun süredir kuşatan Türk ordusunu bozguna uğrattığı ve dağıttığı bildirilmiştir. Sırların da aynı şekilde isyan bayrağını kaldırdıkları eklenmiştir ve genel olarak, bu ifadeler doğru olduğu takdirde, Rumların Osmanlı Babî’lisinin zalim egemenliğini atmayı başarması hiç de ihtimal dışı değildir.” *Morning Post*, 1 Haziran 1821, s.3. *Post*, isyanın başarıya ulaşması konusundaki aceleci tavrını sürdürerek Rum İsyanı’nın bütün “Rum” eyaletlerinde son sürat ilerlediğini ve özellikle Mora’nın “Türk boyunduruğundan” kurtarıldığını ifade ederek Rum İsyanı anlatısını devam ettirmekteydi.

benzer bir tona evrilmekteydi.⁷⁵ Fakat aynı zamanda *Chronicle*, İstanbul kamuoyunun öfkesine neden olan haberleri, kısa da olsa aktararak daha dengeli bir yayıncılık yapmaya çalışıyordu.⁷⁶ *Post* gazetesi ise, Rum Patriği Gregorius'un idamıyla ilgili detayları yayınlanmaya devam ederek Mora'daki Yunan İsyanı'nın "haklı bir dava" olarak kamuoyunda yankı uyandırmasını sağlamayı amaçlıyordu.⁷⁷

⁷⁵ "Konstantinopolis'ten gelen mektuplar, bu başkentteki durumun içler acısı bir tablosunu sunmaya devam ediyor. Mora ve Arşipel adalarının isyanı, Türklerin fanatizmini ve öfkelerini doruğa çıkardı; kana susamış bu halk, savunmasız Hıristiyanlara karşı kendilerini en büyük aşırılıklara bıraktı. Babiâli, İslamın tarihçesinin çağlar boyunca bir örneğini sunmadığı amansız bir zalim kalabalıklar gibi hareket etmektedir. Rum patriği ve diğer piskoposlar Büyük Senyörün emriyle tutuklandıkları anda, tapınaklarda toplanan Rumlar dehşete kapılarak komşu din adamlarının evlerine sığındılar; ancak öfkeli halk tarafından takip edilip katliama uğradılar." *Morning Chronicle*, 1 Haziran 1821, s.3; "26 Mayıs tarihli Brüksel gazeteleri, son zamanlarda Konstantinopolis'te işlenen korkunç aşırılıkların başka örneklerini de sunmaktadır. Türklerin vahşi öfkesinden ne yaş ne de cinsiyet muafı. Yabancı elçilere bile saygı gösterilmiyordu. İkamet ettikleri Pera'nın tamamının yakıldığı ve İngiliz büyükelçisi Lord Strangford'un hanımının komşu bir eve kaçarken başından yaralandığı söyleniyor, ancak bu iddianın en azından asılsız çıkacağını umuyoruz." *Morning Post*, 1 Haziran 1821, s.3; Haberlere göre Rus elçisi de şiddet ortamından nasibini almıştı: "6.000 yeniçeri Boğdan'a giderken bu barbarlar Boğaz'dan geçerken Türklere ve Rumlara ait evleri darmadağın ettiler. İspanya Büyükelçiliği'nin sarayını yağmaladılar ve iki İspanyol hayatını kaybetti. Rus Büyükelçiliği Müsteşarı M. Souton, konağını ancak pencerelerden bir avuç altın atarak kurtarabildi. Elçilik rezidansı üzerinde dalgalanan Rus bayrağı kurşunlarla delik deşik edilmiştir." *Morning Chronicle*, 4 Haziran 1821, s.2; Bu olaylar nedeniyle Strangford da dahil olmak üzere İstanbul'daki yabancı elçiler yazlık ikamethanelerinin bulunduğu Büyükdere'ye taşınmışlardı: "Konstantinopolis'teki yabancı elçiler, artık ikametgâhlarının güvende olmadığını düşünerek, gemilere binip Boğaz'da bir köy olan Büyükdere'ye çekildiler." *Morning Post*, 6 Haziran 1821, s.3; "Ayrıca 1 Haziran tarihli Hamburg gazetelerinde İstanbul'da Hıristiyanlara yönelik katliamlar devam ediyor. Binlerce Hıristiyan bu olaylarda kurban gitti. 10-12 Türk, bir kişinin başına üşüşüp hakaretler ederek dövüyorlar ve "nie bolze!" (korkma!) diye bağıryorlar. İstanbul sokaklarında "nie bolze" lafı, Rumların yaşadığı yerlerde dehşet verici bir katliam parolası haline geldi." *Morning Post*, 7 Haziran 1821, s.3.

⁷⁶ "[13 Mayıs] Birkaç gün önce buraya, Boğdan'da Rumlar tarafından burunları, kulakları ve iki elleri kesilmiş 14 Türk geldi. Bu manzaranın halk üzerinde nasıl bir etki bıraktığı tahmin edilebilir." *Morning Chronicle*, 4 Haziran 1821, s.2.

⁷⁷ "İstanbul'da Patriğin hunharca öldürülmesinin Rumlar arasında yarattığı dehşet anlatılamaz. Görünüşe göre, boğazlandıktan sonra, bir grup rezil sefilin ipi kesmesi ve ayaklarından bağlı cesedi tophaneye sürüklemesi ve celladın onu Boğaz'a atması

Aynı zamanda Mora'daki isyanın liderlerinden Patras Başpsikoposu Germanicus'un Yunanlılara hitaben yaptığı konuşma *Post* ve *Times* tarafından ilgiyle karşılanıyordu. Germanicus'un "Yunanlılara ayağa kalkmaları ve Yunanistan'ı şu anda altında inlediği korkunç baskıdan kurtarmaları çağrısında bulunduğu" ve Türklere karşı silahlanarak, "köleyi ve kölenin oğlunu kovmalarını, kâfir boyunduruğuna daha fazla boyun eğerek 'kilisenin ve ülkenin utancını' görmektense, ellerinde kılıçla ölmelerini öğütlemek amacıyla kaleme aldığı," sonuç olarak da "Haçın Askerleri! Savunmaya çağrıldığınız şey Cennet'in davasının ta kendisidir. Tanrı'nın, Oğul'un ve Kutsal Ruh'un adıyla kutsanın ve tüm günahlarınızdan arının," diyerek bitirdiği hutbesi, "muhafazakâr" *Morning Post* editörünün dini karakterli Rum İsyanı anlatısı için son derece kullanışlıydı. *Times* da bu hitabı, "olağanüstü bir belge" olarak değerlendirilirken, isyana daha serinkanlı yaklaşan *Chronicle*'ın "liberal" editörü ise bu ateşli hutbeye sayfalarında yer vermiyordu. *Post* editörü bu hitaptan, bir Yunanlı kadar etkilenmiş gibi görünüyordu. Her ne kadar "vatanseverlik duygusu kadar fanatizmiyle" öne çıkar görse de "yine de muhatap olduğu insanların zihinleri üzerinde önemli bir etki yaratmayı hedeflediğini düşünüyoruz," diyor ve "gerçekten de, Avrupa'da liberal eğitim almış her insanın en kadim ve en sıcak hayranlık duygularını yönelttiği, en saf vatanseverlik ve erdem derslerimizi aldığımız bu topraklarda ortaya çıkan böyle bir mücadeleden kim en derinden etkilenmez ve ona yakınlık duymaz?" diye soruyordu.⁷⁸ *Times* editörü de meslektaşları gibi "bu ruhani hitabın tonunun, vatanseverlerden ziyade şehitlerin çoğalması için tasarlanmış gibi görüldüğü doğrudur" diyerek Başpsikoposun üslubunu, bir nebze yadırgasa da Türklerin, Patriğin idamıyla gösterdikleri dini fanatizme misliyle cevap vermesini mantıklı buluyordu. Fakat *Post* editöründen farklı olarak, modern ve liberal görüşün, kökleri antik Yunan felsefesine dayanan aydınlanmış çizgisinde metni tevil ediyor ve Yunan davasının dini olmaktan çok ulusal bir karaktere sahip olması gerektiğini ima ediyordu. Din, ancak pratikte fayda sağladığı sürece bir motivasyon unsuru olarak kullanılabilirdi. Yine de her koşulda, modern Yunanlıların "bozulmuş doğasına" rağmen, Türk

---

emredildi. Evrensel olarak saygı duyulan din adamı yaklaşık 80 yaşındaydı." *Morning Post*, 11 Haziran 1821, s.3.

⁷⁸ *Morning Post*, 11 Haziran 1821, s.3.

idaresine karşı müstakbel “Yunanistan, iyi bir idareye muktedir olabilirdi.”⁷⁹

Bilhassa *Times* editörünün, “Yunan davasını” dini arka plandan neşet eden bir “Rum İsyanı”ndan zamanın ruhuna uygun olarak modern, yani ulusal karakteri baskın “Yunan İsyanı”na dönüştürme hususundaki hassasiyeti, aydınlanmış Yunan liderlerinden de karşılık bulacaktı. Bu bağlamda, 1 Ağustos tarihli *Times* gazetesinde, *Remarks on the Present State of Turkey, Considered in its Commercial and Political Relation with England* [İngiltere ile Ticari ve Siyasi İlişkileri Göz Önüne Alındığında Türkiye'nin Mevcut Durumu Üzerine Notlar] başlıklı, yazarının ismi verilmeyen Yunan davası hakkında “son zamanlarda” Londra’da basılan bir risaleyi uzun bir alıntıyla değerlendiren bir editoryal makale yer alıyordu. Editör, makalesine “Yunan davası, doğal bir yardımcı olarak basına başvurmaya başladı. Hizmetinde kullanılacak iki büyük güç, Avrupa uluslarının kalpleri ve hükümetlerinin politikasıdır” diyerek başlıyordu. Görünüşe göre Yunanlı aydınlar özellikle İngiltere’de dördüncü kuvvet haline gelmiş burjuva kamuoyu müessesesinin, davalarına destek sağlamak için elzem olduğunu kavramışlardı. Bu amaçla da içlerinden biri⁸⁰, İngiliz kamuoyunun desteğini celbetmek

⁷⁹ “Okuyucularımız, Patras Başpiskoposu Germanicus'un, Peloponnesos'un Yunan sakinlerine hitaben, Türklere karşı silahlanmalarını, "köleyi ve kölenin oğlunu kovmalarını", kâfir boyunduruğuna daha fazla boyun eğerek "kilisenin ve ülkenin utancını" görmektense, ellerinde kılıçla ölmelerini öğütlemek amacıyla kaleme aldığı Allocution'u (hutbe) olağanüstü bir belge olarak fark edeceklerdir. Bu ruhani hitabın tonunun, şehitlerden çok vatanseverlerin çoğalması için tasarlanmamış gibi görüldüğü doğrudur. Ancak Türklerin Konstantinopolis'te Rum milletinin başlarına yaptıkları zulümler, zorbalığın öfkesi kadar fanatizmin çılgınlığını da tam olarak gösterdiğinden, savaştı piskoposun [Türk] fanatiğe kendi silahlarıyla saldırması belki de en mantıklı yoldu. Eğer bir halkı direnişe teşvik edebilecek bir şey varsa -korkarız ki modern Yunanlılar [modern Greeks] gibi bir halkı herhangi bir şeyin teşvik edip edemeyeceği bir sorudur- bu, vatanseverliğin ve aşağılanmanın, köleleştirilmiş bir ülkenin ve zulme uğramış bir inancın çifte uyarıcısı olmalıdır. Yine de, kurtarıcılarının davasının, Yunanlıların bozulmuş doğasına, ölümsüz atalarının görkemi kadar gevşek bir şekilde oturduğuna dair kendi şüphelerimizi gizleyemeyiz. Başpiskopos'un onları teşvik etmekte tereddüt ettiği bir tema. Savaş bir kez dinsel bir nitelik kazanırsa, Yunanistan, yozlaşmışlığı içinde bile, yine de iyi idareye muktedir olabilir.” *The Times*, 11 Haziran 1821, s.2-3.

⁸⁰ *Times* editörü risale yazarının ismini vermese de Hellenic History Foundation (IDISME), İngiliz kamuoyuna hitap etme amaçlı yazılan bu risaleyi Konstantinos Polychroniadis adlı Yunanlı bir aydının yazdığını belirtmektedir. Hatta IDISME, 20 sayfalık

maksadıyla ona doğrudan hitap eden bir risale kaleme almıştı. Risalenin esas gayesi, “İngiliz ulusunun kalbi” mesabesindeki kamuoyuna seslenerek “İngiliz hükümetinin politikasını” değiştirmektir. Nasıl İngiliz basınında *Morning Post*, dini referans ve hedefleri öne çıkan Rus destekli Rum İsyanı vizyonunun ana yayın organıysa, *Times* da isyanın antik Yunan çağrışımlarına sahip aydınlanma ilkelerinden beslenen ulusal karakterli bir Yunan İsyanı düşüncesini İngiliz kamuoyunda dillendiren vasat rolüne girmeye hazırdı. Editör, gazetesinin bu rolünü, “kâfirlerin [infidels] barbarlığı” ve “tiranlığı”na karşı mücadele verirken, “halkın duygularının güçlü bir şekilde harekete geçirilmesiyle yok etme çabasına” hizmet etmek görevi olarak ifade ediyordu. Basına yansıyan Başpsikopos Germanicus’un hutbesinden daha anlamlı gördüğü bir içeriğe sahip olan bu risaleyi, tam da söz konusu amaca ulaşmak üzere kazanılması gereken iki müesseseye -kamuoyu ve siyaset- yönelik bir metin şeklinde değerlendiriyordu. Ayrıca risalenin başlığında da yer aldığı gibi burjuva kamuoyu ve hükümetinin varoluşsal ilkesi olan “ticari çıkar”ın da Yunan davasına yardım edildiği takdirde sağlanabileceği vaadini de şayan-ı dikkat buluyordu:

“Yazar, ulusal duygulara hitap eden bir yazıyı, devletin daha sağlam çıkarlarına hitap eden bir yazıyla birleştirmeyi amaçlıyor gibi görünmektedir ve mücadele eden Yunanlılara aktif ve kararlı bir destek vererek İngiltere'nin ticari büyüklüğüne ve refahına bol miktarda katkı sağlayacağını göstermeye çalışmaktadır. Çevresindeki tüm devletler barış ve savaş sanatlarında ve evrensel bilgide ilerlerken, Türkiye'nin, sabit hükümetinin sefil ilkesi nedeniyle, devamlı nüfus kaybederek çürümeye yüz tuttuğunu ve bu nedenle komşularına uygar ilişkinin ortak avantajlarını sunma yeteneğinin giderek azaldığını gösterdikten sonra, Yunanlıların durumunu belirtmeye ve Büyük Britanya'nın ve Avrupa'nın desteğini hangi amaçlarla ve hangi araçlarla almaları gerektiğini göstermeye devam ediyor.”⁸¹

Editör, bu kısa değerlendirmeden sonra Yunan ulusal mücadelesinin genel amaçlarını, kendi bakış açısına uygun olan ve teville gerek kalmayacak şekilde ifade eden aydınlanmış ve modern bir kaleme ait bu

---

bu risaleyi 2021 yılında İngilizce, Türkçe ve Fransızca olarak yayınlamıştır. Bkz. Hellenic History Foundation (IDISME) *The Unknown Contribution of Konstantinos Polychroniadis to the Promotion of the Greek Revolution*, Atina, 2021.

⁸¹ *The Times*, 1 Ağustos 1821, s.2.

risaleden aldığı uzun pasajları aynen makalesine taşıyordu.⁸² Risale yazarına göre, inşa edilme sürecinde olan modern ve uygar “Yunan ulusu” [Greek nation], modern Avrupa uluslarının teşekkülünü sağlayan ilkelerin neşet ettiği antik Yunan uygarlığının tarihi mirasçısıydı ve buradan hareketle de küllerinden doğarak modern Avrupa ulusları arasına katılmak istemekteydi. Zira modern Avrupa’nın dayandığı böyle bir uygarlığın çocukları, barbarların elinde esir kalamazdı. Bu durumda Avrupa ulusları da Yunan davasını desteklemekten imtina edemezlerdi.

---

⁸² “Avrupa'nın mutluluğunu ve gururunu oluşturan neredeyse her şeyi borçlu olduğu Yunan ulusu [Greek nation], ne yazık ki uzun süre Türk egemenliği altında kalmış olsa da, talihsizlikleri yüzünden hiçbir zaman tamamen alçalmamış ve siyasi bağımsızlığını yitirmemiştir. Bu ulus hiçbir zaman kurtuluşundan ya da özgürlüğünden umudunu kesmemiş, her fırsatta soylu kökenine ve inandığı kutsal dinin yararlarına layık olduğunu göstermiştir. Her türlü siyasi ve medeni hakkı insanlık dışı bir şekilde elinden alınmış, askeri ve fanatik bir yönetim altında, en keyfi ve acımasız muamelelere maruz kalmış olmasına rağmen, kendisini tüm uygar Avrupa uluslarıyla [all civilized European nations] birleştiren kutsal dini ve ölümsüz diliyle birlikte bütünlüğünü korumasını bilmiştir.

Avrupa medeniyetinin gerçek ilkelerinden ilham alan bu mutsuz ulus, yaşadığı felaketler karşısında karakterini yeniden şekillendirmiş ve sonunda zalimlere karşı başını kaldırmaya cesaret etmiştir. Doğal haklarını geri almak ve kendisini yok edenlerden sayısız zulümlerinin hesabını sormak için uygar dünyanın karşısına çıkmıştır.

Bununla birlikte, umutsuzluğunun son çabalarında, topluma ve insanlığa karşı borçlu olduğu görevleri unutmuyor ve ellerinde silahlarla yakalanan Türklere *lex talionis* (kisas yasası) uygulanmış olmasına rağmen, tiranlarına, kendisine asla izin vermedikleri kişi, mal güvenliği ve dinin özgürce uygulanmasını garanti ederek huzurlu bir yaşam beklentisi sunuyor. Kendisine (Yunanlılara) gelince, tüm görüşleri, Hıristiyan uygarlığının evrensel faydalarından yararlanabilmesi için meşru ulusal özgürlüğünü geri kazanmaya yöneliktir. O halde hangi Avrupalı güç, Avrupa'daki tüm diğer ulusların yararlandığı bu nimetleri talep etme ayrıcalığını bu ulusa vermeyi adaletle reddedebilir? Yunanlılar, Hıristiyan güçlerin yardımıyla uygar uluslar arasındaki yerlerini yeniden kazanmayı bir kez başarırlarsa, diğer Avrupa hükümetlerini hiçbir şekilde engelleyemeyeceklerini ve bu olayla siyasi ve ticari ilişkilerine herhangi bir rahatsızlık veremeyeceklerini varsaymak doğaldır. Davranışlarının, dinlerinin ve çıkarlarının Avrupa'nın geri kalanıyla uyuşması, bir Hıristiyan Hükümeti altında bağımsız bir ulus haline gelerek, yalnızca diğer homojen hükümetlerin ilkelerine uygun bir siyasi ve ticari sistemi benimseyecekleri ve sonuç olarak Avrupa'nın gerçek çıkarları için Osmanlı İmparatorluğu'nun zararlı ve saçma sisteminden bin kat daha elverişli ve daha avantajlı olacakları konusunda aynı kesinliği sağlar. Bu yeni düzene katılmakla İngiltere, denizci ve ticari bir güç olarak, kazanacak her şeye sahip olacak ve kaybedecek hiçbir şeyi olmayacaktır; ve kesinlikle, hem konumu hem de ilahi takdirin gücüne yerleştirdiği büyük araçlar sayesinde, Yunanlıların yenilenmesine ve Avrupa'nın Türk barbarların belasından kurtulmasına en özel şekilde katkıda bulunabilecektir...” A.g.e

Kaldı ki aydınlanmacı ilkelerle kurulacak olan modern Yunanistan, köhnemiş Osmanlı düzenine göre Avrupa uluslarının iktisadi ve siyasi çıkarlarıyla çok daha uyumlu olacaktı. Özellikle İngiltere, Yunan davasının başarıya ulaşması konusunda imkân ve kabiliyetleri bakımından özel bir konuma sahip olacak ve bölgede ortaya çıkacak yeni statükodan da en çok İngiltere faydalanacaktı. Bu halde *Times* editörü, hem risaleyi tanıtırken yaptığı yorumla hem de metne gazetesinde uzun uzadıya yer vermesiyle modern bir ulus yaratma hedefini haiz bir Yunan davası fikrine sıcak baktığını ve süreç içerisinde İngiliz hükümetini bu yönde hareket etmeye teşvik edeceğini ikrar etmiş oluyordu.

Son olarak *Morning Post* da İpsilanti önderliğindeki hareketin kesin olarak çökmesinden sonra, 1821'in sonbaharına girerken Mora'daki ayaklanmanın karakterini kavramaya ve buna göre dilini güncellemeye başlıyordu. *Greek* tabirinin kullanıldığı bağlam değişince manası da artık "Rum" değil, "Yunan" gelecek şekilde kavramsal açıdan netlik kazanıyordu. Yalnız yeni adlandırmada *Greek* isminin önüne zaman zaman "modern" sıfatı ekleniyordu. Böylece önceki kullanıma nazaran kastın, terimin "Yunan" manası olduğunu vurgulamaktı. Bu konuda *Post*'un 13 ve 14 Eylül'de tefrika ettiği, yazar ismi vermese de Mora'nın tarihine ve bölgenin güncel dinamiklerine hâkim olan bir kalemin elinden çıktığı anlaşılın "Peloponessus" başlıklı yazı dizisi, tipik bir örnek arz ediyordu:

"Bir zamanlar Avrupa'nın çeşitli uluslarına bilginin, dehanın ve ihtişamın yolunu açan, ama aynı zamanda toplumsal yozlaşma ve siyasi çürüme yollarında onlardan önce gelen bir halkın bu talihsiz kalıntıları için Tanrı tarafından saklanan kaderin ne olduğu, şimdi tüm zihinlerin dikkatini meşgul eden bir sorudur. Modern Yunanlılar [modern Greeks], kendi yasalarına aykırı olarak toplumsal varlıklarını yeniden sürdürebilecekleri ve dünyaya kendi küllerinden yeniden doğan bir ulusun öğretici ve benzeri görülmemiş görüntüsünü sunabilecekleri bir sığınak elde edebilecekler mi? Eğer Konstantin'in tahtı, İskender'inki gibi, bir daha asla yükselmek üzere düşmüşse ve eğer yeni bir Bizans İmparatorluğu fikri, mevcut koşullar altında sadece hayali bir proje ise, daha ılımlı görüşlerin, Türkiye halkının [people of Turkey] durumuna daha uygun planların, saygı duymamız gereken anlaşmalara ve uzlaştırmamız gereken çıkarlara daha uygun hedeflerin gerçekleştiğini göreceğ miyiz? Yunan vilayetlerinin bir köşesinde, ölümsüz antik çağın cumhuriyetçi devletlerinin [republican States] ya da Bizans

İmparatorluğu'nun parçalanmasıyla oluşan despotik hükümetlerin ya da son olarak Haçlı Seferleri sırasında birkaç soylu ailenin hatta hükümdarların kadim haklarına sahip olduğu dükalıkların yeniden ortaya çıkışına tanık olacak mıyız? Bütün bu durumlarda, şimdi Mora [Morea] olarak adlandırılan Peloponessus'un güzel yarımadası, sadece savaş alanı olarak değil, aynı zamanda Helen bağımsızlığının [Hellenic independence] ilk tohumlarını almaya en uygun ülke olarak da iyi bilgili ve mantıklı insanların dikkatini çeker..."⁸³

Yukarıda alıntılan giriş paragrafında yazar, Avrupa uluslarının teşekkülünü sağlayan "halkın," modern Yunanlılar [modern Greeks] adıyla tarih sahnesine yeniden çıkmak suretiyle modern bir ulus haline gelebilme ihtimalinden bahsediyordu. Şayet bu ihtimal gerçekleşecekse Yunan ulusunun bağımsızlığı antik Yunan uygarlığının anavatanı "Peloponessus"ta kurulacaktı. En önemlisi de ifade edildiği gibi, Rum İsyanı'ndaki "Bizans İmparatorluğu" hedefinin "mevcut koşullar altında sadece hayali bir proje" diye nitelenip terk edilerek, genel vaziyete, uluslararası anlaşmalara daha uygun olan ve Avrupalı devletlerin çıkarlarının da uzlaştırılmasıyla kurulacak Mora merkezli bir Yunan devletinin hedeflendiği belirtiliyordu.

Yazının tamamında antik Yunan kavram ve terimlerine yapılan atıflar bolca bulunurken, bunların en önemlisi *Helen* teriminin tercihiydi. *Helen* tabiriyle, dinin esas alındığı uzun yüzyıllara dayanan bir anlam yüküne sahip *Greek* terimi yerine, Mora bölgesinde antik Yunan uygarlığını kuran halkın adını kullanmayı tercih ederek modern Yunan ulusunun tarihi kökeni vurgulanıyordu. Böylece var olan kavram kargaşasının yol açtığı sorunlar da ortadan kaldırılıyordu. Bu minvalde, modern Yunan ulusunun inşası sürecinde modern Avrupa uygarlığının başlangıç devri olan antik Yunan uygarlığıyla doğrudan bir bağ kurmak üzere *Helen* tabirinin benimsenmesi son derece kullanışlı bir kavramsal netlik ile tarihsel derinlik sağlıyordu. Avrupa'da bu anlayış içerisinde Yunan davasına sempati duyan aydınlar da *philhellen* [filhelen] olarak adlandırılacaklardı. Bu bakımdan "Helen bağımsızlığı"

⁸³ *Morning Post*, 13 Eylül 1821, s.4. 14 Eylül'de devam eden bu yazı Mora Yarımadası'nın tarihini, antik devirden 1821'e kadar ele alarak bu bölgenin dinamiklerini veya Yunan İsyanı'nın nedenlerini okuyucuya sunarken özellikle buradaki yerel etnik unsurların aralarındaki kültürel ve tarihsel farklılıklara uzun uzadıya değiniliyordu. Bkz. *Morning Post*, 14 Eylül 1821, s.4.

kavramsallaştırmasıyla sadece isyan halindeki Mora halkının muhayyel bir cemaat olarak modern Yunan ulusu şeklinde tesis edilme teşebbüsü, esasında Avrupa uygarlığının zincirlerinden kurtarılması gayesine matuf bir Avrupa meselesine dönüştürülmüş oluyordu. *Helen* tabiriyle yapılan ima, *Greek* teriminin ihtiva ettiği dini karakterli tarihi yükü paranteze alarak modern Avrupa kamuoylarına ve Avrupa aydınlarına doğrudan doğruya hitap eden bir adlandırma vasfını haiz oluyordu. Böylece despotik rejimlerin babası kabul edilen Rusya'nın dindaşlık hukukuyla doğal destekçisi ve hamisi olduğu Rum davasına olan aydınlanmacı modern Avrupa'nın şerhi de ortadan kaldırılıyordu. Artık Yunan davası, doğal olarak filhelen olan aydınlanmış her Avrupalının bilâkaydüşart benimseyeceği bir harekete evrilmiş oluyordu.

Sonuç

1821 ayaklanmalarının İngiliz basınında ele alınışı, *Greek* teriminin hem "Rum" hem de "Yunan" anlamına gelmesi nedeniyle ciddi bir adlandırma sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu terimin, dinî bir kimlik olan "Rum" manasıyla mı, yoksa etnik bir aidiyeti ifade eden "Yunan" kastiyle mi kullanıldığı konusundaki muğlaklık, isyanların çeşitli coğrafyalarda birbiriyle irtibatlı fakat farklı amaçlarla ortaya çıkan yapısını kavramayı zorlaştırmıştır. Bu nedenle Eflak, Boğdan ve Mora'daki ayaklanmaların ayrı hedef ve dinamiklere sahip olmasına rağmen, dönemin İngiliz basını isyanları, tek bir çerçeveye sıkıştırarak homojen bir *Greek* başlığı altında sunmuştur. Bu yaklaşım, yalnızca kavramsal bir karmaşaya yol açmakla kalmamış, aynı zamanda İngiliz kamuoyunda algılanma biçimini de belirlemiştir. Şayet isyan, "Yunanlıların klasik ülkesi" olan Mora'ya sığırayıp ulusal bir mücadeleye dönüşmeseydi, *Greek* tabiri sadece "Rum" manasına gelecek şekilde anlaşılabilir ve ele aldığımız adlandırma problemi büyük oranda ortadan kaldırılabilirdi. Ne var ki, Eflak ve Boğdan'daki ayaklanmalar 1821 yazına gelindiğinde bastırılıp İngiliz basınındaki söz konusu "tek isyan" anlatısı, Mora ve Adalar'daki isyanın üzerine kapsamı daraltılmış bir şekilde giydirilince, isyanın *Greek* tabiriyle adlandırılması, tarihsel bağlam farkı ihmal edilerek devam etse de mana ve mefhumu değişmiş oldu.

Rum tabiri, tebaasını dinî ve mezhepsel açıdan tasnif ve muamele eden Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik idari zihniyetinin bir ürünü olduğu gibi, bu anlayışı bütün Ortodoks mezhepdaşlarını Osmanlı

İmparatorluğu'nun içişlerine müdahale ve hatta onun aleyhine genişleme arzusu için bir enstrüman olarak istifade etmek politikasını güden Rusya'nın bakış açısına göre de son derece kullanışlıydı. 1768-74 savaşında Osmanlı'yı dize getiren Rusya, Küçük Kaynarca Antlaşması'yla imparatorluğun, Rum tebaasının hâmesi olduğunu söz konusu anlayışa uygun olarak Babiâli'ye kabul ettirmişti. İpsilanti'nin isyan planının en önemli unsuru da Rumlar lehine Rus müdahalesini sağlamaktı. Bu nedenle isyan bölgesi olarak -ahalisi etnik bakımdan Yunan olmasa da- Rus sınırındaki Boğdan seçilmişti. Fakat Mora'daki isyan, Rus etkisinin uzağında kaldığından ve hatta İyonya Adaları'nın İngiltere hâkimiyetinde bulunması nedeniyle İngiliz nüfuz alanında bulunuyordu. Ayrıca Boğdan'ın aksine bu bölgenin ahalisi de etnik Yunan'dı. Dolayısıyla İngiltere başta olmak üzere Avrupa'nın diğer büyük devletlerinin desteğini alabilmek için Mora'daki, yani kadim Yunan kavminin klasik ülkesindeki isyanın, Rum yerine Yunan kimliğini benimsemesi ve Rus himayesini de talep etmemesi gerekiyordu. İlhamlarını antik Yunan'dan alan "modern Yunan ulusu," dinî düzlemde Rusya ile olan bağlantısından kurtarılarak aydınlanmacı-liberal Avrupa'nın veya özel olarak İngiltere ve İngiliz modern/burjuva kamuoyu ile doğrudan doğruya bir bağ kurabilirdi. Özetle anlatı, bir "Rum İsyanı" şeklinde kurgulanırsa hadise Rusya'nın güdümünde kalacak, şayet antik Yunan/Helen medeniyetinin varislerinin "barbarlara" karşı verdiği bir "özgürlük" [liberty] mücadelesi şeklinde kurgulanırsa, yani ulusal karakterli bir "Yunan İsyanı" haline gelirse, mesele Rusya'nın elinden alınarak İngiliz kamuoyunun destekleyebileceği bir hikâyeye dönüşecekti. Böylece hem Rumları kullanarak Akdeniz'e inme planları yapan Rusya'ya mani olunacak hem de İngiliz kamuoyundaki, Rusya'nın hâmesi olması yüzünden isyana duyulan antipati ortadan kaldırılacaktı. Ele aldığımız İngiliz gazetelerinden *Morning Chronicle* ile *Morning Post* arasındaki polemğin nedeni de meselenin bu veçhesiydi. *Times* gazetesi ise Rum İsyanı'nın Yunan davası haline gelmesine İngiliz kamuoyu nezdinde dikkatle nezaret etmesiyle ve *Greek* teriminin İngilizce manasını, ulusal boyuta indirilmesiyle öncü rol oynamıştı. Ayrıca Rus sınırındaki Memleketeyn'de bastırılan ayaklanmaların, yalnızca Mora'da devam etmesiyle *Chronicle-Post* polemğinde açıkça görülen Rus müdahalesi imkânını da azalttığından bundan sonra hadise, "modern Avrupa'nın mimarı mağdur ve mazlum Yunan ulusu" ile "despot Osmanlı idaresi"

çerçevesine yerleştirilerek İngiliz gazetelerinde ideolojik açıdan ittifakla Türk aleyhtarı bir yayın çizgisi takip edilecekti.

Bu bağlamda, 1821’de İngiliz basınına göre *Greek* kimliği, “Rum” dan “Yunan” a evrilecek ve *Greece* şeklinde tabir edilen muhayyel ülkeden kasıt da Rumların nüfus olarak baskın olduğu “Avrupa Türkiyesi” nin tamamından etnik Yunanlıların kadim ülkesi olan Mora Yarımadası’na dönüşecekti. Dolayısıyla Türkçe tarih yazımında Şubat 1821’de Etery’a’nın Boğdan’da çıkarttığı ayaklanmayı Rum İsyanı, Nisan 1821’de Mora ve Adalar’da başlayan ayaklanmayı da “Yunan İsyanı” şeklinde adlandırmak ve bu iki isyanı birbirinden ayırmak tarihi keskinlik açısından isabetli olacaktır. Buna mukabil, İngilizce literatürde ise “Rum İsyanı” nı *Greek Insurrection*, “Yunan İsyanı” nı ise *Hellenic Insurrection* başlığıyla ele almak da hem anakronizme düşmemek hem de kavramsal netliği sağlamak açısından daha uygun olacaktır.

Kaynakça

Sürelî Yayınlar

Morning Chronicle

Morning Post

The Times

Kitap ve Makaleler

Athanassoglou-Kallmyer, Nina, *French Images from the Greek War of Independence 1821–1830*, New Haven, 1989.

Bayrak, Meral, *1821 Mora İsyanı ve Yunanistan’ın Bağımsızlığı*, Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir 1999.

Bayrak, Meral, “Osmanlı Arşivleri Işığında Rum İsyanı Sırasında Avrupa Devletlerinin Tutumu”, *Osmanlı*, II, Ankara, 1999, s.71-86.

Brewer, David, *The Flame of Freedom: The Greek War of Independence, 1821–1833*, Londra, 2001.

Blaquiere, Edward, *The Greek Revolution*, Londra, 1824.

Clogg, Richard (ed.), *The Struggle for Greek Independence*, Londra, 1973.

Clogg, Richard, *The Movement for Greek Independence 1770–1821*, Londra, 1976.

Crawley, Charles W., *The Question of Greek Independence*, Cambridge, 1930.

Dakin, Douglas, “The Origins of the Greek Revolution of 1821”, *History* 37(131) (1952), s. 228–35.

Eldem, Edhem, "Greece and the Greeks in Ottoman History and Turkish Historiography" *The Historical Review/La Revue Historique*, 6, 2009, s. 27-40.

Finlay, George, *History of the Greek Revolution*, 2 cilt, Oxford, 1877.

Florescu, Radu, "Lord Strangford and the Problem of the Danubian Principalities, 1821-4," *The Slavonic and East European Review*, c.39, no. 93, (1961), s.472-488.

Gordon, Thomas, *History of the Greek Revolution*, 2 cilt, Londra, 1844.

Howe, Samuel G., *An Historical Sketch of the Greek Revolution*, New York, 1828.

Ilicak, H. Şükrü (ed.), "Those Infidel Greeks" *The Greek War of Independence through Ottoman Archival Documents*, Leiden, 2021.

Kitromilides, Paschalis (ed), *The Greek Revolution in the Age of Revolutions (1776-1848)*, Londra, 2022.

Kütükoğlu, Mübahat, "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986, s.133-161.

Mazower, Mark, *The Greek Revolution: 1821 and the Making of Modern Europe*, New York, 2021.

Örenç, Ali Fuat, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babiâli Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2020.

Örenç, Ali Fuat, "1821 Rum İsyanı Sonrası Sisam Adası'na Verilen Yeni Statü" *Tarih Dergisi*, 36, İstanbul, 2000, s.335-346.

Özkaya, Yücel, "1821 Yunan (Eflak-Buğdan) İsyanları ve Avrupalıların İsyan Karşısındaki Tutumları", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986, s.114-130.

Prousis, Theophilus Christopher, *Russian Society and the Greek Revolution*, DeKalb, Illinois, 1994.

Roudometof, Victor, "From Rum Millet to Greek Nation: Enlightenment, Secularization, and National Identity in Ottoman Balkan Society, 1453-1821", *Journal of Modern Greek Studies*, 16 (1998), s.11-48.

Sarıcaoğlu, Fikret, "Örfî Paşa'nın Rum İsyanı'nda Ege Adaları'na Dair Çalışması: Coğrafya-yı Örfî", *Prof. Dr. Mübahat Kütükoğlu'na Armağan*, (ed. Z.T. Ertuğ), İstanbul, 2006, s.155-168.

Seyitdanlıoğlu, Mehmet, "Yunan İhtilali ve II. Mahmud'un Politikaları", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 2004, s.49-56.

Sezer, Hamiyet, "Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı (1821-1829)", *Osmanlı*, II, Ankara, 1999, s.87-93.

Sonyel, Salahî, "Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora'daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?", *Belleten*, LXII/233, 1998, s.107-135.

St Clair, William, *That Greece Might Still Be Free: The Philhellenes in the War of Independence*, Oxford, 1972.

Yoğurtçu, Arzu, *Rum İsyanı ve Yunanistan Devletinin Kuruluşu (1821-1830)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

Woodhouse, Christopher Montague, *The Greek War of Independence*, Londra, 1952.

Extended Abstract

In 1821, all communities belonging to the Greek-Orthodox sect that were subjects of the Ottoman Empire were referred to as "Rum" regardless of their ethnic origin. In English, the equivalent of the term Rum was Greek. In this conceptual context, there were to be three uprisings among the Greeks at that time, which, although interconnected, had different aims in various parts of the empire or had different aims in the later stages: The main uprising was the "Greek Insurrection," initiated by the Filiki Eteria Society in Moldavia. The "Wallachian Insurrection" in Wallachia by the native Pandurs, who were already mobilized in an organized manner, and the "Hellenic Insurrection" in the Peloponnese by ethnic Greeks, especially the native Mainots.

The rebellion launched on February 21 in Moldavia by the Filiki Eteria Society under the leadership of Alexander Ypsilanti was planned to appeal to all Greeks who were subjects of the Ottoman Empire and to break them away from the empire, disregarding ethnic differences in accordance with the established understanding of the period in terms of its goals. The reason why Moldavia was chosen as the center of the uprising was both its proximity to Odessa in Russian territory, which was the center of Eteria, and the fact that the leader of the uprising, Alexander Ypsilanti, was an officer in the Russian army and an aide to the Russian Tsar Alexander I. It was thought that Russian support could be easily provided in this region. At the same time, the special status of Wallachia and Moldavia, determined by the Ottoman-Russian treaties, was an important factor that made Ottoman intervention difficult and even enabled Russian intervention. Therefore, Eteria's vision of rebellion was a single "Greek Revolt" that would encompass all the European provinces of the empire with predominantly Greek populations. in the form of a rebellion. The uprisings that would break out in other provinces where the Greek population was dense would be a kind of supportive movement that would serve the main purpose of the rebellion. However, when Russia did not provide the diplomatic and military support that Eteria had expected, and even when the rebellion broke out, Tsar Alexander I, the leading ruler of the Holy Alliance, who had gathered in Laibach to preserve the status quo against the revolutionary movements in Europe, openly condemned the rebellion and demanded an immediate end to it, the plan for a general Greek Revolt would fall apart. In this case, the rebellion of the Wallachian Pandurs led by Tudor Vladimirescu, who had already mobilized (as of January 30) in conjunction with Eteria, would manifest itself as a regional uprising with limited local aims. The uprising of his brother Dimitri Ipsilanti, sent to the Peloponnese by Alexander Ypsilanti himself to expand the Greek Revolt, together with Greek leaders and factions in the region, launched on April 6, would also take a different turn,

becoming regional in scope and national in its aims in the “homeland” of ethnic Greeks (ancient Greece) when the main insurgency of Eteria collapsed in Moldavia. However, due to the conceptual mindset of the time, these successive uprisings in Ottoman Europe would be treated as a single insurrection, whether ethnic or regional, or even considering the interconnectedness of the uprisings. Moreover, the regional proximity and close relationship between the two uprisings in Moldavia and Wallachia would render the different causes and objectives of the Vladimirescu uprising invisible in the literature by dissolving them within the Ypsilanti uprising. Moreover, the fact that the uprising in the Peloponnese continued as the main insurrection until 1829 would also change the view of the event in question.

However, the interconnectedness of these uprisings at the beginning of 1821 and the inconsistencies in the perception and labeling of the events according to both the conceptual mentality of the period and the modern era's way of handling them have led to some controversies in Turkish and English historiography. In this context, in modern historiography, these uprisings are conceptually ambiguously referred to as “Greek Revolution of 1821” or “Greek War of Independence”, especially in English literature, which leads to confusion in terms of capturing the historical accuracy of the concepts. In Turkish, this ambiguity or loose usage can be overcome by the existence of the terms *Rum* for religious origin and “Greek” for ethnic origin. However, in the Turkish literature, which mostly looks at the event from Ottoman sources and perspectives, the 1821 uprisings are referred to as either *Rum İsyanı* in line with the conceptual mentality of the period by treating the uprisings as a single revolt, or *Yunan İsyanı* by emphasizing the establishment of the Greek nation-state as a result of the uprisings. The term “Greek” also poses a similar problem. Therefore, should the term “Greek” or “Greek” be used for those who raised the flag of rebellion against the Ottoman Empire in 1821? Moreover, in the context of the use of English newspapers, which is the focus of our article, how does the term “Greek” in the English literature lead to conceptual confusion in the conditions of 1821? Furthermore, where was Greece at that time, again through the use of English newspapers? In order to answer these questions or to draw the conceptual framework of the titles Greek Insurrection or Greek War of Independence more clearly, it is crucial to analyze both how the events unfolded and how these designations were made during this process. In order to achieve this goal, it would be enlightening to consult the newspapers that periodically reported the events as they unfolded. In this regard, especially consulting the English newspapers of the period, as mentioned above, will enable us to make a direct comparison in terms of the differences and possibilities of English-Turkish nomenclature, as well as to identify the preferred concepts when the historical process was still unknown,

and to achieve the desired punctuality between the event and its concepts. Thus, the "Whiggism" trap that modern historiography has fallen into at the point of nomenclature and the "anachronistic" use of terms and phrases by the British newspapers, which ironically are the main source of this article, partly due to the poverty of English and partly due to the inability to accurately determine the context of the events, will be emphasized.

In this respect, it would be useful to further elaborate on the importance of newspapers in the accurate use of terms and concepts in historiography. This is because newspapers write about historical events day by day, not after everything has happened, and therefore they can make imaginative predictions about the course of a historical event by navigating in the ocean of possibilities. Thus, in periodical newspaper reports, which can be referred to as "actual history" and which are written while the event in question is happening or has happened, the events are evaluated in the freedom given by the infinite possibilities of an imaginary future, without being dealt with in accordance with the principle of "fidelity" to the past, which is a kind of obligation of historiography after the event has taken place. This provides us with much more detailed data for understanding how the historical event was perceived by contemporaries at the time of its occurrence, looking from a future in which the event took place and the events were finalized. In other words, by giving us the opportunity to follow the progress of the "Greek/Wallachian/Hellenic" uprisings that erupted in 1821 from the point of view of those living at the time, the historian of today becomes an observer of the events of that day. In this framework, following the Greek Insurrection in 1821 through the leading London newspapers *The Times* (center), *Morning Chronicle* (Whig/liberal) and *Morning Post* (Tory/conservative) not only allows us to capture the horizon of current history but also to read the insurrection in a periodic context from different -ideological- perspectives.

For this purpose, first of all, the historical course of the uprisings of Ypsilanti and Vladimirescu in Moldavia and Wallachia, how they were chronologically reflected in the London press, and how the aforementioned newspapers conveyed these uprisings to the public will be mentioned, focusing on the terms and phrases they preferred in terms of labeling. Then, the fire of rebellion that spread to the Peloponnese will be discussed in the same way, and the meaning of the terms Greek-Greece in the British mentality at that time, within the framework of the limits of the English language, will be shown with examples through the newspapers related to the characterization of the 1821 uprisings, and from this point of view, suggestions will be presented regarding the conceptual and historical nomenclature of the 1821 events.